216

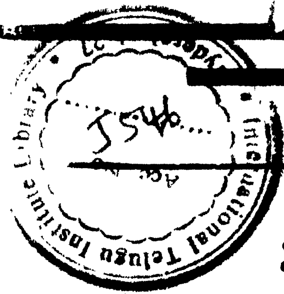

భారతి

ఆంధ్రగ్రంథమాల పుస్తకముల పట్టిక

ఆంధ్ర విజ్ఞానసర్వస్వము (2 సంపుటములు) సంపు. 1 కి	రూ.	10-0-0
శ్రీ మహాఋషి [illegible] యోగశాస్త్రము—డా. సూర్య నారాయణమూర్తి	...	5-0-0
భగవద్గీత (సంస్కృతం)— [illegible] 1, 2, 3 [illegible]	...	1-8-0
[illegible] చరిత్ర—[illegible]	...	1-8-0
పారిభాషికపదకోశము (ఇంగ్లీషులోని శాస్త్రీయ పదములు తెలుగున [illegible])	...	1-4-0
ఆంధ్ర వాఙ్మయ [illegible] (ముద్రితాముద్రిత గ్రంథముల పట్టిక)		1-0-0
[illegible]—[illegible]	...	1-0-0
[illegible] (సం.)—[illegible]	...	1-0-0
[illegible] (నాటకము)—[illegible]	...	1-0-0
[illegible] (నాటకము)—మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు		0-10-0
[illegible] విజయము	...	0-8-0
[illegible]—[illegible] శాస్త్రిగారు	...	0-8-0
[illegible]—[illegible] వెంకటశర్మగారు	...	0-8-0
శ్రీ రామవిజయము (నాటకము)	...	0-8-0
ఆరోగ్యసాధనము— గాంధీమహాత్ముడు	...	0-8-0
గీతాంజలి— ,	...	0-4-0
ప్రార్థనగీతాలు	...	0-4-0
[illegible]—బ్ర. శేషాద్రిశర్మగారు	... రూ.	0-4-0
మానవస్వత్వములు—థామస్ పెయిన్	...	0-4-0
హిందీ తెలుగు బాలశిక్ష—కం. ఆ. శాస్త్రిగారు	...	0-6-0
,, మొదటివాచకం	...	0 6-0

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, [illegible] ... [illegible], మద్రాసు,

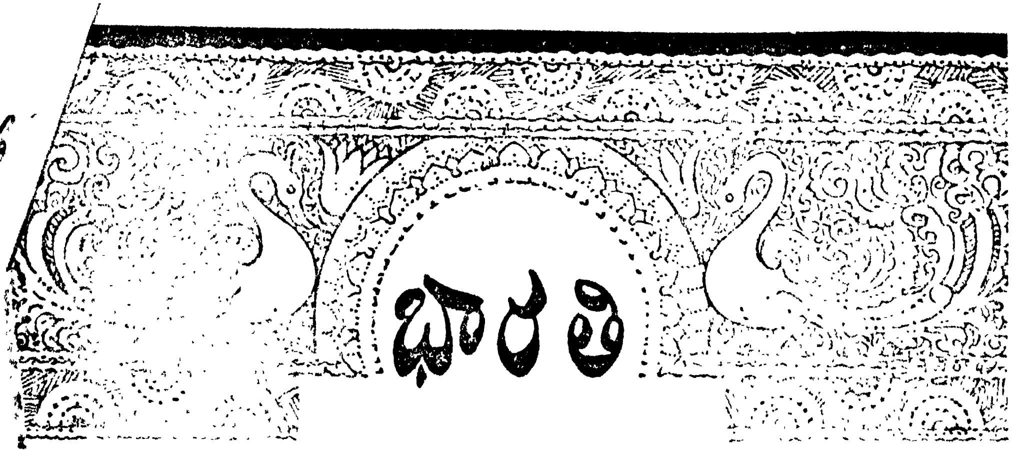

విషయానుక్రమణిక

జనవరి, 1946

చిత్రములు

నంది — చిత్రకారుడు : శ్రీ [illegible] రామమూర్తి

సంపుటము 23

జనవరి, 1946

పార్థివ పుష్యము

స్వవిషయము

భగవదనుగ్రహామువల్లను, ఆత్మీయుల ఆదరాభిమానములవల్లను భారతి జీవిత యాత్రలో మరొక్కయేడు గడచినది. ఇరువది రెండేండ్లు నిండి ఇరువదిమూడవ యేడు ఆరంభమైనది. అనంతమైన కాలవాహినిలో ఇది ఒక బిందుప్రాయమైన పరిమాణమే కాని, అనుక్షణ విజృంభమాణములైన విషమపరిస్థితులనుబట్టి పరికించినయెడల ఇది కూడ ఒక మహావిశేషముగానే మాపాలికి తోచుచున్నది. అందునను, ఎదురీత ఈదవలసిన నేటి దేశకాలములలో ఇది ఒక మహాభాగ్యముగానే మేము పరిగణించుచున్నాము. అందువల్ల ఇది తప్పక మాకు ఒక మహాపండుగదినము.

భారతి యింత నిరాతంకముగా, జయప్రదముగా, జనమెప్పుగా ముందునడకతీయుటకు ప్రత్యక్షముగాను, పరోక్షముగాను కారకులైన అఖిలాంధ్రమహాశయులకును కృతజ్ఞతావందనములను సమర్పించుట ఈపండుగనాడు మాకు అవశ్యాచరణీయమైన విధి. వారి ఇతోధికాశీర్వాద బలముతో మేము మున్ముందు ఇతోధికసేవ అవశ్యము చేసితీరగలమని మా యంతరాత్మ గట్టిగా విశ్వసించుచున్నది. ఆ శుభోదర్కమునకై ఆత్మీయులకందరికిని అంజలిఘటించుచున్నాము.

ఆదిని భారతి సంకల్పించుకొన్న లక్ష్యములను, ఆదర్శములను పదేపదే ఏకరువుపెట్టి, చర్విత చర్వణము చేయవలసిన అగత్యము కానరాదు. ఆనాటి లక్ష్యశుద్ధితోనే, ఆ లక్ష్యసిద్ధికొరకే నేడును భారతి పాటుపడుచున్నది. తన [illegible]

త్రోవలబడక, పాతక్రొత్తల మేలుకలయికకై బహుధా శ్రమించుచున్నది. ప్రత్యక్షవిషయమునకు ప్రమాణము లవసరమని యనుకొనము.

ఈ కర్మయోగమునందు ఫలాకాంక్షకంటె సేవాభాగ్యమే మహాభాగ్యముగా మేము ఆదినుండి అనుసంధించుచున్నాము. అదియే భారతికి అంగరక్ష, ఆత్మరక్ష!

మా సేవాపథిలో మే మేమాత్రము కృతార్థులమైయున్నదియు నిర్ణయింపగలవారు సహృదయులే.

మా సంకల్పసిద్ధికి ఫలముగా అన్నట్లు దేశమునందు శుభచిహ్నములు పొడగట్టుచుండుట ఆశాప్రోత్సాహకముగా నున్నది. రాజకీయ, పారిశ్రామిక, సాంఘికాదిరంగము లన్నింటితోబాటు సాహిత్యరంగమునందును నవ్యచైతన్యము, నూతన విప్లవములు వెల్లివిరియుచున్నవి. క్రొత్తక్రొత్త ఉద్యమములు బయలుదేరుచున్నవి. భావోద్యమమును వెన్నంటి అతివాస్తవికత, అభ్యుదయ సాహిత్యము, ప్రజాసాహిత్యము మొదలైన నానావిధోద్యమములు ప్రజల నుఱ్ఱూతలూగించుచున్నవి. పరిణామముమాట ఎట్లున్నను ఈ ఉత్సాహవికాసములకు మేము మిక్కిలి హర్షించుచున్నాము.

ఈ విప్లవోద్యమముల మంచిచెడ్డలను నిర్ణయించుట మా పనికాదు. అది కాలమే నిర్ణయించగలదని మా విశ్వాసము. ఇట్టి వంటి విప్లవములు త్రికాలములకును సర్వసామాన్యములు. ఆంధ్రసారస్వతము ఇటువంటి ఎన్ని విప్లవముల తాకిడులకు తట్టుకొని నిలిచినదో విషయజ్ఞులకు ఎఱుకలేనిది కాదు. ఇవి పుటపాకసమానములు. నిజమైన సారస్వతము - శాశ్వతబ్రహ్మకల్పమైన సారస్వతము నిగ్గుదేరి నిలుచుటకు ఇవి ప్రకారాంతరముగా తోడ్పడగలుగునని మా విశ్వాసము. పాతక్రొత్తల మేలుకలయికకు ఇవి ఊతయిచ్చునని కూడ మా నమ్మకము.

ఇక, పోతే, సారస్వతప్రయోజనముల మాట. ఈ విషయమున విభిన్నవాదము లున్నవి. వాని చర్చ కిది తావుకాదు. కాని సామంజస్య అసామంజస్యముల నిర్ణయమును కూడ వ్యుత్పన్నలోకమే క్రమశః చేయగలదన్నచో ఏ వివాదము నుండదు.

ఏది యెట్లున్నను, ఇటువంటి మహాచైతన్యము పుట్టినందుకు మేము చాల హర్షించుచున్నాము. దేశమెల్లెడల ఈయేడు జరిగిన సభలు, సమావేశములే ఈ చైతన్యమునకు ప్రత్యక్షతార్కాణ. ఈ ఉత్సాహము సత్పథమునుబట్టి, ఆంధ్రతేజమునకు, ఆంధ్రప్రతిభకు చక్కని ఉదాహరణగా కలకాలము ఉండిపోవలెనని ఆశించుచున్నాము.

క్రొత్త సంవత్సరము క్రొంగ్రొత్తదీధితులతో ఆంధ్రమహాజనులకు అష్టైశ్వర్యాభివృద్ధిప్రదమై వెలయుగాక!

అభినవకవిత

= శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱి వెంకట హనుమంతరావు =

మానవుడు లౌకికానందము పొందుటకై నిత్యనవీన మార్గముల నన్వేషించుచుండును. దీనికి తార్కాణముగ నాతని వేషభాషలలోని మార్పు కన్పించును. అట్లే సాహిత్యమందుకూడ నూత్నమార్గముల నాయాకవులు కాలానుగుణముగ సృజించుకొందురు. మతములోకూడ ననేక భేదములు ప్రతీయమానములగుచున్నవి. సంఘ సంస్కర్త వచ్చి యెప్పటికప్పుడు సంఘమును మరమ్మతు చేయుచుండును. మార్పన్నిట సహజగుణము. కాని ప్రాథమిక సూత్రములకే విధమైన క్షతి యుండకుండునంతవరకా మార్పు సమ్మతమగుచుండును.

ఈనాడు నిత్య వ్యవహారములో 'రొమాంటిసిజమ్' అను పదము విరివిగా నుపయుక్తమగుచున్నది. సామాన్య మానవధర్మములకును, ప్రకృతికిని, సభ్యతకును దూరముగానుండి, అప్పటికి నస్వాభావికముగా, నసభ్యముగా, విప్లవకారకముగా సంచరించు పద్ధతిని 'రొమాంటిసిజమ్' అనుచున్నాము. సంఘములోను, సాహిత్యములోనునిది యన్వయమగుచున్నది. ఇట్టి పద్ధతి కాలగతిలో సహజముగా నిమిడియుండును. ప్రతి సమాజములో—ప్రతి సాహిత్యములో నీవిధమైన భావచేతన మగుపించుచునే యుండును. కాలము జడముగాదు. అది ప్రవాహమువలె చేతనమునకు లోనైనది. కాలవాహిని కెదురీదజూచుట యవివేకము. ఎప్పటికప్పుడు నూతన వికాసముల మానవుడు గ్రహించుచుండవలెనేకాని మడికట్టుకొని కూరుచుండరాదు. నూతన భావచేతనము సాహిత్య సమాజములలో కల్గుచుండుట జాతియొక్క ప్రతిభను వెల్లడించును. ఈనాటి భావచేతన మరునాటికి ప్రాతపడి ప్రాచీనమగును. తత్కాలమునకు భావచేతనము విప్లవభ్రాంతి చేకూర్చి కొంత అలజడి కల్గించినను, అది పరిపాటయిపోయి మానవమనసులలో స్థిరపడిన పిమ్మట బాధలేదు. ఎంతటి భావచేతనమైనను ప్రధాన మానవసూత్రముల నతిక్రమింపరాదు. అట్లతిక్రమించినచో నది జాతిలో నిమిడిపోలేదు.

మన సాహిత్యము నవలోకించినచో నెన్నెన్నియో యుద్యమములు వచ్చినట్లు తెలియగుచును. అది మొట్టమొదట పురాణాది సంస్కృత గ్రంథముల ననువదించుటతో ప్రారంభమైనది. దాని ననువాదోద్యమ మనదగును. తరువాత స్వకపోల కల్పనముల కాలవాలమైనది. దానిని కల్పనోద్యమ మనవచ్చును. అటుపిమ్మట గీతికి ప్రాధాన్యము కలిగిన దినము వచ్చినది. అది నాదోద్యమమగును. తరువాత వచ్చినది అభినవకవిత. ఇది భావోద్యమముగా ప్రసిద్ధివడసినది. ఈవిధమైన భావోద్యమము నాంగ్లసాహిత్య సంసర్గము వలన వచ్చినట్లు తెలియును. ఆంగ్ల సాహిత్యములో కూడ నిది సంక్రమించుటకు దానిపై నాగరక సాహిత్య ప్రభావము కారకము. ఇట్లు దీని మూలమును గమనించి, సూత్రములనుకూడ నరయుదము.

కవిత్వము మానవజీవితవాహినితో పరుగిడునది. అది సచేతనము. కవిత్వము జీవితమునకు భావవ్యాఖ్యాన మన్నారు విజ్ఞులు. కావుననే కవిత్వము జీవితమునకు ఛాయవంటిదను నిర్వచనము పొసగినది. మానవజీవిత మనేక కవుల చేతులలో వివిధ వ్యాఖ్యానముల నంది వినూత్న పరిణామముల నందుచుండును. ఈ జీవితము క్షణికమైనను కవి తన శక్తిచే దానిని శాశ్వతముగా కావ్యభిత్తికపై చిత్రించును. నశ్వర జీవితమునకు ప్రతిమాస్థితి నొసగుటయే కళాధర్మము. ఈ విధముగా చిత్రితములైన ప్రతిమలన్నియు భిన్న ప్రకృతులు కలవిగా పరిణమించుచుండుట [illegible] కొన్ని క్రమపరిణామమునకు దారితీయు[illegible]

నుండును; కొన్ని వేనితోడను సంబంధములేక ప్రత్యేక వైలక్షణ్యము కలవిగా వర్తిలును; మఱికొన్ని వికృతరూపములను పొంది, లోక విరుద్ధములుగా నుండును. పైవానిలో క్రమ పరిణామము కల్గినవి కవితాలోకమున నెట్టి కల్లోలము కల్గింపక ప్రకాశించునవి. విశిష్టమైన వికృతమూర్తుల ప్రకటించునవి విప్లవ కారకములై పృథక్త్వము కల్గియుండును. ఏకకాలావచ్ఛేదకములుగా నీ రెండు ప్రకృతులు సాహిత్యములో భాసించుచునే యుండును. మొదటిది స్థిరము; రెండవది భావచేతనము! భావచేతనమే మొదట ప్రభవించునది. అది క్రమముగా సమగ్ర స్వరూపమును పొంది యొక స్థాయిగొని సిద్ధముగును. ఇది సాహిత్య ధర్మము. కావున భావచేతన కారణమై, పరిణామావస్థలో క్రమముగా స్థిరత్వము వహించును.

ప్రతిభాషా సాహిత్యములో నీ ప్రవృత్తి వెలయుచునే వచ్చినది. జర్మనీ దేశమందు 'కాంటు' అను తత్త్వజ్ఞుడు లోన తత్త్వమును విచారించి మనకు బాహిరముగా కన్పించు వస్తువులలో నొక యతివస్తువు దాగియున్న దని చెప్పినాడు. తరువాత 'ఫిక్టె' యను మఱియొక వేత్త యా యతివస్తువును 'అహం' అను పదార్థమని నాడు. ఎవరే సిద్ధాంత మొనర్చినను 'మానవత్వము' వశింపజేయరాదని 'షెల్లింగు' ప్రవచించినాడు. 'నొవాలిస్' అనువాడు 'రొమాంటిక్' కవులలో ముఖ్యుడై ప్రేమగాథల నసంఖ్యాకములుగా చిత్రించి తనివిదీరక, లోకోత్తర సౌందర్యమునకై యఱ్ఱు జాచి నాడు. తుదకీ లోకమందు పాక్షికమైన సౌందర్యమే పొడగట్టునని విసువు చెందినాడు. కావుననే కాబోలు మన ప్రాచీను లాదర్శకతోద్యమమునకే ప్రాధాన్య మిచ్చియుందురు.

ఫ్రాంసు దేశములో సాంఘిక రాజకీయ వేత్త యగు రూసో మనీషి. ఇతడు స్వాతంత్ర్యోద్యమమును ప్రబోధించినాడు. ఈతని ప్రభావమే జర్మనీ స్వతంత్ర గీతములకు తగిలినది. సాహిత్యములో రూసో యలజడి కలిగించినాడు. పూర్వసాహిత్య సూత్రములమీద [illegible]ముగా తిరస్కార భావము రేకెత్తించినాడు; నిర్మానుష్యమైన ప్రకృతి నారాధించినాడు. మానవులపై జుగుప్స యభివృద్ధిచెందినది. ధర్మచ్యుతి సాహిత్యములో — మతములో — రూసోవలన కలిగిన నది. ఈ 'రొమాంటిక్' ఉద్యమమునకు బాగుగా దోహదమిచ్చినవాడు 'రూసో' యని చెప్పవలెను. ఇతడే 'భావచేతన'కు ప్రవక్త. ఆదినములలో రూసోను విప్లవకారునిగా పరిగణించిరనిన నాశ్చర్యముగాదు.

క్రమముగా నింగ్లాండు దేశమున కీగాలి సోకినది. ఆసాహిత్యములో స్పష్టముగా నీమార్గాను యాయు లనేకు లగుపించుచున్నారు. కీట్సు, బైరన్, షెల్లీలలో నీ భావచేతనము మూర్తీభవించినది. వీరు ప్రణయకవిత్వమును వ్రాసినారు. అసభ్యశృంగారము నైతము వర్ణించినారు. బైరన్ నియమోల్లంఘన మొనర్చుటలో దిట్ట. అతని కవిత్వమే దీనికి సాక్ష్యము; విశృంఖల విహార మొనర్చి స్వతంత్ర జీవితము గడిపి గర్వించినాడు. తరువాత వచ్చినవారిలో 'స్విన్బర్న్' పైవారి యంశలన్నియు గ్రహించి కవితా వ్యాపారము సాగించినాడు.

ఈ విధముగా భావోద్యమము ప్రతిదేశవాఙ్మయములో నుదయించినది. ప్రాచీన ధర్మోల్లంఘనము, ఛందోనియమాతిక్రమణము, స్వేచ్ఛాకాంక్ష, ప్రణయోపాసనము, ప్రకృతి పరిశీలనము, అహం ప్రత్యయము, మనస్తత్త్వ చిత్రణము, పతితోద్ధరణము, ఆత్మభావ వ్యక్తీకరణము లనునవి యీ భావోద్యమము యొక్క ప్రధాన సూత్రములని తెలియును. ఈ యుద్యమము సాహిత్యము నొక విలక్షణమైన నూత్న మార్గమును బట్టించినది.

ఆంధ్ర సాహిత్యములో నైతమీవిధమైన కవిత యీ యిరువదవ శతాబ్దపు ప్రథమ సంవత్సరములలో నంకురించినది. ఆంగ్లకవుల రచనలు విద్యాప్రణాళికలో స్థానముగొన్నవి. తప్పనిసరిగా నాంధ్ర విద్యార్థులు వానిని పఠించినారు. తత్ఫలితముగా వీరి నాంగ్లభావకవు లభిమానులైనారు. మన సాహిత్యములో నట్టి ఆత్మపరమైన కవిత లేదని గుర్తించినారు. ఆంగ్ల విద్యా ప్రభావమువలన పాశ్చాత్య వేషము పైవారి యాచార వ్యవహారములమీద ప్రతిజనించినది.

సంఘములోకూడ మార్పువచ్చినది. స్త్రీ విద్య కారణముగ సహవిద్య వచ్చినది. అతఃపూర్వములేని నూతనసన్నివేశములు సంఘ వ్యవహారములో తారసిల్లినవి. వీనికితోడు విద్యార్థుల వయసు తోడైనది. యువకవులు స్వానుభవ భావ్యముల చెప్పదొడగినారు. ఆంగ్లవిద్యాభ్యాసకుల కేవల హృదయచ్ఛాయలకు స్వరూప వైచిత్రి నిర్మింపక విడువరాదనుకొనినారు. అంతకు పూర్వము మన సాహిత్యములో కవి ఉత్తమపురుషలో కవిత చెప్పలేదు. ఈ నూతన భావోద్యమము కారణముగా కవి ప్రత్యక్షుడైనాడు. ఆత్మప్రణయమే కథావస్తువైనది; ఇందు విప్రలంభమే కాని సంయోగమున కవకాశమే కానరాదు. ప్రణయోద్దీపన భావములలో చేరునట్టి కోకిల, సముద్రతీరము, ఉద్యానము, శరద్రాత్రులు మున్నగునవి వారి వర్ణనమున కాస్పదమైనవి. పురాణములవలె కథను చెప్పుట క్రమముగా సన్నగిలిపోయి, ప్రబంధములలోవలె శబ్దాడంబరము, సన్నివేశకల్పనము, పాత్ర చిత్రణము మొదలైనవానికి ప్రాధాన్యము తగ్గిపోయి, కేవలమొక్క క్షణములో కలిగిన యాత్మానుభవమును చక్కని భావముతో మేళవించి యుద్వేగముతో చెప్పుట నవ్యకవితా లక్షణమైనది. సంఘములోని స్వేచ్ఛా ప్రవృత్తితోపాటు కవితలోకూడ స్వేచ్ఛపొడమినది; గానయోగ్యమైన మాత్రా ఛందమునకు గౌరవము హెచ్చినది. అడుగడుగునకు ప్రకృతిప్రబోధలను గ్రహింపుచు వచ్చిరి.

ఏవంవిధ కవితా ప్రభాతకాంతు లాంధ్ర దేశమున మొట్టమొదట తిరుపతి వేంకటకవులపై బడినవి. కాని వాని ప్రభావము వారిని సంపూర్ణముగాలోగొనలేదు. 'ప్రాచీనమార్గమునకు భరతవాక్యము, నవ్యమార్గమునకు నాందీవాక్యము' వీరిలో శ్రుతిగొన్నవని తెలియుదుము. తరువాత నూతన భావచేతనము సమగ్రముగా వారిశిష్యులలో కల్గినదని చెప్పవచ్చును. ముఖ్యముగా శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు, శ్రీ గురజాడ అప్పారావు లీ మార్గమునకు తెలుగు దేశములో ప్రవర్తకులనజెల్లును. ఈ విధమైన కవితను 'అభినవ కవిత' అనినారు. వీరిరువురి కవితలో పై పేర్కొనిన లక్షణములన్నియు ద్యోతిలును. రాయప్రోలు వారి లలిత (1909), తృణకంకణములు (1914), గురజాడవారి 'ముత్యాలసరములు' (1910) అభినవకవితకు సంపూర్ణోదాహరణములు; భావవస్తురచనలలో మార్పు గాన్పించినది. అదేకాలములో శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, శ్రీ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మలుకూడ నా ధోరణిలో రచనసల్పినారు. అటు పిమ్మట శ్రీయుతులు పింగళి లక్ష్మీకాంతము, కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు, దువ్వూరి రామిరెడ్డి, సాహితీసమితి సభ్యులు, అబ్బూరి రామకృష్ణరావు, అడివి బాపిరాజు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, బసవరాజు అప్పారావు, నండూరి సుబ్బారావు మొదలైనవారు నూత్న భావచేతనకు లోనై రచనలు సాగించినారు.

ఆంధ్రభాషలో భావోద్యమము కారణముగా బయలుదేరిన సాహిత్యప్రవాహమును పరిశీలించినచో నది వివిధమార్గములలో ప్రవహించినట్లు తెలిసికొందుము. ఆయా మార్గములకు ద్రష్టలు లేకపోలేదు. ఒక్కొక్క మార్గమున కనుచరు లెప్పుడు బయలుదేరుదురో అప్పటి కవి నిలకడజెందినట్లు గ్రహింపవలెను. నవ్యాంధ్రకవిత్వములో పొడసూపుచున్న భిన్నమార్గముల నీ క్రింది విధముగా నెన్నవచ్చును:

1. ఇంగ్లీషు కవిత్వమున కనువాదములు.

2. ఆంధ్రుల ప్రాచీనప్రాభవమును తలచి ప్రబోధించు రచనములు.

3. ఆత్మపరమగు ప్రణయమును చిత్రించుకవిత; స్త్రీ వ్యక్తిని గౌరవించు రచనలు.

4. ఆంధ్రులకు సన్నిహితములగు ఆచారవ్యవహారములను వర్ణించు కవిత.

5. ఆత్మీయభావములకు ప్రకృతియందలి రహస్యములను లగించిన రచనము ; అర్షధర్మప్రతిపాదనము సూత్రముగా నున్న కవిత.

6. భారతదేశ స్వాతంత్ర్య రక్తితోకూడిన రచనములు.

7. సంఘసంస్కారము నిమిత్తముగా వచ్చిన రచనము.

8. పతితోద్ధరణమే సూత్రముగా నున్న కవిత.

9. ఉత్తమమానవత్వసిద్ధికి సత్యాహింసలు సూత్రములుగా నున్న కవిత్వము.

10. లౌకికసౌఖ్యమే ప్రధాన ధర్మమని ప్రబోధించు రచనలు.

ఇక నీవిధమైన దశవిధమార్గములకు ప్రవక్తలన దగువారిని గూర్చి విచారింతము.

మొదటి మూడు మార్గములకును రాయప్రోలువారు ప్రవక్తలని చెప్పుకొనవలెను. ఆంగ్లములోని 'హెర్మిట్' అను కావ్యమును నవ్యకవితాసరణిలో 'లలిత' అను పేరుతో ననువదించి రాయప్రోలువారు ప్రథమమార్గమునకు శ్రీకారముచుట్టినారు. ఇదిగాక యాంధ్రదిగ్విజయ స్తంభమును జ్ఞప్తికిదెచ్చి తిరిగి ప్రతిష్ఠింపజూచిన ప్రథమాంధ్రనవ్యకవికూడ నాయనే. అటు పిమ్మటనే హంపీక్షేత్రము ఆంధ్రప్రశస్తి, రాష్ట్రగానము, ఆంధ్రతేజము మొదలైన రచనములు వచ్చినవి. ప్రణయపరమైనభావముల నూహించి యందు వినూత్నమార్గమును సృజించిన నవ్యుడుకూడ రాయప్రోలువారే. నవ్యకవితలో నియమోల్లంఘన మొక సూత్రముగా నెన్నితిమి. రాయప్రోలు సుబ్బరాయకవి శృంగారరసమును గూర్చి ప్రత్యేక సిద్ధాంతమును కల్పింపజూచినాడు; శృంగారరసీకరణమునకు నాయికానాయకుల మధ్యనున్న మోహమే స్థాయిభావముగా నుండనక్కరలేదనియు, సోదరీ సోదరుల మధ్య నున్నట్టి వాత్సల్యము, స్వామిసేవకుల మధ్యనున్నట్టి భక్తియు స్థాయిభావములగుట కేల యభ్యంతరమనియు భావించినాడు. ఆయనకావ్యములీ సూత్రమున కుదాహరణములగును. తమోగుణముతోడను, రజోగుణముతోడ, నున్న మోహము లేక కామము క్షాళితమైనగాని పవిత్రమైన ప్రేమగా పరిణమింపదు. అదియే ఉత్తమమైన శుద్ధసత్వప్రేమయగును. ఆంగ్లములోని 'Love is divine' అనునదియు, భగవంతుడు ప్రేమస్వరూపుడను సూక్తియు నట్టి శుద్ధప్రేమకే వర్తించునవి. అందువలననే మాలిన్యరహితమైన ప్రణయభావము ప్రత్యక్షస్థితికి తీసికొనిపోవు నను విశ్వాసము రాయప్రోలువారి కున్నట్లు కనుగొందుము. ఈ విధముగా మొదటి మూడుమార్గములకు సుబ్బరాయకవి ప్రవక్తయైనాడు.

ఆంధ్రులకు సన్నిహితములైన యాచార వ్యవహారములకు చక్కని రూపు కట్టుటకు బసవరాజు అప్పారాయకవి మొదట ప్రయత్నించినాడు. అప్పారాయకవి భావోన్మాది. జాతీయముగా భావింపగల సమర్థుడు. ఆయన వ్రాసిన నాగులచవితి-వటపత్రశాయి-మొదలైన రచన లిందుల కుదాహరణములు. ఈ భావమును పెంపొందింపజేసినవారు లేకపోలేదు. శ్రీ కొండాలి ఆంజనేయులు వ్రాసిన 'పెండ్లికూతురు', విశ్వనాథవారి 'మాగనోము', రాయప్రోలువారి 'సంక్రాంతి', బాపిరాజుగారి 'గంగిరెద్దు' కవికొండలవారి 'కోతలపాట' మొదలైనవియా శ్రేణికి చెందినవే. ఈ విధమైన హృదయంగమమైన భావమునకు (నేడెవరు నంగీకరింపకపోయినను) బసవరాజువారి ప్రభావము లేకపోలేదని మనవి.

నవ్యకవులు ముఖ్యముగా ప్రకృత్యుపాసకులు. ఆత్మభావమునకు ప్రకృతిలోనున్న గుప్తభావములను శోధింపగల ప్రతిభ నవ్యకవులలో చాలవఱకున్నట్లు ద్యోతిల్లును. ప్రకృతిలోని వస్తువుల రెంటెని గైకొని వానిని నాయికానాయకులుగా రూపకకల్పనముచేసి చిత్రించుటలో ప్రధానుడు రామరాజభూషణుడు. అతని వసుచరిత్రమే యిందులకు తార్కాణము. నవ్యపథములో నట్టి భావమునే గేయమర్యాదలలో నడిపించిన విశ్వనాథవారు గణనీయులు. ప్రకృత్యుపాసన కత్యంతస్థానము కల్పింపజూచిన నవ్యకవులలో విశ్వనాథవారగ్రగణ్యులని చెప్పవలెను. ఆయన వ్రాసిన 'కిన్నెరసానిపాటలు', 'కోకిలమ్మపెండ్లి', అనునవి పై సిద్ధాంతమును ధ్రువపఱుపగలవు. ఇంతియగాక నూతనముగా వెలువడిన సాహిత్యములో నార్షధర్మనిష్ఠకలిగిన రచనలల్పసంఖ్యాకములే. ఇట్టి యార్షధర్మప్రతిపాదనాదీక్షతో వ్రాసినవి యెచటనైన గన్పించినచో నవి విశ్వనాథవారి రచనాప్రభావ జనకములే యని చెప్పిన సత్యదూరముకాదు. కాబట్టి నవ్యకవిత్వములో విశ్వనాథవారిది విలక్షణమైన మార్గమునకు జెందినదిగా నెన్నవచ్చును.

కవిత్వములో కాలానుగతముగా మార్పులు వచ్చుచున్నదో సంఘములో సైతము అటులనే క్రమపరిణామము కన్పించుచున్నది. ముఖ్యముగా నవ్యులలో సంఘ సంస్కారమును సూత్రముగా పెట్టుకొని కృషిచేసినవారు శ్రీవీరేశలింగము పంతులు. వీరుపన్యాసములతోడను, వచనరచనలతోడను తత్ప్రచారమునకు బూనుకొనిరిగాని కవిత్వమును వాహికగా గ్రహింపరైరి. దీనిని శ్రీగురజాడకవి పూరించినాడు. నవ్యకవితా పద్ధతులలో సంఘసంస్కరణాశి ప్రాయమును వ్యక్తీకరింప ప్రయత్నించిన ప్రథమనవ్యకవి గురజాడ కవియే. ఆయన వ్రాసిన ముత్యాల సరములు చదివినవారీ భావమును గుర్తింపకపోరు. ఇదిగాక గురజాడ కవి మతియొక మార్గమునకును గురువని చెప్పవలెను. భారతదేశము పారతంత్ర్యమునకు గురియైనదిగదా! దీనికి చకితుడు కాని కవి ద్రష్ట కానేరడు. హిందీ భాషా కవులలోను, వంగభాషా కవులలోను పైభావమునకు చకితులై స్వాతంత్ర్యగీతముల నాలపించి ప్రజల ప్రబోధింపజూచినవారనేకులున్నారు. మన నవ్యులలో నంతగా దీక్షబూనినవారరుదుగా నున్నారని చెప్పకతీరదు. ఇట్టివారిలో శ్రీగురజాడకవి ప్రథముడే యగును. మత వైషమ్యముల దొలగించి స్వాతంత్ర్య కాంక్ష పాదుకొనుటకై యాతడు ప్రయత్నించినాడు. శ్రీయుతులు బసవరాజు అప్పారావు, బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతము, మంగిపూడి వేంకటశర్మ, గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ, వేదుల సత్యనారాయణ మొదలైన వారిలో నీ స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ పాదుకొనినట్లు కనుగొందుము. వారి రచనలే యిందు కుదాహరణములు.

ఈ నవ్య కవితోద్యమమునకు పూర్వము కావ్య రచనలో నాయికానాయకులనుగా ఉదాత్తులైన వారిని—అంబరచుంబిత శిఖరములుగల భవనములలో హంసతూలికా తల్పములమీద కాలముబుచ్చు భోగులను—ఏరుకొనుట యాచారమైనది. దీని కపవాదముగా కొన్ని రచనలు వచ్చినవి. పల్లీయులను నాయికానాయకులుగా నేల గ్రహింపరాదను భావము కలిగి శ్రీ నండూరి సుబ్బారావు ఎంకి - నాయుడు బావలను సృజించినారు. ఈ విధముగా పల్లీయుల హృదయ సాగరములలో దాగియున్న భావరత్నములను వెలికి దీసికొనివచ్చిన నవ్యుడు శ్రీ నండూరికవి. పవిత్ర ప్రణయ ధర్మమును పామరులకు సైతము బోధించుటకై యాతడు ప్రయత్నించినాడు. ఉదాత్తులకు, మధ్యములకు, పామరులకు నుత్తమ ధర్మములను ప్రబోధించుటకును, ఆదర్శమార్గములలో వారి మనోభావములు వర్తిలునట్లు చేయుటకును ప్రయత్నించువారుగదా కవులు! పామరుల కభ్యున్నతి కలిగించుటకై పూనుకొనువారరుదుగా నున్నారు. అట్టి కొలది నవ్యకవులకు మార్గదర్శి శ్రీ నండూరి సుబ్బరాయ కవి యని చెప్పవలెను. ఈ మార్గానుయాయులలో శ్రీయుతులు అడివి బాపిరాజు, భాగీనారాయణమూర్తి, గోఖలే, ప్రయాగ నరసింహశాస్త్రి, కందుకూరి రామభద్రరావు, కొనకళ్ల వెంకటరత్నము మొదలైనవారు కొందరు. వీరి రచనలలోని సిద్ధాంతము పతితోద్ధరణమనవచ్చును. ఇట్లు శ్రీ నండూరి కవి యొక్క మార్గమున కుపదేష్టయైనాడు.

మానవజన్మ మనితరోత్తమమైనది. ఈజగత్తులో నావరించిన మాయాతమస్సును మానవుడు తానార్జించు జ్ఞానముచే పటాపంచలుచేసి పరబ్రహ్మము నెఱుగుటలో నుత్తమ సాధకుడుగావలెను. అరిషడ్వర్గములచే పీడింపబడుచు మానవుడు తమోరాశినుండి తప్పించుకొనలేక పోవుచున్నాడు. ఇంద్రియ నిగ్రహమొక్కుమ్మడిగా నలవడునదికాదు. మనసు రాగము నుండి విరాగమునకు మార్పుచెందుటకు క్రమసాధనము కావలయును. ఈ క్రమ పరిణామము కల్గుటకే చతుర్విధాశ్రమములు నియమితములైనవి. ముముక్షువు లీ యాశ్రమములలో నియమముగానుండి తత్తద్ధర్మములను యథాక్రమముగా నిర్వర్తింపవలెను. మాయావృతమైన యీజగత్తునకావల నిల్వగలశక్తి యీరాక లభించునా? అనాదిగా మనదేశమున నీసిద్ధాంతములు ప్రచారములో నున్నను వీనిపై నాదరము క్రమముగా నానాటికి క్షీణించుచువచ్చినది. నవ్యులకు సత్యాహింసలను

1. చెట్ట పట్టాల్ పట్టుకొని
దేశస్థులంతా నడవవలెనోయి
అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతములన్నీ మెలగవలెనోయి!—ముత్యాల సరములు.

సూత్రముగా పెట్టుకొనిన బౌద్ధమతముపై దృష్టిపోసాగినది. బుద్ధదేవుని జీవితమునుండి కొన్ని కొన్ని సన్నివేశములను చిత్రించుటకు నవ్యకవులు గడగినారు. శ్రీ తిరుపతి వేంకట కవులు బుద్ధచరిత్ర వ్రాసినప్పటికీ నీ విధమైన భావమునకు ప్రచారము దెచ్చినవారు శ్రీ పింగళి కాటూర్లు. వీరు వ్రాసిన 'సౌందరనందమే' యిందుల కుదాహరణము. గురువుల భావములను శిష్యులు ప్రచారములోనికి దెచ్చుట సంప్రదాయమే కదా! ఈమార్గానుయాయులలో శ్రీయుతులు వేలూరి చంద్రశేఖరము, వేమూరి వేంకటరామనాథము, నెల్లూరి కేశవస్వామి, సూర్యచంద్రులు, రాజలింగము, పన్యాల రంగనాథరావు మొదలైన వారెందరో యున్నారు. శ్రీ సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రులుకూడ జాతక కథాగుచ్ఛము వ్రాయుటచే నీభావము వారికిని సోకినదని చెప్పకతప్పదు. ఈ విధముగా బౌద్ధమత ప్రభావము నవ్యకవులపై నింతగా పడుటకు శ్రీ పింగళి కాటూర్ల సౌందరనందమే కారకమని చెప్పవలెను; ఈ భావమునకు ప్రచారకులై నూత్నమార్గ నిర్మాతలైనారీ జంటకవులు!

భారతదేశము పాశ్చాత్యదేశములవలె లౌకిక చింత ముఖ్యముగా గలది కాదు. మన దేశములో నేవిషయమును గ్రహింపవలెనన్నను ముందుగా దేశసంప్రదాయము నెఱుగవలెను. ప్రధానముగా భారతదేశ మాధ్యాత్మిక తత్త్వముకలది. శరీరబలముకన్న మనోబలమును, సమాజమందలి గౌరవముకన్న స్వర్లోకములో గురుత్వమును, ఇంద్రియతుష్టికన్న నింద్రియనిగ్రహమును, ప్రపంచ సౌఖ్యముకన్న పారలౌకికానందమును భారతదేశీయు లనాదిగా కాంక్షించుచు వచ్చినారు. పాపభీతియు, దైవభక్తియు మనవారిలో మిక్కుటములు. అట్లే మన భారతీయ సంప్రదాయములో 'రేపు' అను పదమునకు యోగ్యమైన స్థానమున్నది; స్వార్థముకన్న పరహితార్థము పాటుపడువారు. పాశ్చాత్యనాగరకతా సూత్రము లీ భావములన్నిటికి వ్యతిరిక్తములు. అయినను మనకు వచ్చిన నూతన విద్యాపద్ధతులవలన క్రమ క్రమముగా పాశ్చాత్య సంప్రదాయముపై మమకారము సంక్రమింప దొడగినది. లౌకికచింత ప్రబలినది; 'రేపు' భవిష్యత్తునుగూర్చి చింతించుట సభ్యతకు దూరమైనది.

ఇట్టి భావమును సంపూర్ణముగా చిత్రించిన కావ్యము మనకు గొప్ప మతగ్రంథమైనది. ఆ భావము పరిపాలించిన సంఘ మాదర్శమై నిలిచినది. ఈ విధముగా ఉమరు కావ్యము (పారశీక భాషలోనిది) ఆంగ్లేయ సమాజ సూత్రము లుపాదేయములైనవి. నవ్యకవులలో నీ భావమును బాగుగా ప్రచారము చేయగలిగినవాడు శ్రీ దువ్వూరికవి. కార్యరూపేణ యాభావము నందించిన ప్రథమ నవ్యకవి యాతడు. కాని 'పానశాల' అనువాదముగుటచే శ్రీ దువ్వూరికవికే ప్రాధాన్యమీయతేమేమో. ఏది యెట్లున్నను దువ్వూరివారి 'పానశాల' నవ్యులను చూఱగొన్నదని చెప్పవలసి యున్నది. రాయప్రోలువారు, చిలుకూరివారు, మాధవపెద్దివారు, రామచంద్ర అప్పరాయకవి, యీ కావ్యమునే పునః పునః అనువదించినారు.

వీరగాథలకును, కృషీవల జీవితమునకును రూపు గట్టిన కవి శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి యని చెప్పవలెను. కాని శ్రీ కట్టమంచివారు 'ముసలమ్మ మరణము' వ్రాసి దువ్వూరి కవికి పూర్వమే యొక మార్గమున కుపదేష్టలయినారని తెలియుదుము. బహుశః శ్రీ కట్టమంచివారి కావ్యము దువ్వూరికవిని దిద్దియుండెనోపు! వీరగాథలపై దృష్టి మరలగా పల్నాటి వీరచరిత్ర జ్ఞప్తికి వచ్చి 'నాయకురాలు' అను పేరుతో కావ్యములు బయలుదేరినవి. ఆంధ్రులకు నేడీ విధమైన ప్రబోధమత్యావశ్యకమైనది; రాజ్యపాలకులై వర్తిలిన జాతీయులు నేడీ విధముగా గుర్తింపలేని దుస్థితిలో నుండుటచే నిట్టి వీరగాథలుగల కావ్యము లెన్నో నిష్పాదింపవలసిన కాలముగా నిది గన్పించుచున్నది. కాని జాతిపరములుగా, దేశపరములుగా నుత్తమకావ్యములను నిర్మించుటలో మన నవ్యులేలకో వెనుకబడుచున్నారు.

ఇట్లీ యభినవ కవిత్వము పాశ్చాత్యకవిత కనుకరణముగా బయలుదేరి తరువాత ప్రత్యేకత గడించుకొని భిన్నమార్గములందు పాడనూపుచు నాంధ్రమున విలసిల్లుచున్నది. భావములో - వస్తువులో - రచనలో - అలంకారములో - ఛందస్సులో - భాషలో - దృక్పథములో - నన్నిట నవ్యతనలవరచుకొని యభినవ కవిత తెలుగువారికిని సిద్ధమైనట్లు నిశితపరిశీలనపై తెలిసికొందుము. ఈ నాటికిది యాంధ్రసాహితీచరిత్రలో నొక యధ్యాయమునకు యోగ్యమైన స్థానమును గడించుట కర్హత కలిగి చెన్నొందుచున్నది!

నేటి తెలుగుకవిత్వపు పోకడలు

= శ్రీ గౌరావఝ్ఝుల వెంకటసుబ్బరామయ్య =

తన సుఖదుఃఖములను ఇతరప్రాణులకు వినిపించుట లోకసహజము. కేవలము మానవులేకాదు, జంతువులు సైతము తమ మనోవ్యథను సంజ్ఞలద్వారా ఇతర ప్రాణులకు తెలుపుతవి. వాటిని ఇతరులు తెలుసుకోలేకపోతే, అది వేరుసంగతి. ఈ విధంగా పశుపక్ష్యాదులేకాక జడపదార్థములుగూడా మూకవాణిలో తమ వ్యథను, అంతరానుభూతిని వినిపిస్తుంటవి. అవి విని, వాటిలో తమ సానుభూతిని మేళవించి వ్యక్తపరచువాడే కవి; వ్యక్తపరచునదే కవిత్వము. అనగా ఆత్మప్రకాశనమే కవిత్వము. ఆ ఆత్మప్రకాశనేచ్ఛయే కవితోత్పత్తికి మూలకారణము.

కవి భగవత్సృష్టిలోని అణుఅణువునందూ సౌందర్యమును చూస్తాడు. ఆ విశ్వసౌందర్యమును మానసికంగా అనుభవిస్తాడు. ఆ అనుభూతియే కవిత్వరూపంలో వ్యక్తమవుతుంది. కాని నేటి కవి బాహ్యసౌందర్యంతోపాటు అంతర్వేదననుగూడా తిలకిస్తాడు. ప్రకృతియొక్క అంతర్వేదనలో తన హృదయావేదనను మేళవించడమే నేటి కవిత్వముఖ్యలక్షణము. హృదయవేదనానుభూతియే కవితకు ఉద్గమస్థానమంటాడు నవకవి. ప్రకృతిలో ప్రకృతి, అణువులో అణువు, బ్రహ్మాండంలో బ్రహ్మాండము, వ్యక్తములో వ్యక్తి, రోదనలో రోదనమవుతాడు నవకవి. పృథ్వియొక్క అణుఅణువునందూ, కాలంయొక్క ప్రతిక్షణంలోనూ, క్రియయొక్క ప్రత్యేకస్పందనంలోనూ జీవితలక్షణములను వెదకుట, వాటిలోని అంతర్వేదనకు తాదాత్మ్యమును ప్రకటించుటయే నేటి కవిత్వ ముఖ్యలక్షణంగా తోస్తుంది.

"రుధిరం ముదిరిన బధిరఛాయలు
వ్యథాపూర్ణకృతి వృథాప్రయాసల
క్షుధాజీర్ణస్మృతి
తెరచిన హృదయపు వీథుల్లో
ప్రళయతాండవం గావించేయ్
కన్నుల ధారలు కారిన చారలు
హృదయం నమలిన ఉగ్రపుకోరలు
ఆత్మ గ్రసించిన అనలజ్వాలలు
అవిగవిగో - అలాగే
పెనుభూతాల్లా కనిపించేయ్
తెరచిన హృదయపు చరియల్లో నా
ప్రళయతాండవం గావించేయ్"

అని కవి తన అంతరాళంలోని ఆందోళనను వ్యక్తపరిచాడు. అతని హృదయంలోని 'అధరంకదలని వృథాపూర్ణకృతి' కన్నీటిధారల్లో వ్యక్తమైంది. అతనిని 'హృదయంనమలిన ఉగ్రపుకోరలు' అనలజ్వాలలవలె కాల్చుచూ పెనుభూతాల్లాగు గ్రసించినవి. ఆహా! యేమి భావతల్లీనత! కవి భావంలో లీనమై శారీరికక్రియలను వేరుగా భావించాడు. అతని క్రియాకలాపము అతని వశంలో లేదు. దీనినే భావతల్లీనత అంటారు.

కవిహృదయంలో జిజ్ఞాస బైలుదేరుతుంది. ఆ జిజ్ఞాసయే అతనికి జీవాత్మ-పరమాత్మల సాన్నిధ్యము కొరకు తహతహలాడిస్తుంది. పరమాత్మసాన్నిధ్యము

* ఇందులో కవుల పేరు లివ్వకుండుటకు కారణము కవిశబ్దమునకు విశాలత కల్పించుటకే; వ్యక్తిగత మొనరించుట కిష్టములేకపోవుటే. పేరు లివ్వకుండా కవుల రచనలు వాడుకున్నందుకు క్షమిస్తారని నమ్ముతున్నాను. ఇందులో నాది యే ఒక కవితో తప్ప మిగతవన్నీ సోదరకవులవే. కవికవితకు నాభావనారంగును రుద్ది ఒక మాలగా కూర్చుటే నా ముఖ్యోద్దేశం. ఎంతవరకు సఫలుణ్ణయినానో!

వశై జీవాత్మకు అనేక మెట్లు-అంతస్తులు-దుర్గమమార్గములు దాటవలసివస్తుంది. జీవాత్మ వాటిని గమించుట కసమర్థమని తేలుతుంది. ఇంతలో అతని వ్యథాహృదయము ప్రకృతిపర్యవేక్షణకు స్వాభావికంగా దిగుతుంది. అందులో అణుఅణువునందూ ఆ పరమాత్ముని దివ్యప్రకాశమును చూస్తాడు. ఆ దివ్యాంశములోని ఒక అణుమాత్రమైన తన జీవాత్మకు సంబంధాన్ని కల్పిస్తాడు. తరువాత విరహగీతిక లాలపిస్తాడు. ప్రకృతియొక్క అంతర్వేదనతో తన వేదనను శ్రుతి గొల్పుతాడు. హిమకణములను ప్రకృతిబాష్పములుగా తలచి తన కన్నీటిని స్వాగతంకొరకు పంపుతాడు.

"ఇంత విశ్వమ్మ నావలెనే తపించి
కరగిపోయిన దొక బాష్పకణము రాల్చి."

కవి విరహాగ్నిలో తపిస్తున్నాడు. ఆ పరమాత్ముని దివ్యప్రకాశము అతని హృదయచక్షువుల కందలేదు. అందుకై ప్రకృతినిగూడా తనవలె విలపించు విరహిణిగా చూచాడు. తనవలె బాష్పములు రాలుస్తున్నట్లుగా మంచుకణములను చూచి భావించాడు. అతనికీ, ప్రకృతికీ మధ్యన మాయయొక్క ఆవరణ తొలగలేదు. ఆ ఆవరణయే తనను భక్తిసమాధిలో నిలిపి భగవత్సాక్షాత్కారమునకు, భావోన్నతికి పురి గొల్పుతున్నది. కవియొక్క దివ్యసమాధిని దర్శించండి—

"నిత్యకుసుమార్చనల దోగి నీసమాధి
ఏడులోకాల పరిమళ మేలుకొనిన
నాయెద గలట్టి వలపులు పోయిపోయి
కౌగిలించును సప్తలోకాల తావి."

తనవలెనే ప్రకృతిగూడా సమాధిస్థమై కనబడుతున్నది. అది ప్రకృతి కాదు. ఆ దివ్యపరమాత్ముని జ్యోతియే ఆ ప్రకృతి. అందులో ఏడులోకాల పరిమళము ఇమిడియున్నది. ఆ సప్తలోకాల తావిని-ఆ దివ్యప్రకాశమును - కవియొక్క వలపులు పోయి కౌగిలిస్తవి. యేమి ఉత్కృష్టభక్తి! యెంత విశాల హృదయము! ఇందులో - ఈ కవిభావంలో - ఏడు లోకాల తావి ఇమిడి పాఠకలోకాన్ని ఆనందమగ్నలను చేయటం లేదూ? దీన్ని యే రసహృదయము ఆస్వాదించజాలదు? ౧౦

ఇంకా, కవి ప్రకృతిలో లీనమై తాదాత్మ్యతను-ఆ తాదాత్మ్యతలో సామీప్యసంబంధమును-ఆనందానుభూతిని కల్పించి జీవితపరమావధిని జేర ప్రయత్నించుచున్నాడు. ప్రకృతిలో ప్రేయసినీ, ప్రేయసిలో ప్రకృతిని తిలకించి రెండిటి అభేదమునూ ప్రశాద్యంగా అనుభూతిచేసినాడు. ఆ విశ్వసౌందర్యంలో ప్రేయసిసౌందర్యమును కలిపి ఏకవస్తువుగా గ్రహించినాడు. ఆ ప్రేయసి యెవరో కాదు. కవి ఆరాధ్యదేవత - సౌందర్యఖని-కవితాస్రవంతికి జన్మస్థానం-కవి సృష్టించిన సౌందర్యమూర్తిని. కాని ప్రకృతి ముందు తన ప్రేయసిసౌందర్యము లెక్కింపదగినది కాదని కవి స్వయంగానే గుర్తించాడు. అంతే కాదు. తన ప్రేయసియే ప్రకృతిలో లీనమైపోయింది. చూడండి—

"జాబిల్లి వెలుగుచే జాలువారెడు మోము
నీలాభ్రపటలిచే మాటుపడియేనా?
కలువరేకుల సౌరు దిలకించు కనుగవల్
రేరాజురాకచే ముకుళితంబయ్యెనా?
పసిడినే నిరసించు పరువంపు మైచాయ
సంధ్యాతపంబులో సమసిపోయేనా?
చిరుమొగ్గలను మీటు తంత్రీస్వనంబులు
మందానిలంబులో మరగిపోయేనా?
శ్రుతిపుటంబుల కెక్కు మది గరంచెడు పాట
కోకిలారవములో కూడిపోయేనా?"

కవియొక్క యీ ఉత్కృష్టఉపాసనను- యీ సౌందర్యానుభూతిని వ్రాయుటకు నావద్ద శబ్దజాలం యేదీ? ప్రేయసిలో ప్రకృతిని తిలకించినా కవిహృదయానికి తృప్తి కలుగలేదు. ప్రకృతిసౌందర్యము ప్రత్యక్షముగా చూచికూడా చూడనిదే సామాన్యులకు; చూడనిదికూడా చూచినదే కవిహృదయానికి! కవి భావాలు ఉన్నతమైనవి. కాని ఆ దివ్యజ్యోతి సాక్షాత్కారమునకు సాధన కావలె. ఆ సాధనాగ్నిలో తపించితేనేగాని మెరుగుపసిడిగా తయారుకాదు. అందుకనే కవి విరహాగ్నిని ప్రేమించాడు. అదే ఆ దివ్య

జ్యోతిసాక్షాత్కారమునకు మార్గదర్శక మని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఇంకేమి, ఆ విరహమే కవికి ఆనందాన్నిచ్చేదిగా మారింది. అందులో ఆ దివ్య ప్రకాశంకొరకు విలపించడం వుంటుంది. ప్రకృతి రాగంలో తన రాగమును కలపటం, రోదనలో రోదించటం సంయోగావస్థలో వుండదు. సంయోగంలో ఆనందమే. రెండోదానికి తావే లేదు. సరి, కవికూడా రజనీకాంతుని విరహంలో తపిస్తున్న కాళరాత్రియే తనకుకూడా సానుభూతిని తెలుపుతున్నట్లుగా తలిచాడు. దాని నిట్టూర్పులో తన నిట్టూర్పులను ఎగయబోస్తున్నాడు. తన హృదయకుహరములోకూడా పెనుచీకట్లు అలముకొన్నట్లు తాదాత్మ్యమును ప్రకటించాడు.

"ఏను ప్రేమింతు చీకటినే! మదీయ
హృదయకుహరము జీకటు లేలుకొనును
క్రమ్ముకొనియెడు కారుచీకటులలోన
నృత్య మొనరింతు నిట్టూర్పు లెగయబోసి"

ఇది విరహావస్థ. కొంతకాలం జరిగింది. కవి కొంచెం లోకాన్ని పరికించాడు. అనుభవాన్ని గడించాడు. విశ్వాన్ని నలువైపులా చూస్తూ, అందులో ఆ దివ్యప్రకాశముయొక్క కణాలు ప్రకృతిలో చూడటానికి ప్రయత్నించాడు. ఆ ప్రయత్నంలో కొంత సఫలీకృతుడైనాడుకూడా. కాని పూర్ణప్రకాశం గోచరించనందున-మాయయొక్క ఆవరణ పూర్తిగా తొలగనందున సంయోగావస్థను, లేక పూర్తిసాక్షాత్సందర్శనమును చేసుకోలేకపోయినాడు. అందువల్ల కొంత నిరాశచెంది ఆ దివ్యప్రకాశసందర్శనం నికృష్టుడైన తన కెలా లభిస్తుందని వాపోయినాడు.

"ఏదో ఘనుల్ చరించు పద
మేలు సముజ్జ్వలమూర్తివన్న స
మ్మోదమెకాని నీ కనుల
ముందు తపించెడి యస్వతంత్రతా
ఖేదభరార్తకజీవనని
కృష్టుల కెట్టుల మాకు మానసా
హ్లాదము కల్గు నీయమృత
మట్లగుపించెడి మంచుసోనలన్"

కవి మంచుసోనల్లో అమృతసృష్టిని చేయగలిగాడుగాని అనుభవించ నయోగ్యుడై -'విరహాతురుడై, నోరుండి మూగయై-కాళ్లుండి కట్టబడినవాడై-విలపిస్తూ తన అయోగ్యతను ఇలా వ్యక్తపరుస్తున్నాడు. ఇంకా ఆ పరమాత్మముందు యీ ఆత్మ స్వతంత్రరహితమైనది. ఆ దివ్యజ్యోతికై పరితపించి ఖేదమొందే నికృష్టమైనదని నిందించుకుంటున్నాడు. కాని ఆశ వదలలేదు. అది అతనిని వెన్నంటి ఆడిస్తూనేవుంది. ఆశకు కీలుబొమ్మైనాడు. లోపలి భావములు చిచ్చుకొడుతున్నవి. శారీరకచేష్టలకా, తావులేదు. యీ స్థితిలో ముందుకుపోలేడు, వెనుకకూ మరలలేడు. ప్రకృతిపాటను వినలేడు, వినకుండానూ వుండలేడు. ప్రకృతి యొసగిన కానుకను గ్రహించలేడు, పారవెయ్యనూలేడు. ఇటువంటి భావసంధిలో కవి తన కవితనుగూర్చి—

"హ్రీమతీ! నీ వొసంగిన పూలమాల
గళము సంధింపలేను త్రుంచికొనలేను
ఇంత సంతాప మింత ఆహ్లాద మొసగి
ఏ ప్రణయరక్తి నేమి సాధింతు వబల!"

ఇలా ప్రశ్నించినాడు. కాని అంతటితో పూరకొనలేదు. పూరకొనలేదుకూడాను కవియైనవాడు. అప్పుడు తన ఉపాసనయొక్క వివశతను చూపిస్తూ—

"స్వార్థలోకమ్ము పూలపందిళ్లు కాల్చి
వలపుపుంతల చిచ్చు మండింపనిమ్ము
వదలుకోలేను నిన్ను దేవి! మదీయ
కవిత వీవు, గాన మీవు, ప్రాణ మీవు."

అని అన్నాడు. ఎంత వివశత! ఎంత అపారభక్తి! కవి తన ఉపాసనాదేవతను వదలుకోలేడు. వదలుకుంటే బ్రతుకలేడని వేరుగ చెప్పవలెనా? కవి తన ఇష్టదేవతదర్శనకుతూహలతతో పరుగులిడుతున్నాడు. మాయను జయించ తటపటాయిస్తున్నాడు. హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించాడు. లాభం లేదు, అంతటితో మన కవి వూరుకుంటాడా? విరహంలో కూడా మనోభరమును దిగజార్చుటకు ప్రయత్నించాడు. ఆ రమణీయశోభ, ఆ దివ్యకాంతి పున్నమచంద్రునిలో కనబడ్డది. నిద్ర నశించింది. మేల్కొని

ఆ శృంగార రసైకమూర్తిశోభను గాంచుచూ మైమరచాడు.

"నీరమణీయశోభ గమ
నించుచు బున్నమరాత్రులెల్ల ని
ద్రారహితమ్ముగా మెయిలు
దారికి కన్గవ నప్పగించి శృం
గారరసైకమూర్తి! సుధ
కై తృషితార్భకుపోలె లేచి వే
సారి, మనోభరమ్ము దిగ
జార్తు నిశాంతపు జాలియార్పులన్."

యీవిధంగా ప్రకృతిలో దివ్యజ్యోతిని గాంచి గాంచక, పరితపించి పరితపించక, చెప్పి చెప్పక, పొంగి పొంగక వ్యక్తపరిచాడు. అప్పటికీ తన కోరిక నెరవేర లేదు. యెంతసేపు ప్రకృతితో విలపిస్తే ఆరని పిపాస అంతరిస్తుంది? తుదకు అతని గుణాలను కనుగొన అసమర్థుడైనాడు. తనకు వ్యక్తముగాని ఆ అవ్యక్తము నిలా వ్యక్తీకరించినాడు—

"ఆకసమందు విచ్చి కయి
కందని యందపు బూవువంచో, యీ
లోకము లన్నియు న్నిదుర
లో మునిగున్నపు డేగుదెంచు ది
వ్యాకృతి వంచో, మానవచ
యం బడియాసల వేగిపోవుగా
నీ, కనుపింప దేగుణము
నీకడ నా కెటు లేచి చూచినన్."

ఇప్పటి కతనికి విసుగొచ్చింది. ప్రకృతిపర్యవేక్షణలో విసిగి వేసారినాడు. ఎల్లకాలం పాత పాటేనని క్రొత్తమార్గాన్ని వెతుకబూనినాడు. ఆ మార్గాన్వేషణలో కొన్నాళ్లు తిరిగాడు. తుదకు కనుగొన్నాడు. సఫలీకృతుడ నైనానని అనుకు న్నాడు. అదే ప్రతీయమానమైన దేశం-దేశభక్తి. ఆ దివ్యప్రకాశమును జడతుల్యము, ఉపయోగరహితమైన ప్రకృతిలోకంటె, ఎవ్వరూ లేని వంటరితనంలో కంటె తోటిసోదరులగు దీనులలో చూడసాగాడు. ఇంకేం, అతని సానుభూతికి వాండ్లు ఆలంబనులైనారు. వారిలోని దివ్యజ్యోతిని కనుగొన్నాడు. సాధన సాగించినాడు. ప్రపంచమే అటు తిరిగింది—

"దేశమును ప్రేమించుమన్నా
మంచి అన్నది పెంచుమన్నా
వట్టిమాటలు కట్టిపెట్టోయ్
గట్టిమేల్ తలపెట్టవోయ్.
దేశమంటే మట్టిగాదోయ్
దేశమంటే మనుషులోయ్."

కవికి అప్పటికి కొంచెం తృప్తి కలిగింది. ఆ పరమాత్మను రాగాత్మకంగా గీతించేదానికంటె తోటి దీనులైన సోదరులే స్వయం ఆపరమాత్మని భావించడం ఎంత గొప్ప! కనుకనే "మానవసేవే మాధవసేవ" అని గుర్తించాడు. ఆదేవిధంగా తోటిసోదరకవులకు దివ్య సందేశా న్నిచ్చాడు. యీవిధమైనదే కవిత్వమనీ, దీనుల వర్ణనే దివ్యజ్యోతివర్ణననీ, పతితుల సేవే పావన సేవనీ నిరూపించినాడు. బీదలను-కర్షక కార్మికులను గురించి వెలిబుచ్చే సమవేదనే, వారి కష్టములను, దీన దశను తెలుసుకొని ప్రకటించు సానుభూతియే కవిత్వ మనీ, అంతకంటే భిన్నమైనది వట్టి చెత్తనీ భావించి తన్ను తాను సంబోధించి ఇలా చెప్పుకున్నాడు—

"కవియన్న బిరుదు నీ కెవరిచ్చినారోయి
ఏమేమొ లిఖియించి ఏమేమొ చిత్రించి
సంతోషపడుతావు కవిరాజా
ఇంతేన నీపస కవిరాజా."

ఐతే కవిత్వం ఎలా వుండవలె? ముందు విందాం—

"నల్లరేగడితోడ మల్లయుద్ధము చేసి
వజ్రాల సృజియించి వట్టిచేతుల బోవు
కూలిబాబును చూచి కవిరాజా!
జాలిపడవేమోయి కవిరాజా!
మండువేసవిలోన మంటిపని జేయుచును
ఒక్కొక్క గడ్డ కొక గ్రుక్కనీటిని త్రాగు
కష్టాల నెపుడైన కవిరాజా!
కవితలో చెప్పితివ కవిరాజా!"

అన్నాడు. దేశప్రజలకూ, దేశానికీ భేదం లేదు. దేశోద్ధారమే దీనోద్ధారము. దేశప్రజలు బాగుపడా

లంటే దేశం స్వాతంత్ర్యమును పొందవలె. అందుకని దేశప్రజలు త్యాగం చెయ్యవలె. ఇతని దృష్టిలో కవి తంటే యేమిటో, అది యెటుల వుండవలెనో ఇంకా వినండి—

"ఆకులందున అణగిమణగీ
కవితకోకిల పలుకవలెనోయ్
పలుకులను విని దేశమం దభి
మానములు మొలకెత్తవలెనోయ్."

అని ప్రబోధించాడు. ఇంకోచోట కవిత్వ రూపం గుండెలలో ఇమడని దేశభక్తిగా పొంగి ప్రవహించింది. మహావేశంతో మాతృదేశాన్ని గానంచేస్తున్నాడు—

"ఏదేశ మేగినా ఎందు కాలిడిన
ఏపీఠ మెక్కినా యెవరెదురైన
పొగడరా నీతల్లిభూమి భారతిని
నిలుపరా నీజాతి నిండుగర్వమ్ము
లేదురా ఇటువంటి భూదేవి యెందు
లేరురా మనవంటి ధీరులింకెందు.
ఏ పూర్వపుణ్యమో ఏయోగబలమో
జనియించినాడ వీస్వర్గలోకమున
ఏ మంచిపూవులన్ ప్రేమించినావో
నిను మోచె నీ తల్లి కనకగర్భమున"

కవి నిద్రలో జాగ్రదవస్థయందు, కష్టంలో సుఖంలో, కీడులో మేలులో, మాతృదేశాన్ని ప్రేమించమని బోధిస్తున్నాడు. ఆమెయే భారతి-రత్నగర్భ-స్వర్గసీమ! ఇందులో జన్మించడమే గొప్ప తపఃఫలం. ఆమెఉపాసనయే మన-భారతీయుల కర్తవ్యము. ఆమెయే మన సర్వస్వము. ఆమె ఉపాసనే-అర్చనయే మన జీవితానికి పరమావధి అన్నాడు. ఆధ్యాత్మికశక్తినంతా దేశభక్తిగా మార్చమన్నాడు. మన పూర్వపుణ్యమే భారతావనిలో జన్మించగలగటం జరిగింది. ఇది స్వర్గలోకాన్ని మించిందని ఉపమించాడు. ఇంకా మన పూర్వప్రాభవమును, శక్తిని, తేజాన్ని, భావములను-రాగములను, సాహిత్యమును వర్ణించాడు. అవి మన కెలా లభ్యమయాయో కవితచనాల్లో విన్నండి—

"తమ తపస్సులు ఋషుల్ ధారవోయంగ
చండవీర్యము శూరచంద్రు లర్పింప
రాగదుగ్ధము భక్తరాజు లీయంగ
భావసూత్రము కవిబాంధవు లల్ల
దిక్కుల కెగదన్ను తేజంబు వెలుగ
జగముల నూగించు మగతనం బెగయు
రాలు పూవులు సేయు రాగాలు సాగ
సౌందర్య మెగబోయు సాహిత్య మొప్ప
వెలిగిన దీదివ్యవిశ్వంబు పుత్ర!"

ఎంత సగుణవర్ణన! ఏమి ఉత్కృష్టభావము! ఎంత దేశాభిమానము! యీ దేశాన్ని, పూర్వపురౌన్నత్యమును అనేకమంది అనేకతీరులుగా వర్ణించారు. ఒకరు పూర్వపురౌన్నత్యాన్ని కూతగాగొని శిక్షగరుప ప్రయత్నిస్తే, ఒకరు నేటి సమాజదుర్గంధాన్ని వాసన చూపించారు. ఒకరు పూర్వపువెలుగును కండ్లకందిస్తే మరొకరు నేటి అజ్ఞానాంధకారమును ప్రత్యక్షపరిచారు. ఒకరు పూర్వపు పౌరుషమును మేల్కొలుప ప్రయత్నిస్తే నేటి దుస్థితిని చిత్రించారొకరు. కవితాశక్తి నొకరు గీతిస్తే, నిరక్షరాస్యత భయంకరాకారాన్ని ఎదుటనిలిపారు ఒకరు. ఒకరు శక్తిని ఆరాధిస్తే మరొకరు భక్తిని, ముక్తిని. ఇంకొకరు స్త్రీ అధరామృతంలో, కేశపాశాల్లో ప్రొద్దులుపుచ్చితే మరొకరు స్త్రీని సర్వపాపాలకూ హేతువునుగా వర్ణించారు. ఎన్నిరీతులని వ్రాయగలము! అందరివీ అన్నితీరులు. అందులో కొన్నితీరులు వినండి—

"ఏ రాజు పంచెనో ఇచట శౌర్యపు పాయ
సమ్ములు నాగులచవితినాళ్ల
ఏ యెఱ్ఱసంజెలో నెలమి పల్లవరాజ
రమణులు కాళ్ల పారాణు లిడిరో
చిత్రరథస్వామి శ్రీ రథోత్సవములో
తెలుగుపిల్లలు కత్తిత్రిప్పి రెపుడో
ఏ రెండుజాముల ఇమని వేడిమి వచ్చి
కలిసిపోయెనో త్రిలింగప్రభువుల
నా జగచ్ఛ్రేయసంబులై యలరు తొంటి
వేంగిరాజుల పాదపవిత్రచిహ్న
గర్భితమ్మయిన యీ భూమిఖండమందు
నశ్రువులు జార్తు జీవచ్ఛవాంధ్రజనులు"

అని ఒక కవి కన్నీరుకార్చాడు.

"కుక్కల్ నక్కలు పిల్లులెల్కలను సం
 కోచంబు లే కెంతయుక్
ప్రక్క న్నక్కున జేర్చిముద్దిడు మీ
 పాండిత్యమేమో సదా
దిక్కె యక్కరదీర్చు సోదరుల ప్రీ
 తిక్ బ్రోవ కస్పృశ్యులం
చిక్కట్లన్నిడనేల చేరిమనకే
 హిందూమతోద్ధారకుల్"

అని నేటి అస్పృశ్యతాసమస్యనుగురించి నుడివినాడు.

"తెలుగుతనంబులో వలపు
 తేటలు వెన్నెలవెల్లిజాలులై
మలసిన మాతృదేశమున
 మంజులగానరసజ్ఞమాధురీ
చలితసుధార్ద్రపీచిక ల
 జస్రసుఖోదయగీతులల్లు త్వ
ద్విలసితజీవరోచికి ని
 దే యభినందనమాల భారతీ"

"తెలుగుకవితకు చెలువులు తీర్చిదిద్ది
కవుల కలకంఠమధురరాగములలోన
ఈవిశాలాంధ్రవని బల్లవించినావు
చివురుకొమ్మల నింక పుష్పింపు మమ్మ"

అని సరస్వతిని ప్రశంసించితే మరొకరు—

"భావము సున్న యన్వయ మ
 భాసు తెలుంగును గాదు ధారలో
జీవము లేదు పాక మతి
 చిత్రము వింతల కైత మేల్ భళీ
పావనిరో విరామసదు
 పాయము నీ కగునంచు నేమొ పై
రావణభావములో మునిగి
 రంజిలుచుండెద వేల భారతీ."

అని వాపోతే ఇంకొకరు ప్రాచీనార్వాచీన కవితల భేదా న్నిలా వర్ణించాడు. పూర్వకవిత్వం—

"నఖశిఖవర్ణనాలంకారముల నెంతో
సొంపుతో కూర్చి నీఅందములో లీనమై
శూన్యాకాశములో దృక్కులను పారించి
జీవతన్మయతలో తెగిన తీగెల వీణ మీ పేరు
నీలోన లీనమై మూగగానము చేసి
లోకాని కెల్ల నీమత్తుమంత్రము నేర్పి
నిండు మధుపాత్రను తెస్తారు"

అనిన్నీ, ఆధునికకవిత్వము-కవినిగురించి—

"చదువుసంధ్యలు లేక, శాస్త్రజ్ఞానము లేక
కల్పనాశక్తి నా కిసుమంతయును లేక
చిత్రవిచిత్రముల్ చిత్రింపరాకుండ
అనధికారంబుగ అతిసాహసుండనై
నీసేవకై నేను వచ్చాను
నాశుద్ధమానసమె సర్వాభరణములు
నాశుద్ధహృదయమను గతి,యతిప్రాసలతో
భక్తిపుష్పంబులను కూర్చి మాలను గట్టి
నానిర్మలప్రేమ నర్పించా, చేతులు జోడించా"

అని బహుచక్కగా తారతమ్యమును గీతిస్తే, మరొకతను—

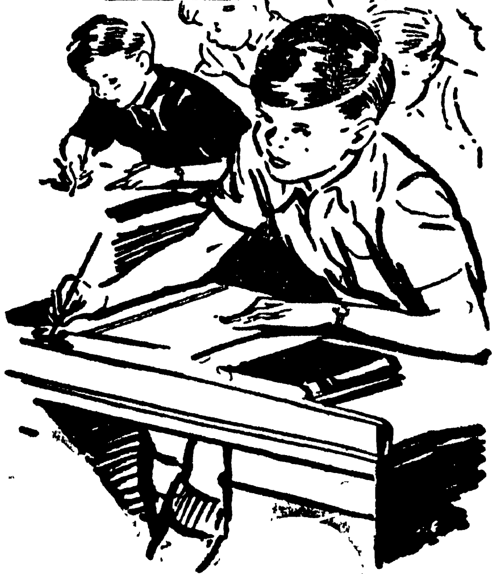
"చంద్రునిలో మచ్చను మందులా నాకేసిన
మహానుభావుడు ఎవరా అతను ?
చలించే చుక్కల చూపులతో
చూపులుకలిపి తారల చలనాన్నే
బంధించిన హృదయబాంధవుడు ; ఎవరా అతను ?
నాశరీరంలో నెత్తుటి బంధూకవనాన్ని
గాలై కదిపి పాటలు పాడించిన పరంజ్యోతి
నాకలల ఆసీలు మెట్టుదగ్గర కైఫీయత్ చెల్లించి
హృదయహజారానికి వజ్రవైడూర్యాల
జాలకాలు నిర్మించి వాటికి సేద్యగాని
చెమటతో ముత్యాలతోరణా లల్లి
నా నరాల తీగల వరాలపాటలు పాడ
హృదయగర్భాలయంలో
కంచుగంటల మ్రోగించిన దేవ రతను ?"

అని రూపకాలంకారమును ప్రకృతికీ, మానవుని జీవితానికీ కల్పించినాడు. ఒకానొక కవి నిరాశను గురించి ఎంత చక్కగా రూపించినాడో గమనించండి—

School

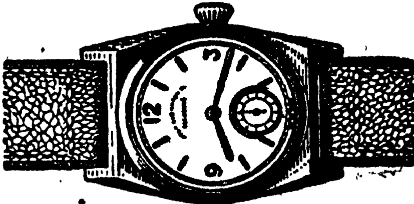
the time factor

స్కూల్ -

ముఖ్యమైనది టైము.

నిర్ణీతకాలమునకు పనిచేయడం. బిడ్డలు నేర్చుకొనవలసిన మొదటి పాఠము. ఎందువల్లనంటే యీ నియమం వారి భవిష్యజ్జీవితములో యెక్కువ వుపకారి కాగలదు గడియారముల విలువ తెలియునంత యీడు వచ్చేటప్పటికి మీ బిడ్డలకు ఒక గడియారం వుండటం మంచి ఆలోచన స్కూలు జీవితము నిర్ణీతమైన దైనందిన కృత్యము. వివిధ వ్యాసంగములు వేళలను బట్టి జరుగుచుండును. పంతుళ్లకు, బడిపిల్లలకు నమ్మకమైన ఒక గడియారం ముఖ్యావసరము. ఎన్నుకొనుటకు త్వరలోనే అనేకమైన దృఢమగు "వెస్టుఎండ్" గడియారములను సప్లయిచేయగలమని ఆశించుచున్నాము.

సెకండస్ టానా

పేటెంటు ఎవర్ బ్రైట్ స్టీల్	....	రు. 52
రోల్డుగోల్డు 10 సం॥ గ్యారంటీ	....	రు. 62

ప్రతి "వెస్టుఎండ్" గడియారమునకు ప్రత్యేకంగా యిండియా పరిస్థితులకు తగినట్లు సౌఖ్యమైన గడియారములను తయారుచేయుటతో మా 75 యేండ్ల అనుభవము పేరు తోడ్పాటుగా నుండును.

వెస్టుఎండ్ వాచ్ కంపెనీ,

బొంబాయి అండ్ కలకత్తా.

WEST END WATCH Co.

BOMBAY CALCUTTA

"నాలో పెద్ద తుపాను రేపి నగుచుఁ
నర్తింతు వో తల్లి! నీ
లీలాలోలత పాడుగాను, తగ దీ
రీతిఁ విజృంభింపగా!
జాలై పొంగెడుగాక నీహృదయసం
సారమ్ము సంద్రమ్ముగా
కారాహంకృతి పచ్చినెత్తురులలో
కర్మమ్మె జీవింపగా"

పరాత్పరుడు, జగత్పితయొక్క మహాయజ్ఞమును ఒకకవి—

"ప్రపంచమంతట పగంపరాకం
విపంచి కింతట వసంతరాగం
ఆహవకర్త ఆహవభర్త
ఎవడో ఎవడో, మరి
ఎవడెవడో-ఎవరెవరో
కులగిరులే హోతలుగా
నుద్గాతలుగా
విధిదర్శనేతలుగా
ఋతుఋతుభకోలాహలమే
ఋత్విక్కుల రోమంథముగా
సముద్రఘోషల సామిధేనితో
హాహాకారస్వాహాస్వనముల
ఆత్మల హోమల ఆమంత్రణముల—
స్రుక్కుస్రువమ్ము లీదిక్కులు నాలుగు
హవ్యకవ్యములు ఆమిక్షమ్ములు
సాన్నాయ్యమ్ములు, చరుపరమాన్నము
లర్కరాజన ఆత్మదేహములు
ఉపాకృతమ్ములు వషట్కృతమ్ములు
కృపాతిరస్కృతకృశాన తేజులు—
స్థండిలమండితచండానలునకు
అపవిత్రాశయధవిత్రములతో
స్వేదాంకురముల చిదిమేస్తూ
నిషాకోసమై విషాణపూరిత
సురాదానమున పరాధీనుగా
బంధించేస్తూ బలిభుక్కునుగా
పాలించేస్తూ పశుతుల్యముగా
గవేషణమ్మా సుభిక్షణముగా
విషతుల్యమ్మగు విశ్వదాసమును
గగనమునంటే కరాళకాళి
ఆకలితీరని ఆరాటముతో
అంతులేని హఠయోగముతో
చేసే యీ యజ్ఞపు
చిద్విలాస మదియేమో!"

సాంగరూపకాలంకారమును యిలా భావయుక్తంగా వర్ణించడం ఒక ఉత్కృష్టకవికే తగు. అతనిదే యీసొత్తు. భావతరంగాల్లో విహరిస్తూ రత్నకణికలను వెలిదీయుట కతనే సమర్థుడు.

కాలగతినిగూర్చి ఒక కవి కవిత్వంలో ఎలా చక్కగా, ముద్దుగా ఇమిడ్చాడో చూడండి!

"ఎన్నిమారులు కాలవాహినికి నెదురు
తిరిగి ఇట నాగిపోవ యత్నించినాను
చిర మటులనే, జననియంకసీమయందె
శిశువునై యునికి తలచితి చిన్ననాడు
కాలమనెడి రక్కసునకు జాలిలేదు."

ఒక కవి భగవంతునికి ప్రణయలేఖను వ్రాసినాడు. అందులో తన అవ్యాజ, అతులితమాధురీ ప్రేమ భావవ్యక్తమును తేనెలొలుకు మాటలలో ఎలా చేసినాడో గమనించండి:

"నిక్కముగ నాదేహరాజ్యము
నీకె పట్టముకట్టితిని: నీ
వధివసింపుము హృదయపీఠిక
నమలరాగముతో.
ఒప్పినను నీ వొప్పకుండిన
నో ప్రియా, నీకడ వసించుచు
పాదపద్మములఁ భజించెద
భక్తిభావమున.
పాలముంచిన నీటముంచిన
భారమంతయు నీద నాథా
చరణదాసి నటంచుమాత్రము
జ్ఞప్తియుండుగదా!"

కవితలో పరిణామము: అభిరుచిలో సర్వసమ్మతి[1]

= శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ =

కవితలోఁగూడఁ బరిణామవాద మన్వయింపఁదగు ననుట కొందఱ కాక్షేపగ్రస్తమైనదిగఁ దోఁచునని శంక గలుగుచున్నది. పరిణామసిద్ధాంత మనఁ గొందఱకు వింతవింతలగు నభిప్రాయములు గలవు. అది సారస్వతవిషయమున స్వీకరింపఁదగినదియు, నిరూపింపఁదగినదియుఁ గాదని వారి యూహ. కనుక బహుసంక్షేపముగ దీనినిగూర్చి పొందుపఱతము. తేలిన సారాంశమును గవిత కన్వయించి పరిణామసిద్ధాంతము కవిత్వవిషయమున భావ్యమో, కాదో పాఠకులే నిర్ణయించుకొనవచ్చును.

దీనిని విశ్వసింపకపోవుట కిందేమియు నమ్మరానిది లేదు. అర్వాచీనుల మతమున దీని నిర్వచనము మఱియు సూక్ష్మము, సులభమును.[2] పరిణామమనఁ బరివర్తనము, లేక మార్పు. దీనిని వివరించుట పరిణామవాదము. [3]దైవికమైన కారణములచేఁ బ్రపంచముగాని, ప్రాణులుగాని యుత్పత్తిఁ జెందుచున్న వను విశ్వాసమున కిది యవశ్యము వ్యతిరేకముగాదు సరిగదా, కించిద్వ్యత్యాసము గల యిట్టి యుత్పత్తుల నాధారముచేసికొనియో, లేక పరిగ్రహించియో యిది తదుపరిక్రమమును వివరింపఁ బ్రయత్నించుచుండును. కవితాభిరుచుల పరివర్తనమందు మన మిట్లే యసన్నిహితములు, నసంఖ్యాకములు, నస్పష్టములు నగు హేతువు లూహ్యము లనియు, రెండవది మొదటిదాని పరిణామ మనియు ననుకొనవలెను. [4]నీచమునుండి యుచ్చమునకుఁ బరివర్తనము చెందుటయే పరిణామ మని పల్కుట మేలుకాదు. ఇట్టి నీచోచ్చవిభేదములు లేక కవితయందలి ప్రతిపరివర్తనయుఁ బరిణామముగ గణించుచు మన మొక యభిరుచిని నిర్ణీతముగ నీచమనియు, వేఱొకదాని నుత్తమమనియు ననక కేవల మొక యభిరుచి వాడిపోయి పరివర్తనఁ జెంద వేఱొకటి పైకొనుచుండు ననవలెను.

[5]పరిణామ మభివృద్ధినే సూచింపనక్కఱలేదు; వృద్ధిక్షయములు రెండును సమ్మతింపఁదగినవి. కనుక సిద్ధముగ సదసదభిరుచు లనునవి కేవలముగ నుండుట తటస్థించినను, బూర్వాభిరుచి పరాభిరుచికిఁ బరిణామరూపము గాకతీరదు. ధర్మోపదేశము సద్భావమైనను నసద్భావమైనను దానినుండి కళాసిద్ధి యను నభిరుచి పరిణమించిన దనకతప్పదు. ఆలంకారికరచనమునుండి యతిశయోక్తి వక్రోక్త్యాదిసమస్తాభిరుచులను బ్రత్యేకించి యిట్లే పరిణమించిన వని గ్రహింపనగును. పరిణామ మనునది కేవలము నూత్నాంశముల సమ్మేళనచేతనే గలుగనక్కఱలేదు. పూర్వమం దున్న యంశ

---

1. *Evolution in Poetry : Catholicity in Taste* ;

2. *Evolution is the name for a process of change and evolutionism is a name for some statements about that process of change* ;

3. *"Evolutionism is not necessarily opposed to the doctrine of a Divine origin of the world, or even to the divine origin of life, but, assuming or having been given some origins, more or less remote, evolutionism attempts to account for what has happened since."* [*G. P. Conger, "New Views of Evolution", Page 12*];

4. *It is better not to speak of a general evolution from lower to higher order* ;

5. *It may be regrossive as well as Progressive.*

ముల పరిష్కృతిచేఁగూడ సిద్ధింపవచ్చును. 6 మఱియు నిది యాయాయంశముల సమ్మిశ్రీకరణముచేతనే గాక పృథక్కరణముచేఁగూడఁ గల్గుచున్నది. ఇంక నిది త్వరితగతిఁ గలదిగనే యుండ నగత్యమును లేదు.

7 పరిణామ మొకే సరళరేఖవలెఁ దీర్చిన ట్లుండ నావశ్యకములేదని యంగీకరింపనియెడల నేకళయండై వను దీనిని నిరూపించిచూపుట దుస్సాధ్యము. ఈసందర్భమున, సమప్రదేశమందుఁ బ్రశాంతముగఁ బ్రవహించుచున్న నదీగమనమువలె, మానవజీవితచరిత్ర మొడుదుడుకులు లేక యొకే గమనవైఖరితో నేకముఖముగ సాగుట లేదని మనము జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. మానవచరిత్రము తరంగసముచ్చయసంక్షుభితము, సంక్షుభితము నగు మహాసముద్రమువంటిది. ఇట్టి దానినిఁ జిత్రించు కళలుమాత్ర మేల వృద్ధిక్షయములకు లోనగు బరిణామమును దాల్పవు? కనుక సారస్వతపరిణామ మొకే సరళరేఖవలె నుండితీరవలెననుట యాదరణీయము గాదు. సంక్షిప్తముగ నిది పరిణామ విషయము.

ఇఁక నాంధ్రుల కవితలోఁ బరిణామమును గూర్చి పరిశీలింతము. మిక్కిలి సూక్ష్మాంశముల యెడకుఁ బోవక స్థూలదృష్టినిఁ బరికించినచోఁ దెలుఁగుల కవిత్వమున నొకవిధమగు నభ్యుదయమును సూచించు పరిణామమే గలదనవచ్చును. పురాణయుగముల కవిత 8 నన్నెచోడదేవు ననుసరించి "వస్తుకవిత" యనఁదగును. కథావస్తువును బ్రధానముగఁ గలది యా కవిత. అది ప్రకృతిమధురము; వేషరచనలతోఁ బనిలేనిదియు. కాని ప్రబంధయుగము భోగవిలాసలాలసమైనది. ఆ భోగమునకుఁ దాగము తోడ్పడి సాటఁగు గూర్చెను. త్యాగమన నిచ్చట కవితావస్తుపరమైనది. అలంకారికరచనము రసపుష్టికిఁ దోడ్పడునన్న విశ్వాస మానాఁటి ప్రజ్ఞావహమైన పండితకవిమండలిలోఁ గుదురుకొనెను. అందుచేఁ గేవలవస్తుప్రాధాన్యము తగ్గి వస్తువర్ణనములు రెండును సమప్రాధాన్యముఁ దాల్చిన వనవచ్చును. లేదా ప్రబంధములలో వస్తువు క్షీణించి యల్పమైన దనవచ్చును. రసపోషకమైన యలంకారయుతరచనము వస్తుతః పతితమై, స్థౌల్యము తగ్గుటచే నుత్సాహవంతమై యుచితక్రమసిద్ధపరిణామమునే సూచించుచున్నది. నిజమున కలంకారము వస్తుప్రకాస్తి నుద్దేశించినది; కాని వస్తుగోపనమును గాదు. మఱి ప్రబంధములలో నతిశృత్తము మటుమాయమగుట కాలంకారికరచనమే హేతువన్నచో నది మన సమస్తవేదశాస్త్రాదివిషయములందువలె నాచరణములోని లోపముగాని యుద్దేశమునందలి లోపము గాదు. ప్రబంధయుగోద్దేశము దూషితమగుటచేతనే కవితాకాంత కలంకారభారముఁ దొలఁగించు నాశయముతోఁ బ్రతిఘాతముగ భావప్రధానకవిత వెలసెను. అనఁగా నా యభిప్రాయ మిది. రసానుభూతి నొసఁగుట కవికర్మకుఁ బ్రధానాశయము కాఁగా వస్తుప్రబంధభావరచనాప్రక్రియావైవిధ్యములచే నది సాధింపఁబడుచున్నది. రసాత్మకమగుచోఁ బ్రబంధకవితగాని, భావకవితగాని పురాణకవిత్వ మిచ్చిన యానంద మిచ్చితీరవలెను. అట్టి యాధునికకావ్యము లేవని యడిగినచో నంత సులభముగ సమాధానము చెప్పలేము. వానిని నిర్ణయించుకొనుట రసజ్ఞులగు పాఠకుల కృత్యము. 9 అవి యధికారతారతమ్యమును బట్టి యేర్పడునవి. ఇంకొక సంగతి. ఒకవిధమగు రచనాపద్ధతియందు వన్నెకెక్కిన కవి స్వల్పప్రయత్నముతో సాధారణముగ నితరములగు రెండు పద్ధతులయందును వన్నెకెక్క నవవచ్చును. అందుచేతనే భవ్యకవితాశిఖమును గవితాశయముగ గుర్తెఁగిన తిక్కనలో భావకవితారీతులు గొన్నియెడలఁ గలవనియు, నంతటి కవితాసౌందర్యవైభవ ముండియుఁ గావ్యకళాసౌందర్యముపైఁ జూపేనిఁ బఱపనీయని భావావేగము గల పోతనామాత్యుని రచనను మించిన భావకవిత్వ మేమి

6. *Evolution may proceed either by integration or differentiation.*

7. *Unilinear.*

8. "......జంగమమల్లయవరమునందుఁ గనిన వస్తుకవిత." [కు. సంభవము.]

9. బ్రహ్మశ్రీ పింగళిలక్ష్మీకాంతము కాటూరి వేంకటేశ్వరరావుగారల 'సౌందరనంద'కృతి యాధునికాంధ్రకావ్యజగత్సామ్రాజ్యపట్టభద్రత నొందఁగలదని నా వ్యక్తిగతాభిప్రాయము.

యుండుననియు నూహింపఁగల్గుచున్నాము. రసాత్మకమగు కవితాకాంత పురాణకాలము నాఁటి యితివృత్తవపుర్విజృంభణమునందుకంటెఁ బ్రబంధకాలము నాఁటి యుచితాలంకారరచనమునం దనురక్తి నెరపి, నేఁటికాలమున భావదోహలమైన దేహముతో రసదోహలమైన తన యాత్మకు నీరాజనముపట్టుచు నాత్మసాక్షాత్కృతికై సాధనముచేయుట రసస్వరూపతాత్త్వికదృష్టులచేఁగూడఁ గ్రమపరిణామమే యనఁదగును.

పిమ్మట సర్వసమ్మతత్వమునుగూర్చి చర్చింతము. సర్వసమ్మతత్వ మనఁగా సర్వగుణసమభావము. కవులుగాని, విమర్శకులుగాని యిట్టి విశాలహృదయమలవఱచికొనుట మహాప్రశస్తము. సదభిరుచియని మనమొకదానిని నిర్ణయించుట భావ్యముగాదు. ఏలయన సర్వకాలమున నొకే యభిరుచి సమ్మతముగ నుండదు. మఱియు ననేకమగు సదభిరుచులు నుండవచ్చును. మన సారస్వతములోఁ బ్రధానములగు నిట్టివానినిఁ గొన్నిటినిగుఱించి మున్ను యోజించితిమి. ఇట్టివి యనేకము లుండినప్పుడు బుద్ధిశాలియుఁ, గవిత్వతత్త్వజ్ఞుఁడును నగు విమర్శకుఁడు వ్యక్తిగతముగఁ దనకభీష్టమగు నభిరుచినిఁ గోల్పోవకయే యన్నిటిని దనవిశాలదృక్పరిసరణముచే నొకేసూత్రములోనికి గుదిగూర్చి చర్చింపవచ్చును. అప్పుడు సారస్వతమునఁ బరిణామము గోచరించుచున్నది. కావున నభిరుచిలో సర్వసమ్మతత్వ మున్నచో సారస్వతపరముగఁ బరిణామసిద్ధాంతము నన్వయించుటలో వైపరీత్యము స్ఫురింపదు. ఏయభిరుచివిశేషమైననుఁ గవితాత్మయగు రసమును భోగింపవలె నను బరమావధిఁ గలదియే యని గుర్తించి వాని నన్నిటిని సమదృష్టితో విమర్శించువారికి సర్వసమ్మతత్వము కరతలామలకము.

ఆత్మీయ మనఁదగు నొక యభిరుచి యేదియు లేనివా రిట్లుదారులుగ నుందురనుకొనుట పొరపాటు. స్వదేశాభిమానము యావజ్జగత్కల్యాణవాంఛతో విరోధింపదు. కవిగా, నభీష్టమగు నొక యభిరుచి యుండవచ్చునుగాని యెవరేని విమర్శకుఁడై యితరుల యనేకాభిరుచులను బరిశీలించునపుడు వానివానియందలి సామాన్యధర్మములను గ్రహించి బహుగుణముల నభినందింపవలసియుండును. అందఱు నావలె నేల యుండరా దనుకొనుట బుద్ధిజాడ్యముగాని వికాసము గాదు. భోక్తగ నాహ్వానించునపు డెప్పుడును మన మన్నహితవుదప్పిన యతని నొకని నాహ్వానింపము. సర్వాన్నములు, సమస్తపదార్థములు సహించువానినే యాహ్వానింతుముగదా! ఎవరైనను నచ్చముగ మృష్టాన్నమునే సర్వదా వాంఛించుటయు నసమంజసము. కించిదూనముగ స్వాదువులైన యితరాన్నములను, భిన్నభిన్నరుచులు గల యన్నములనుగూడ రుచిచూచుచుండుట యెల్లవిధముల మంచిది. దీనినే సారస్వతసరసాహారవిషయమున విమర్శకులు పాలింపఁదగుదురు. ఏలయన, తిక్కయజ్వ మహనీయుఁడని మనము నూరనను నిరసింపలేము. పోతన మహానుభావుఁ డగును గాని శ్రీనాథుఁ డల్పుఁడు గాఁడు; కాసుల పురుషోత్తమకవి ధూర్జటియంతటి భక్తుఁడు గాకపోఁడు. పెద్దనార్యునకు సరసవచోగుంఫనము గల్గినంతమాత్రమున రామరాజభూషణుఁడు నిరసింపఁదగినవాఁడు గాఁడు.

ఇఁక విమర్శకు లభిరుచుల నలవఱచుకొను విషయము. 10 సర్వగుణసమభావమునకును, విమర్శనాశక్తివివక్షతలకును బొసఁగదనుకొనుట యొక యపోహ. సదసద్విషయముల నిర్ణయించుకొను వివేకజ్ఞానముచే సర్వమతసహన మను నుదారగుణము నశింపదు. ఉత్తమమధ్యమము లను గృతు లుండుటయు నందుచే నొకవిధముగ సమ్మతింపఁదగినదియే! ఇట్టివి లేనిచో సర్వము నొక్కటియే యై తోఁచును. కాలువలన్నిటియందలి నీరును గంగాజలమే యైనయెడల నిఁక గంగోదకమునకు గౌరవ మేమి యుండును? కాని యుత్తమగ్రంథములను బఠించుటచేతనే యుత్తమమగు నభిరుచి యలవడుననుట యొప్పదు. వివేచన చేసి సద్గుణముల నెఱుఁగుటకుఁ బూర్వము, త్రోసిపుచ్చవగు నగుణములన నేవియో తెలిసికొననైనవలయునుగదా? పవిత్రత

---

10. It is erroneous to think that catholicity is incompatible with discrimination

యనఁగా నమాయికత్వము గాదు. కాన విమర్శకు నకుఁ గేవలము సద్గ్రంథపఠనముచేతనే యచ్ఛమగు నభి రుచి వర్ధిల్లును. చెడుఁ బరిహరించి, మంచి నవగతము చేసికొనుటకు సమదృష్టితో సమస్తగ్రంథజాలమును సహృదయులు బరిశీలించుట యావశ్యకము.

సర్వసమభావ మన నెట్టి విషయమునకైన గుణా గుణవివేకము లేక యంగీకరించుటకు సంసిద్ధమగుట కాదని చెప్పుకొంటిమి. ఆత్మాభీష్టముఁ గోల్పోవ కయు నితరములగు శైలీవిశేషములందలి గుణముల నభి నందింపఁగలుగు వివేచనసహితమగు నభిరుచిబహు త్వమే మనకు గమ్యము. 11 ఇట్టి విశాలదర్శనము గల బహుగుణగ్రహణశక్తి ప్రాచీనమగుదానిపైఁ బ్రీతిఁ గలిగి యుండియు నర్వాచీనమగుదాని నాహ్వానింపఁగలదు. దేశీయమగుదానినిఁ బ్రేమించుచు నన్యదేశ్యమగు దానినిఁగూడ నభినందింపఁగలదు. అంతర్జాతీయతతో స్పర్ధింపని జాతీయతవంటి దీయభిరుచి; 12 స్వదేశాభి మానముతోఁబాటు జగన్మిత్రభావమునుఁ గలది. ఇత రాభిరుచులతో సహా జగద్విశాలదృష్టి గల యిట్టిదగు నభిరుచి వరణీయము. విశాలహృదయుఁడగు విమర్శకుఁ డొకే యభిరుచికి దాసుఁడగు విమర్శకునకంటె నుత్తమ తరగతికిఁ జెందినవాఁడు. ఇతనికి వేదము, ఖురాను, బైబిలు మూఁడును సమములే! ఇది 13 యుదాసీనత యని కొందఱూహింతురుగాని యది పొరపాటు. 14 సులభముగ దేనినికూడ మెచ్చని సర్వవిముఖత్వము కంటె నుదారమగు సర్వసుముఖత్వము మేలైనదిగదా!

కాని 15 సూక్ష్మగ్రహణశక్తియుక్తమగు నిట్టి సర్వగుణాభినందనప్రదానబుద్ధి జనసామాన్యసాధ్యము గాదు. ఏకవిగాని, విమర్శకుఁడుగాని యుత్కృష్టమైన యీదృశసర్వసంపూర్ణసమత్వముతో జనించుటయో, లేక జన్మించినపిదప దీనినిఁ బడయుటయో బహుకష్ట సాధ్యము. వారికి కాలమాహాత్మ్యము చాలవఱకుఁ దోడ్పడవలెను. తిక్కనసూరనాదియల్పసంఖ్యాకు లకుఁదప్పఁ దక్కినవారికి నాత్మాభీష్టములగు నభిరుచు లిట్టి యుదారగుణశక్తిసంపాదన కభ్యంతరములఁ గల్పించుచుండును. బహుగ్రంథకర్తలం దభిరుచిపరివర్తన రూపమున సర్వగుణసమాదరము పొడసూపుట కనుచుందుము. ఏకాభిరుచితో నొకేకృతిని నిర్మించిన కొందఱు కతఃపరాభిరుచులింపుఁగొల్పక స్వపక్షుదురభి మాన మొకటి బాధించుచుండును. ఆధునికయుగ మున బహువిధరచనల పగముగ గ్రహింపఁదగినంతలో సర్వగుణసమ్మతత్వము బ్రహ్మశ్రీ విశ్వనాథ సత్య నారాయణగారియందు బాగుగ గోచరమగుచున్నది. ఏకైకాభిరుచితో సర్వసంపూర్ణుల మనుకొనుటకంటె సమస్తాభిరుచులను బ్రదర్శించుచుఁ గొన్నిరీతుల నుత్తీర్ణులము గాకపోయినను బహుకృతుల నిర్మించు టయే మన్ననఁబడయఁగలదు. సంకులసమరమునం దొక్క గాయమును దగులని శూరుఁ డెన్నినా ళ్లెట్టి రీతిగ యుద్ధముచేసియుండును? "నడచుచు నుండు నట్టి చరణంబులకే గద తాళ్లు తాఁకుడుల్" అను నార్యోక్తి సార్థకమైనది. దీనినే కవులయు, సహృద యులయు పరముగ గ్రహింపఁదగును.

సర్వమును సంక్షేపించిచెప్పినచో నతిలోభము వలెనే యభిరుచిపైనను నత్యభిమానమును దగదు. శైలీ సౌందర్యము కొంతవఱకు చర్మగతమగు శరీరసౌంద ర్యమువంటిది; ధనసంపదవంటిదియు. ఈ రెండును రెక్కలు గల పక్షులు; ఎప్పు డెగిరిపోవునో యెవ్వరు నెఱుఁగఁబోరు. కాని మొత్తముమీఁద వర్ణనాలంకార దారిద్ర్యము, నుచితానుచితవస్తువివేకరాహిత్యము, పాత్రానసుగుణశీలచిత్రణము మొదలగు ననేకదోష ములు కృతుల సౌందర్యమును మాపుచున్నవి. సర్వో త్కృష్టములగు రచన లెంత కష్టసాధ్యములో 'యంత విరళము లనవలెను.

11. *A commanding and lofty Versatility*

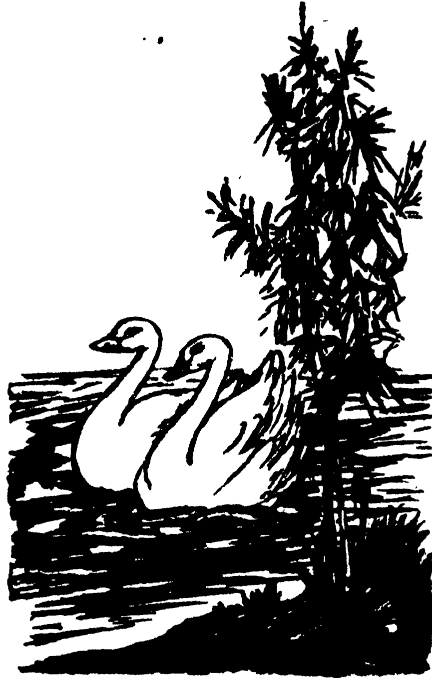
12. *It is at once cosmopolite and Patriotic.*

13. *Indifference.*

14. *Is not catholicity better than fastidiousness ?*

15. *Widest intellectual charity with delicate perception.*

ప్రతిమహాకవియందు నేదో యొక దోష మున్నది. ప్రతికుకవియందు నేక్వాచిత్కముగనో గుణ మున్నది. ఇందువలన నేకగుణపక్షపాతముచే దేశిమార్గవస్తుభావధర్మోపదేష్ట్రకళాసిద్ధకవితేత్యాద్యభిరుచిద్వంద్వపీడితులమై యేది యుత్తమమో నిర్ణయింపలేక వివాదములఁ బెంచికొనుటకంటె సమస్తాభిరుచులును రసానుభూతిఁ బరమావధిగఁ గలవే యని గ్రహించి యెల్లరము నుదారులమగు కవులము, సహృదయులము నై యాంధ్రసరస్వత్యాపర్ణుల మగుదుముగాత మని యాశయము.

ప్రభు సన్నిధికి

= శ్రీ అల్లంసెట్టి అప్పయ్య =

ఎఱిఁగినయంతవట్టుకు నుతించి శ్రమించెనుగాని తొల్లి ని
న్నరయఁగలేదు వేదములు, నంబుజసంభవముఖ్యదేవతల్,
కర మనురక్తి నిన్గొలువఁగాదనువారలు లేరుగాన, దు
ర్భరమగు నాసనూన్గొనక ప్రార్థనజేసెద నల్లె యీశ్వరా!

తప్పులు కుప్పలౌ వెడగుదారుల సంసృతియాత్ర సల్పుచు
న్నప్పుడు దిద్దుచుండ సుఖమాఁగద యెప్పటికప్పు, డట్లుగా
కిప్పు డుపేక్షసేయుచు మఱెప్పుడో చర్యవహింపఁజూచె దీ
తప్పని కార్యముల్ సలుపఁదప్పదు నీకును నాకు నీశ్వరా!

ఏగతి నూర్ణనాభము సృజించిన తంతులు వింతవింతఁ దా
లాగుకొనుం గ్రమంబున నిలంగల యెల్లరు చోద్యమంద, నా
లాగున వచ్చిపోవు ననిలంబిది బొందెను జెందునంతకున్
రాఁగల చింతనల్ మరల రాఁగల వట్టివి నేర్పు కీశ్వరా!

అనఘ! మహాసముద్రమునయందొక కొండయు ఱాతిముక్కయున్
బనివడి మున్గిపోవుక్రియ; బాపురె! నీదు మహాప్రభావ వ
ర్ణనమున నెంతవారును వినమ్రత జంకుఁగలట్టివారలై
వెనుచనుచుండ నాది యవివేకము కాదు కదయ్య యీశ్వరా!

నీవు స్వయంప్రకాశుఁడవు నిత్యనిరామయ సచ్చిదాత్మకం
బై వెలుఁగొందు బ్రహ్మమ వనంతుఁడ వాద్యుఁడ వవ్యయుండ వీ
దేవులకెల్ల దేవుఁడవు దీనశరణ్యుఁడ వాదిదేవ! నన్
బ్రోవఁగడంగుమయ్య! నినుఁబోలు ప్రభుల్ కలరయ్య! యీశ్వరా!

అభ్యసనంబొనర్చితి నహర్నిశమున్ భవదీయ కీర్తనల్
లభ్యములైన తత్ఫలములన్ వివరించి యొసంగుమంటి, వా
ల్లభ్యవిశేషతన్; శుభములా యిఁక నెయ్యవి యైననేమి? త
త్సభ్యత నీపదాశ్రయవితర్దిక కేనొనఁగూర్తు నీశ్వరా!

కష్టము లంటగట్టుచు సుఖంబు లొసంగవ వెఱ్ఱివాఁడ ! నా
కష్టసుఖంబు లెన్నఁడును గైకొనసట్లు, ప్రతిజ్ఞ చేసిన
క్లిష్టము లేనియట్లు నటియింతువు నేభవదీయుఁడంటి, సం
తుష్టిని గూర్చెదో విసిగి తోడ్పడకుందువో యేమొ యీశ్వరా !
తాలిమి చిమ్మ ప్రాకెడు రోదన్ వినఁజాలుదు నాదు ప్రార్థనం
బేల నిరాకరించెదు ? బలే ! యిఁక భాషలు చెల్లవయ్యెఁగా
బోలును నామనంబు నినుబొందఁగ జంకుచునున్న దిప్పు డీ
కేల ? యుపేక్ష, వత్సలత-యెద్దివహింతువొ రెంట నీశ్వరా !

మేలుకొలుపు

(అనువృత్తము)

●

= శ్రీ హనుమచ్ఛాస్త్రి =

ఇతడు మారైతు-తా నెండవానల మ్రగ్గి ఎవరికోసరమొ పండించిపోయు
ఇతడు మా కూలి-తా నెవరికో సౌధమ్ము నిలుప బండల నెత్తి నలిగిపోవు
ఇతడు మా కార్మికుఁ-డెవరినిమిత్తమో కాలాయసమ్ము పెకల్చి యార్చు
ఇతడు మాజాతికి హితు-డెవరికొఱకునో చెఱసాలలోన కాపురము వెట్టె
కంట తడితోడ గర్వరేఖలు పలార్చి-ఆ పరార్థజీవనుల మహత్త్వ గాథ
కింత శ్రీయమృతసంస్పర్శ మిచ్చి యింక-కావ్యమల్లుము లేఖినీ! కదలి నీవు.

పంజరం

— కథానిక —

కథకుడు:

'అమరేంద్ర'

ఓ అంతులేని కన్నీటికడలికి దరిలేదా? ఆ ఒడ్డున ఈదుఃఖాన్నంతనీ క్షణంలో మరిపించేసే సుఖం లేదా? ఏనాడో ఆ దరికి చేరుతామనే ఆశ లేని జీవి ఉన్నదా? ఎంత కుమిలికుమిలి ఏడ్చే మనస్సులోనైనాసరే ఆ ఆశ మసకమసకగా దాగుడుమూతలాడుతూనేవుంటుంది కాబోలు! అటువంటి ఆశ లేకపోతే దుఃఖిస్తూ బతకటం ఎవరికైనా సాధ్యమౌతుందీ?

సంజెవెలుగులో, చేనుగట్టున, చెమ్మగిల్లిన కళ్లతో గడచిన జీవితంలోని పుటలను తిరగేస్తున్నాడు విశ్వేశ్వర్రావు. ఆ పన్నెండేళ్లూ అతని కన్నీటికి అడ్డులేదు. ఇంత దుఃఖంతో క్రుంగిపోతున్న అతని మనసులో కూడా ఆశ ఏదయినా మిణుకుమిణుకుమంటున్నదేమో! గడచిన ఘటనలని తలచుకొంటూ కుమిలిపోవటమే అతనికి తెలుసు. తనుకూడా ఒకనాడు కలలోగూడా అనుకోని సుఖాన్ని అనుభవిస్తాననీ, దరికానరాకుండా వున్న తన శోకానికికూడా దూరాన ఒక తీరమున్నదనీ ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఇప్పుడుకూడా ఆ ఆశ లేదు. ఎప్పుడూ తను చేసిన పని తలచుకొని పరితపిస్తూఉంటాడు.

అది జరిగి పన్నెండు ఏళ్లయింది. తలుచుకుంటే ఇప్పుడు జరుగుతున్నట్లే కళ్లకి కట్టుతుంది.

అతను బస్తీనుంచి చీకటిపడినాక ఇంటికివచ్చాడు. అతని కేదో పిచ్చెక్కినట్లుంది. పూనకం పూనినట్లుంది. ఇంట్లో అడుగు పెడుతూనే "రజనీ!" అని ఉరిమినట్లుగా అరిచాడు. ఉయ్యాలలో పడుకోబెట్టి ఉషను జోలపాడుతూ రజని నిద్రపోగొడుతోంది. భర్త అరుపు వినగానే బెదిరిపోతూ చప్పున లేచి నిలబడింది. విశ్వేశ్వర్రావుకళ్లు నిప్పులుకక్కుతున్నయ్. ఆనాడు అతనొక దావా ఓడిపోయాడు. అందువల్ల పదివేలునష్టం. ఆతీర్పు విన్నప్పటినుంచీ పిచ్చెక్కినట్లయిపోయింది. దోవంతా చికాకుతో చిందులు తొక్కుతూవచ్చాడు. ఆ చిరాకంతా రజనిమీద విరుచుకోపడుతోంది. "వచ్చారా, ఇంత ప్రొద్దుపోయిందేం?" అని రజని పలకరించింది. ఆమాట అతని చెవిని దూరలేదు. కోపంతో వణికిపోతున్న గొంతుతో "మీనాన్న బ్రతికివున్నాడా, లేదా?" అన్నాడు. రజని వెలవెలబోయింది. ఏమీ మాటపెగలలేదు. "మాట్లాడవేం? నాయింట్లోంచి బైటికి నడుస్తావా లేదా? మీనాన్న యివ్వవలసిన డబ్బు పట్టుకురా. ఫో. తెచ్చేదాకా నాగడప తొక్కవద్దు. ఊఁ, కదలవేం? పద బైటికి." రజనికి ఏమీ తోచలేదు. నోట్లోంచి మాటరాదు. మెడబట్టి గెంటేటట్లున్నాడు భర్త. భయంతో గజగజ వణికిపోతూ "ఉష......" అన్నది. "ఏమిటీ? ఉషా? ఇద్దరూకలిసి ఊరేగండి.

నడవ్వేం బైటికి? నీకే చెప్పేది.”అని కొట్టవచ్చే టట్లు మీదికివెళ్లాడు. రజని వణకిపోతున్న చేతులతో పదినెలల పిల్లగా ఉన్న ఉషని ఎత్తుకుని బెదురుతూ బెదురుతూ వెనుదిరిగి చూస్తూ, దీనంగా ఆ చీకటి రాత్రిలో లీనమయిపోయింది. ఠక్కున తలుపువేసివచ్చి విశ్వేశ్వరరావు పడకకుర్చీలో పడుకుని మామగారి మీద మనసులో మండిపడుతున్నాడు. రజనికి అత్త వారు నగలకోసం యిచ్చిన ఎనిమిదివేలూ తండ్రి వాడు కున్నాడు. ఆయనస్థితి చితికిపోయింది. అప్పటినుంచీ విశ్వేశ్వరరావు రజనిని డబ్బుతెమ్మని పీడిస్తున్నాడు. భర్తపెట్టే బాధలు పడలేక రజని పుట్టింటికి వెళ్లి తండ్రినడిగి డబ్బుపట్టుకురద్దామని బయలు దేరేది. అక్కడికి వెళ్లి తన తండ్రి పడుతున్న కష్టా లన్నీ కళ్లతో చూసి, అడగటానికి నోరు రాక తిరిగివచ్చేది. రజని పడుతున్న బాధ తండ్రికి తెలియకపోలేదు. కాని అంతడబ్బు తేల్చగల శక్తి లేక దినదినమూ క్షోభపడేవాడు. తల తాకట్టుపెట్టి అయినాసరే రజనిబాధలు గట్టెక్కించాలని నిశ్చయించు కున్నాడు. ఈసారి రజని తండ్రిగొంతుమీద కూర్చొని డబ్బు పట్టుకువస్తుందని విశ్వేశ్వరరావు లోలోపల ఆశపడుతున్నాడు. నెల గడిచింది. రెండు నెలలు తిరిగినయ్. కాని రజనిజాడ లేదు. నాడు కోపంలో ఉషని ఇంట్లోంచి వెళ్లగొట్టినప్పటికీ కోపం చల్లారటంతోటే మనసంతా ఉషమీదనే వుంటోంది. తాతగారింట్లో తిప్పటడుగులు వేస్తూంది. ముద్దు మాటలు మాట్లాడుతోంది. ‘అమ్మా’ ‘నాన్నా’ అంటోంది. ఉంగరాలుతిరిగిన జుట్టుతో కిలకిల నవ్వు తోంది. ఎన్నోవిధాల ఊహించుకొనేవాడు. పోనీ రజనిని రమ్మని రాద్దామా అని అనుకుంటూండగానే మామగారిమీద కోపం పడగఎత్తి ఒద్దని బుసకొట్టేది.

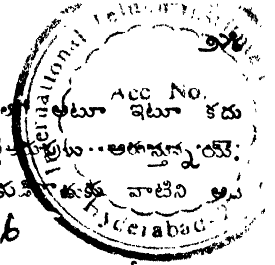

“ఊఁ. కదలవేం? [illegible]”

తనయింటికి తాను రావాలని రజనికి తెలియదా? ఎన్నాళ్లు కూచుంటుంది పుట్టింట్లో? తండ్రిని తొందర చేసి, డబ్బు పుచ్చుకొని ఈపాటికే వచ్చి వేయరాదూ? ఇన్నాళ్లూ రజని ఎందుకు ఉత్తరం వ్రాయక పోవాలి?

మూడు నెలలయి నాక ఒకనాడు విశ్వేశ్వరరావు నిద్రలేవకముందే తలుపు ఎవరో కొట్టారు. తీసేసరికి మామగారు ఎదురుగా కనుపించాడు. విశ్వేశ్వరరావు మాట్లాడ లేదు. లోపలికి రమ్మన లేదు. ఆయనే లోపలికివచ్చి, సంచీవొంకకి

పంజరం

నోట్లకట్ట బైటికి తీస్తూ "అమ్మాయీ, రజనీ" అని పిలిచాడు. శూన్యంగా ఉన్న యిల్లంతా ఆపిలుపుతో గింగురుమన్నది. ఆపిలుపు వినగానే విశ్వేశ్వర్రావుకి వెర్రెత్తినట్లయింది. ఇదేమిటి, రజని పుట్టింట్లో ఉంటే తండ్రి ఇక్కడికివచ్చి కూతురుని పిలుస్తాడేమిటి? మామగారు అడిగారు: "అమ్మాయి ఎక్కడికివెళ్లింది?" విశ్వేశ్వర్రావు ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. తత్తరపాటుతో గుండె వణికిపోతూంది. "అక్కడికి రాలేదూ?" మామగారు "లేదు. రాలేదు. ఎప్పుడు బయలుదేరింది?" విశ్వేశ్వర్రావు ఎల్లాగో పెగుల్చుకుని "మూడునెలలయింది." అనగానే మామగారు కుప్పన కూలిపోయాడు. ఆయనచేతిలోంచి నోట్లకట్ట జారి విశ్వేశ్వర్రావుకాళ్లముందు పడింది. అతని కళ్ళని తోలుచుకొంటూ ఒక్కసారిగా నీళ్లుబికినై.

అప్పటినుంచీ విశ్వేశ్వర్రావు రజనికోసమూ, ఉషకోసమూ మూలమూలలా గాలించి నిరాశచెంది జీవితమంతా దుఃఖంతోనే గడుపుతున్నాడు. రజని ఏమయిపోయింది? ఉష ఏమయిపోయింది? ఇక వాళ్లిద్దరినీ ఈ జన్మలో చూడగలడా? ఎన్నటికైనా తనదుఃఖానికి ఉపశాంతి ఉన్నదా? కన్నీళ్లకి తన పాపాన్ని కడిగివేసే శక్తి వున్నదా?

చేనుగట్టున చతికిలపడి పరిపరివిధాల పరితపిస్తున్నాడు. పక్కనే వాగు చకచకా పరుగులు తీస్తోంది. అస్తమయసమయంలోని వింత వెలుగులు ఆవాగు అలలమీద గంతులు వేస్తున్నయ్. ఆకాశమంతా ప్రశాంతంగా ఉన్నది. పడమటి దిక్కున, చెదరిన మబ్బులు, నెత్తురుతో తడిసి ఓడిపోయిన సైనికులిలాగా కదలకండా పడివున్నయ్. ఏదో భీకరమైన యుద్ధం జరిగిన తరువాత ఆవరించే ప్రశాంతి ఆ పడమటి కొండలో కనపడుతోంది. గడచిపోయిన కాలంనుంచి దూసుకువచ్చిన ఊహాలలాగా చలిగాలి గజగజలాడిస్తోంది. మీదున్న ఉత్తరీయాన్ని ఒళ్లంతా కప్పుకుంటూ విశ్వేశ్వర్రావు గట్టుమీద కూర్చున్నాడు. ఎదురుగా చేనుగట్టున రావిచెట్టుక్రిందున్న లంబాడీ గుడిసెకేసి రెప్పవాల్చకుండా చూస్తున్నాడు.

గొర్రెలమందలు చే[illegible] అటూ ఇటూ కదులుతూ, ఉండిఉండి వెర్రి[illegible] అరుస్తున్నయ్. మడిమధ్య నిలబడి నాయకు[illegible] వాటిని అదిలిస్తున్నాడు.

రావిచెట్టుకింద పొయ్యి రగులుతోంది. కుండ కుతకుత ఉడుకుతోంది. చలికి తాళలేక లంబాడీల కుక్క పొయ్యిరాళ్ల కానుకొని, కాళ్లు జాపి తోకాడిస్తూ పడుకుంది. వాళ్ల భాషలో మాట్లాడుకుంటూ పిల్లలు గుడిసెబైట ఆటలాడుతున్నారు. నాయకుడి భార్య పొయ్యి ఊదుతోంది. నాయకుడు పొయ్యి దగ్గిరే కూర్చుని చలికాచుకొంటున్నాడు.

దగ్గరే పెద్ద చలిమంట భగభగ మండుతోంది. ఆ మంటచుట్టూ, చుట్టుపక్కచేలల్లో కాపలాఉన్న లంబాడీపడుచులంతా వచ్చి, ఏదో పాటపాడుతూ గుండ్రంగా తిరగటం మొదలుపెట్టారు. పడుచులంతా చరణం అందుకొని పాడుతున్నారు. పాడుతూ అడుగువేస్తున్నారు. ఆ అడుగుల్లో వాళ్ల కాలిఅందెల ఝుణాఝుణ, వాళ్ల దంతపుగాజుల ఘల్లుఘల్లు, వాళ్ల మెళ్లో వేసుకున్న పావలాదండల కలకల, వాళ్ల ముంగురులకు వ్రేలాడే గవ్వల ఝల్లుఝల్లు ఒక్కసారిగా కలిసి వినపడుతున్నయ్. చిందులు వేసే వాళ్ల రూపాలు చిరుగాలిలో అందంగా కదిలే పూలతీగెలలా వున్నయ్. చురుకుగా వాళ్ల చేతులు అటూ యిటూ సందడితో కదిలి, వాళ్ల ముఖాలమీదినుంచి దూసుకుంటూ పైకి పోతయ్. అక్కడ వాళ్ల చేతివేళ్లు వింతరీతులతో వికసించే పూవుల రెక్కల్లాగా విప్పారుతయ్! పాడుతూ ఆడుతూ గిరగిర తిరిగేటప్పుడు ఆ మంటవెలుగులో ఒక్కొక్కముఖం ఒక్కొక్కసారి మెరుస్తూంది. రెప్పవాల్చకుండా చూస్తూన్న విశ్వేశ్వర్రావు చకితుడైపోయాడు. చలిమంటవెలుతురులో ఆగొనుకున్న అద్దాలొక్కసారి తళుక్కుమన్నయ్. గవ్వలబరువుతో వ్రేలాడే ముంగురుల మధ్య ఆ లేతముఖమొక్కసారి ధగధగమన్నది. ఆవెలుతురులో ఆ విప్పారిన కళ్లలో ఒక్కసా[illegible]సిన కాంతి, ఆ లేత పెదవులమీద ఏదో చెప్పనలవి కాని చిరునవ్వు.

ఎవరది? ఎవరది? తన పశ్చాత్తాపమే ఆ భగ భగమనే చలిమంటయేమో! ఆమంటలోనుంచి తొంగి చూచిన ఆముఖ మెవరిదో? రజనిదా? ఉషదా? కాదు, కాదు. భ్రాంతి. ఆపన్నెండేళ్లు ఇంకా రజని బ్రతికివుండటమేనా? ఇంకా ఉషని చూచే భాగ్యం తనవంటి నీచుని కుందా? అంతా వెఱ్ఱి. తనకు మిగిలిన దొక్కటే దుఃఖమే.

అయినా ఆ ముఖాన్ని చూడగానే తనలో అటువంటి సంచలన మెందుకు కలగాలి? తన పశ్చాత్తాపాన్ని చూచి విధికి జాలికలిగి తన భార్యనీ, బిడ్డనీ తనకి తిరిగి ఇస్తుందా? ఎన్నటికీ జరగదు. జరిగినదాన్ని వెనక్కి మరల్చటానికి ఎవరికీ తరంకాదు.

అయితే ఆ పాలుగారే ముఖమూ, ఆ సోగ కళ్లూ, ఆ నల్లటి ముంగురులూ, ఆ లేతపెదవులమీది చిరునవ్వూ తనమనస్సుకు పరిచితంగా ఎందుకు తోచాలి? అటువంటి ముఖం తా నిదివర కెప్పుడైనా చూశాడా? ఆముఖం తన కెప్పుడైనా కలలోకన బడిందా? ఆముఖంతో తనకి పూర్వజన్మలో బాంధవ్య మేమైనా వుందా?

ఏమో? ఎంత చూసినా తనివితీరదు. ఆ ముఖాన్ని తన మనసులో చెరిగిపోని రంగులలో చిత్రించుకుని దాన్ని నిత్యమూ కన్నీటితో పూజించాలి. ఆ ముఖాన్ని తన ప్రాణంలో లీనంచేసి తన దుఃఖంలో ఆ స్మృతికి ఆలయం కట్టాలి.

ఇంతలో గొల్లున ఏడుపు. ఆటపాటలు చాలించి అంతా గుడిసెదగ్గిర గుమిగూడారు. చంక నో పెద్దమూటతో ఒక ముసలమ్మ వచ్చింది. వచ్చీరావ టంతోనే ఆముసలమ్మ నాక పిల్ల చేతులతో చుట్టి వేసింది. వణుకుతున్న చేతుల్తో ఆపిల్లని ముసలమ్మ గట్టిగా కౌగిలించుకున్నది. ఇద్దరూ గొల్లుమన్నారు. చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళంతా ఒక్కసారి గొల్లుమన్నారు.

ఈధ్వని విని విశ్వేశ్వర్రావు తన ఊహల్లోంచి ఒక్కసారి మేల్కొన్నాడు. "నాయకా! ఏమి 'టాగోలు?" అని అరిచాడు. నాయకుడు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి "ఏంలేదు బాబుగారూ, మాఅక్క ముసిల్ది శానరోజులికి మాకు కనిపించిందండి." విశ్వేశ్వర్రావు విస్తుపోతూ "ఏమిటే, తిరిగి కలుసుకొంటే ఏడవట మెందుకురా? సంతోషపడాలిగాని —" నాయకుడు "అది మా కులాశారం బాబుగారూ! ఒక్క ముఠాలో వాళ్లం విడిపోతే మళ్లీ ఈ జనమకి తిరిగి కలుసుకోలేం బాబుగారూ. దేముడిదయవల్ల తిరిగి కలిశామో ఆసంబరం పట్టలేక మేము గొల్లున ఏడుస్తాం బాబుగారూ!" అన్నాడు. సంతోషానికీ, సంతాపానికీ ఎంత దగ్గిర సంబంధమో విశ్వేశ్వర్రావుకి అప్పుడు తెలిసింది. అక్కడినుంచి లేచి ఇంటిదోవ పట్టాడు. కాని ఆ ముఖం అతన్ని విడవదు. ఆ ముఖమే అతని ప్రాణం మూలమూలలా అల్లుకుపోతూంది. ఆ ముఖమే అతని అణువణువులోనూ నిండిపోతూంది. ఏమిటి వింత!

౨

ప్రతిసాయంకాలమూ విశ్వేశ్వర్రావు పొలానికి వెళ్లేవాడు. ఆ ముఖం కంటబడంగానే అతని దుఃఖం చల్లారినట్లయేది. ఏదో చెప్పలేని సుఖం వచ్చి అతని మనసులో చిందు వేసేది.

రాత్రి ఎంతసేపటికీ నిద్రపట్టలేదు. ఎదురుగా ఉషకి ఆరోనెలన తల్లీ, కూతురూ కలిసి దిగిన ఫోటో గోడకి వ్రేలాడుతోంది. ఏమో, కాకూడదూ? ఎన్ని వింతలు ప్రపంచంలో సంభవంకావటంలేదు? "ఛీ! ఎందుకీ భ్రాంతి? ఎండమావి నెందుకు వెన్నంటుతావు? చేసిన పాపానికి జన్మాంతమూ దుఃఖంతో క్రుగ్గిపోవటమే నీకు శిక్ష. నీవంటి పాపిమీద విధి ఎన్నడూ దయతలచదు" అని అతనిమనస్సే విశ్వేశ్వర్రావుని నిందించేది. తన వెఱ్ఱిఆశకి తానే సిగ్గిలి బరువెక్కిన గుండెతో కన్నుమూశాడు.

తెల్లవారింది. ఎన్నాళ్లీ ముసుగులో గుద్దులాట? ఒక్కసారి అడిగితే తేలిపోదా? కాని అడగటానికి ఎల్లా నోరువస్తుంది? తనకి పిచ్చిఎక్కిందనుకోరా వాళ్లు?

బారెడుపొద్దెక్కింది. వాకిట్లోంచి "బాబూ" అని పిలుపు వినిపించింది. అతని మనస్సులో ఆ పిలుపు వింతగా మోగింది. ఏ పూర్వజన్మలోనో విన్నట్లుంది ఆ స్వరం. ఇంకొక లోకంనుంచి రజని పిలిచినట్లున్నది

ఆ ధ్వని. వచ్చి చూశాడు. తనివితీరేదాకా రెప్పవాల్చ కుండా చూశాడు. ఆ కనుబొమలు ఒకదానితో ఒకటి కలుసుకోబోతున్నట్లు, ఒక నల్లటి నెలవంక వాటిని రెంటినీ కలుపుతున్నట్లు, నొక్కుల నొక్కుల జుట్టూ, చక్కని ముక్కూ, విశాలమైన నుదురూ, అద్దంలాగా ఉన్న ముఖమూ, గంతులేసే ముంగురులూ - ఎన్నిసార్లు చూసినా ఇంకా చూడాలనిపిస్తోంది. విశ్వేశ్వర్రావుకి నోట మాటరావడంలేదు. ఆ చూపునుంచి తప్పుకోవాలని ఆ లంబాడీపిల్ల ముసుగు తలమీదికి లాక్కున్నది. ఆ చూపువెనక దాగిన హృదయంలో ఏ భావాలు వెల్లువలై పొంగుతున్నవో ఆ పిల్లకేం తెలుసు? తను ఆ హృదయంలో ఎంత కలవరాన్ని మేలుకొలిపిందో ఆ చిన్నగుండె కేం తెలుసు?

"బాబుగారూ! మా మామ గింజలు కొలుచుకు రమ్మని పంపాడు." అంది ఆ పిల్ల విశ్వేశ్వర్రావు వాకిట్లో విరియబూసిన ఎఱ్ఱమందారపూలకేసి చూస్తూ. విశ్వేశ్వర్రావు ఎంతో ప్రయత్నంమీద "నీ పేరేమిటి పిల్లా?" అని అడిగాడు. ఇందాకటి సిగ్గు విడిచేసి చెప్పింది: "సోనీ." విశ్వేశ్వర్రావు సోనీని చూస్తూ మందారపూలు ఒక్కొక్కటే కోస్తున్నాడు. పువ్వులంటే వుండే మోజు పన్నెండేళ్ల పిల్లలకే తెలుసు. ఆ పూలన్నీ కోసితెచ్చి సోనీకిచ్చేసరికి ఆమెముఖం ఒక్కసారిగా విప్పారింది. ఆ సంతోషాన్ని చూసేసరికి విశ్వేశ్వర్రావు గుండెమీది బరువు ఒక్కసారిగా మాయమైపోయింది. ఆ పూలన్నీ సట్టినన్ని జడలో పెట్టుకుని, కొన్ని కొంగున మూటకట్టుకుంటూ సోనీ మురిసిపోతోంది. ఆ అమాయకమైన ఆనందాన్ని చూసి విశ్వేశ్వర్రావుగుండె కరిగిపోతూంది. ఆ పిల్ల గింజలమాట మరిచిపోలేదు. మళ్లీ అడిగింది. అతను బదులుచెప్పాడు: "నువ్వు మోయలేవమ్మా. మీమామని పంపు."

గోనెలు పుచ్చుకుని లంబాడీ, నాయకుడూ, రాత్రివచ్చిన ముసిలిదీ వచ్చారు. అప్పటికి ఏమయినా సరే వాళ్లని అడిగితెలుసుకోవాలని విశ్వేశ్వర్రావు నిశ్చయించుకున్నాడు. కాని ఏ విధంగా ఆ ప్రస్తావన తీసికోరావాలో, ఏ విధంగా వాళ్లని ప్రశ్న వేయాలో పాలుపోవటంలేదు.

"సోనీ రాలేదేం మీతో?"

"గుడిసెకాడ మందల్ని మళ్లేస్తోంది బాబూ. ఆడీ, నాకొడ్కోడూ చేలో మందల్ని కాస్తారు." అన్నాడు నాయకుడు. "ఆల్లిద్దరూ సిలకాగోరింకల్లాగా కూలసగుంటారు. ఆకలి కూడా ఎరగకుండా మందల్ని కాస్తారు." అని ముసిల్ది అడగనిదే ఏకరువు పెట్టింది.

"సోనీకి ఎన్నోయేడు?"

"పదకొండుంటయ్ బాబూ" అన్నాడు నాయకుడు. "కాదు బాబూ, పన్నెండుంటయ్. ఊహుఁ, పదమూడు బాబూ. అప్పటికే నెలలపిల్ల అది." అంది ముసలమ్మ. ఇది వినేసరికి విశ్వేశ్వర్రావుమనస్సు ఒక్కగంతేసింది. గభాలున ఇంట్లోకి వెళ్లి గోడకి వున్న రజనిఫోటో తీసుకువచ్చాడు. కళ్లకి దగ్గరగా పెట్టుకుని, గవ్వలబరువుకి ముఖాన కళ్లకడ్డుపడుతున్న జుట్టు ఎగదోసుకుంటూ ముసలిది పరీక్షగా చూసి "నాయకో, సోనీలాగుందే, ఈబొమ్మ చూసి దాన్ని చూడక్కర్లే." అంది. నాయకుడుకూడా పరకాయించి చూచి, "బాబూ, సోనీబొమ్మ ఎప్పుడెత్తించారు?" అని అడిగాడు.

ఏమి చెప్పాలో తెలియాలేదు. తను పన్నెండేళ్ల క్రిందట ఆనాటిరాత్రి చేసిన దురాగతమంతా వాళ్లకి చెప్పటానికి నోరాడలేదు. చివరికి అడిగాడు:

- "మీసోనీ ఏ ఊళ్లో పుట్టింది?"

నాయకుడు మాట్లాడటానికి జంకుతున్నాడు. ముసలమ్మ అందుకుని, "మాకు గింజలు కొలిచి పంపెయ్యండి బాబుగారూ" అన్నది.

"అల్లాగే కొలుస్తాను. కాని సోనీనిగురించి కొన్ని సంగతులు అడుగుతాను. చెబుతావా?"

"జరిగిపోయినవాటి ఊసు దేనికి బాబుగారూ?"

"అల్లాగనకు. చెప్పితీరాలి. నిజం చెప్పు. నీకు పెద్ద బహుమతిస్తా" నని ఆశపెట్టాడు.

తన గౌనుజేబులోనుంచి ఒక చిన్న చొక్కా బైటికి తీసింది. అది నల్లటి సిల్కు గౌను. మెడదగ్గర బంగారపురంగుదారంతో రెండుఅక్షరాలు కుట్టి ఉన్నయ్. అవును ఆ పేరే! ఉమ. ఉమే! అది రజని తన చేత్తో కుట్టినదే. గతమంతా విరుచుకుని ఒక్కసారి విశ్వేశ్వర్రావుమీద పడినట్లయింది. ఆబరువు కింద అణగారిపోతున్నాడు. ఆరాత్రి ఉమ ఒంటి నున్నది ఆ నల్ల సిల్కు గౌనే.

అతని ఒళ్లు జలదరించిపోతూంది. పూనకవచ్చినట్లు, ఎంతో నేర్పుతో ఆ లంబాడీ ముసలిది గడచిన విషయాలన్నీ చెప్పుకుపోతూంది.

తాను రజనిని ఇంట్లోంచి తరిమివేసిన రాత్రి. ఇంతవరకూ వస్తుందని విశ్వేశ్వర్రావు కలలో కూడా అనుకోలేదు. దావాఓడిన చికాకూ, మామగారు ఈయవలసిన బాకీ రాలేదన్న కోపమూ నాటిరాత్రి రజని మీదుగా వెళ్లిపోయింది. తనకోపానికి ఇంత దారుణమైన పర్యవసాన ముంటుందని అతను లేశమైనా ఊహించలేకపోయాడు. మనిషికి తను చేసే పనులకి ఏవిధమైన ఫలితం రాబోతోందో తెలుసుకొనే శక్తి తగినంతగా సృష్టికర్త యివ్వలేదు. ఆ దూరపు చూపు గనక మనిషి చేతుల్లో వుంటే అతను ఎన్ని పనులనో ముందుగానే చేయకుండా ఉండగలిగేవాడు.

ఆనాడు మూటా ముల్లే అన్నీ సర్దివేసుకొని కోడికూయకముందే ఆఊరినుంచి జెండా ఎత్తివేద్దామనుకున్నారు లంబాడీలు. రాత్రి బాగా పొద్దుపోయింది. అందరూ నిద్రపోతున్నారు. ఎక్కడినుంచో గుక్కపట్టి ఏడుస్తున్నట్లు ఏడుపు వినపడసాగింది. ముసలమ్మ కలతనిద్రలో అటూ యిటూ కొట్టుకుంటూ ఆ ఏడుపు విని అమాంతం లేచింది. తమ ముఠాలో పిల్లలంతా సుట్టుకొట్టి నిద్రపోతున్నారు. మరి ఎక్కడిదీఏడుపు? ఇంకా బిగ్గరగా వినబడుతోంది. ఏడుపు వినబడుతున్న వేపుకు ముసలమ్మ గబగబా అడుగు వేసింది. నడిచి వాగుఒడ్డుకు వచ్చింది. వరదవచ్చి వాగు గట్లని పడదోసుకుంటూ పరవడి తొక్కుతూంది. గట్టున మంచుకి తడిసిపోయి మోకాటిదాకా పెరిగిన పచ్చగడ్డి కాళ్లకితాకి కొంకర్లుపోతున్నది ఒళ్లు. తెల్లటి మబ్బుల్లోంచి గుడ్డివెన్నెల జారుతూ తడిసి మంచు ముత్యాలతో మెరుస్తున్న రెల్లుపూలతో ఆటలాడుతోంది. కాలికేదో తగుల్కొన తాకింది. నేలమీద ఉన్న మైలురాయి! ఆ మైలురాతిమీద పడుకొని పసిపిల్ల పోరుపెట్టి ఏడుస్తోంది. పచ్చటి ముఖమూ, నల్లటి జుట్టూ, అంతకన్నా నల్లటి గౌనూ ఆ వెన్నెట్లో ముసలమ్మ మనసుని అమాంతంగా గుంజివేసుకున్నయ్. వెంటనే వొణుకుతున్న చేతుల్తో ఆపిల్ల నెత్తి గుండెల కదుముకున్నది. దిక్కు తెలియని ఆ పిల్లని తేవద్దని ఎందరు వారించినా వినలేదు. పిల్లలులేని తన కోసమే ఈ పిల్లను దేవుడే ఆ రాత్రివేళ అక్కడ పడవేసినట్లా అనుకొంది. పిల్లని నడుముకి కట్టుకుని కోడికూయక ముందే ఆ ఊరునుంచి వెళ్లిపోయింది. అప్పటినుంచి పిల్లని డొక్కలో పెట్టుకుని పెంచింది. సోనీ అని పేరు పెట్టుకుంది. ఇది పన్నెండేళ్ల నాటి మాట. ఈ పన్నెండేళ్లూ ఆ ముఠావాళ్లు విశ్వేశ్వర్రావువున్న ఊరు రాలేదు. ఈ ఏడే రావటం.

ఇక ఆపుకోలేకపోయాడు. కట్టతెగిన కన్నీళ్లు ఒక్కసారిగా ఉబికివచ్చినయ్. లోలోపల విధిని ఎంతో పొగడుతున్నాడు. ఉమనైనా తనకు మిగిల్చినందుకు! బిడ్డదొరికిన ఆనందంతోపాటు బంగారంవంటి భార్యచావుకి కారణమైనందుకు సంతాపంకూడా మితిమీరిపోయింది. తన పాపానికి ఫలితంగా విధి రజని ప్రాణాన్ని దొంగిలించి శిక్షించింది. రజనితోపాటు ఉమనుకూడా అపహరిస్తే ఎంత దుర్భరమైనశిక్ష అయేదీ! ఏమో విధికికూడా కనికర మున్నదేమో? తన పశ్చాత్తాపాన్ని చూసి జాలిపడి ఉమని మళ్లీ తనకు దక్కించిందేమో?

3

"ఉమా! రా తల్లీ. ఇన్నాళ్లూ, ఎందుకు బతకాలో తెలియకుండా వుండేది. ఇప్పుడు తెలిసింది. ఇప్పుడు తెలిసింది, ఇన్నాళ్లూ, ఏ మిణుకుమనే ఆశతో ఏడుస్తూ కాలంగడిపానో. ఇప్పుడు తెలిసింది ఇకముందు ఎందుకోసం నే నీలోకంలో బతకాలో!"

వచ్చేసింది సోనీ విశ్వేశ్వర్రావుయింటికి. ఈ పన్నెండేళ్లూ చీకటితో బావురుమంటున్న అతని యింట్లోకి ఉషస్సే తొంగిచూచినట్లు. రాగానే విశ్వేశ్వర్రావు సోనీకి రకరకాల చీరెలు, వింతవింత అలంకరణాలు కొనితెచ్చియిచ్చాడు. ఇదంతా చూస్తుంటే సోనీకి ఉక్కిరిబిక్కిరయినట్లుంది. రంగురంగుల ముతకలంబాడీ గుడ్డలు విప్పి, చీర కట్టుకోబోతున్నప్పుడు గుండె చివుక్కుమన్నది. ఇన్నాళ్లనుంచి ఉంటున్న గూటిని అమాంతం విడిచివచ్చినట్లు మనస్సు కలవరపడుతోంది. చీరె కట్టుకుని నగలుపెట్టుకొని ముంగురులకి వేలాడే గవ్వల సూదిదీసి తల దువ్వుకొని ఎదురుగా వున్న అద్దంలోకి చూసి ఏదో ఒక కొత్తలోకంలో తెలియకుండా వచ్చిపడ్డట్లు బెదిరిపోయింది. గోనెలలాగా వున్న బట్టలు మోయటానికి అలవడిన ఆ శరీరానికి నాజూకుగావున్న ఈ ఉలిపిరిబట్టలు తొడుక్కున్నా మీద గుడ్డ ఉన్నట్లే అనిపించటంలేదు. దిసిమొలతో ఉన్నంత సిగ్గుగా వుంది. తను మునుపటిమాదిరిగా లంబాడీగానే వుంటే ఎంతబాగుండేది? ఆ పొలాలలో పిట్టలాగా ఎగిరిపోతూ, గొర్రెలమందలు కాస్తూ పాటలుపాడుతూ చిందులుతొక్కుతూంటే ఎంత బాగుండేది? ఇన్నాళ్లనుంచి డొక్కలో దూరి నిద్రపోయిన ముసిలిలంబాడీని వదిలేసి ముక్కూ ముఖం ఎరగని ఈ మనిషిదగ్గరకి రావట మెందుకు? ఈ మనిషి తన తండ్రి అని చెప్పినమాత్రాన నమ్మట మెట్లా?

విశ్వేశ్వర్రావు పొంగిపోతున్నాడు. సోనీ ఉషగా వచ్చి ఇంట్లో వాలినందుకు. లంబాడీపిల్లలాగా పెరిగిన తన కూతుర్ని అమాంతంగా ఒక అతినాగరికమైన బాలికగా చేసివేయాలని ఎంతో ఆరాటపడుతున్నాడు. ఈ ఆరాటంతో అతనికి సోనీమనసులోకి తొంగిచూసే తీరిక దొరకలేదు. ఆ లేతగుండె ఏయే ఊహలతో, ఏయే ఆలోచనలతో కలతపడుతోందో? ఇన్నాళ్లూ ఆరుబైట, పచ్చటిపొలాలనడుమ పెరిగి పెద్దదయిన ఆ పిల్ల తన ఇంటి నాలుగుగోడలమధ్యా ఎంత గిజగిజ తన్నుకుంటోందో?

దినాలు గడిచిపోతున్నయ్. ఆ పల్లెటూరునుంచి దూరంగా వెళ్లిపోయి, తన కూతురిని పూర్వవృత్తాంతం తెలియని చోటికి చేర్చి, అక్కడ చక్కని పాటలూ చదువూ నేర్పించి మంచిసంబంధం వెదికి ఒక ఇంటిదాన్ని చేసి, అల్లుణ్ణీ కూతుర్నీ చూసుకుంటూ ముచ్చటగా, సుఖంగా కాలం గడుపుతాను. ఇన్ని కష్టాలలోనూ, ఇంత దుఃఖంతోనూ, ఏ సుఖంకోసం బతికివున్నానో దాన్ని సంపూర్ణంగా అనుభవిస్తాను. ...ఇటువంటి ఊహాలతని మనస్సులో గూడుకట్టుకొని సాగినయ్. కాని ఎంత ప్రయత్నించినా ఉష తనతో చనువుగా మెలగదు. ఆమెచుట్టూ అతని మనసు పాకిపోతోంది. అయినా ఆమెమాత్రం దూరంగానే నిలబడుతుంది. ఇంకా "బాబూ" అంటుంది. ఎంత చెప్పినా "నాన్నా" అని నోరారా పిలవదు. "సోనీ" అంటే ఒక్కసారికే పలుకుతుంది. "ఉషా" అని పది సార్లు పిలిచినా మారుపలకదు. లంబాడీగుడిసెలో వున్నప్పుడు ఆమెముఖాన చిందులాడిన ఆనందం ఇప్పుడు మాయమైపోయింది. ఆమెమనసులో ఏదో బాధ వున్నదన్న సంగతి అద్దంలాగున్న ఆమెముఖంలో కనపడుతోంది.

ఏమిటి ఆ బాధ? తన అడుగు కిందమోపితే అరిగిపోతుందేమోననుకునే తండ్రిదివాణమంత ఇల్లు, కావలసినంత ఆస్తి, మోయలేనన్ని నగలు-ఇన్ని వున్నప్పటికీ బాధ ఎందుకో! పొలాలలో పలిరేలుకొట్టిన రామచిలుకను పంజరంలో పెట్టి పాలుపోసినా, పళ్లు పెట్టినా, ఏం చేసినా సరే చాలాదినాలవరకూ రెక్కలతోనూ, ముక్కుతోనూ, గోళ్లతోనూ పంజరం చువ్వలని తపతప కొడుతూనేవుంటుంది. సందుదొరికితే చివ్వున పారిపోదామని తహతహపడుతుంది. పంజరంలో సుఖం లేదా? నీలిమబ్బులలోనూ చిగిరించిన తోటలలోనూ, పొంగే వాగులలోనూ మెలిగిన ఆ చిలకకిమాత్రమే సోనీబాధ అర్థమౌతుంది. సోనీకి ఆ చిలకబాధలో తన బాధకూడా కనబడుతుంది.

తను తప్పటడుగులు వేస్తూ వచ్చీరాని మాటలతో "మా" అంటూ లంబాడీముసలిచుట్టూ తిరిగింది. అది కంటికి రెప్పలాగా కాపాడింది. చిన్నప్పటి నుంచీ, తన ఈడూ జోడూ అయిన నాయకుడి పెద్ద కొడుకుతో పొలాలగట్లమీద గంతులేసింది. ఒకళ్ల

నొకళ్లు క్షణం విడిచిపెట్టకుండా వుండేవాళ్లు. ఇద్దరూ గొర్రెల మందల నదిలిస్తూ దినమంతా కలిసి తిరిగేవాళ్లు. పచ్చటిపొలాలమధ్య, నీలిమబ్బులనీడల్లో, ఇద్దరూ, రెక్కలకొద్దీ గిరికీలు కొట్టే పిట్టలజంటలాగా ఎగిరి పోయేవాళ్లు. నాయకుడి కొడుకు అన్నం తింటేకాని సోనీకి ముద్ద గొంతుకుదిగేదికాదు. ఎండల్లో, వానల్లో ఎడబాయకుండా ఊరూరూ తిరిగిన వాళ్లిద్దరికీ చిన్నతనంనుంచీ గాఢమైన స్నేహం. చిన్ననాయకుడు చేలో పెంట జిమ్మిస్తుంటే సోని వెంటవుండి గొర్రెలని తోలేది. నాయకుడు మందల్ని మళ్లేసేప్పుడు సోనీ గొర్రెల్ని బెదరగొట్టి చెల్లాచెదరుచేసి వాటిని వాడు ఒకచోటికి తేలేక తిప్పలుపడటం చూస్తూ కిలకిల నవ్వేది. గొర్రెల బొచ్చు కత్తెరతో చెట్టునీడన సోని కత్తిరిస్తుంటే నాయకుడి కొడుకు మోటారుహారను కూత కూసేవాడు. గొర్రె సోనీచేతి కందకుండా బెదరి పారిపోవటం, సోనీ దాన్ని పట్టుకోబోవటం చూసి కేరింతలుకొడుతూ సంబరపడేవాడు. ఇల్లా వాళ్లిద్దరి మనసులూ పెనవేసుకుపోయినయ్.

సోనీ వెళ్లిపోయిననాడే ముసిలిలంబాడి ముద్ద నోటబెట్టక మంచమెక్కింది. చిన్ననాయకుడు పిచ్చివాడిలాగా అయిపోయాడు. చేసే పనిమీద యావ పోయింది. కదిలిస్తే ఎందుకో కళ్లనీళ్లు వస్తున్నయ్. రెక్కలు విరిగిపోయినట్లయింది.

సాయంకాలం ఉషనికూడా వెంటబెట్టుకొని విశ్వేశ్వర్రావు షికారుగా లంబాడీలగుడిసెలవైపు వెళ్లాడు. కొత్తవేషంతో వున్న సోనీకేసి అంతా కళ్లప్పగించి చూస్తున్నారు. ముసిలిలంబాడీ మెల్లిగా లేచివచ్చి సోనీ నొక్కసారి గట్టిగా కౌగిలించుకుంది. అమాంతం యిద్దరూ వెక్కివెక్కి యేడవటం మొదలుపెట్టారు. విశ్వేశ్వర్రావుగుండె గజగజ కొట్టుకుంటోంది సోనీ ఏడుపు విని. "ఉషా, పద ఇంటికి పోదాం." అని పిలిచాడు. ఆ పిలుపు విని బైటపడ్డ బోనులోకే తిరిగి వెళ్లవలసివచ్చిన జంతువులాగా బెదరిపోయింది. ఆమెకళ్లు ఇంతసేపూ ఎంతో ఆత్రంగా చిన్ననాయకుడికోసం వెతుక్కుంటున్నయ్. వాడొక చెట్టుచాటున నక్కి, సోనీకేసి చూస్తూ కళ్లు తుడుచుకుంటున్నాడు. దిగాలుపడివున్న ఆ ముఖం చూడగానే ఉషకి పట్టరాని ఏడుపు వచ్చింది. అమాంతం ఆ వేషం విసిరిగిరాటేసి, ఒక్కపరుగున లంబాడీ పడుచులాగా చిన్ననాయకుణ్ణి వెనకాలగా వెళ్లి కళ్లు మూయాలనిపించింది.

ఇంతలో విశ్వేశ్వర్రావుపిలుపు వెనకనుంచి "ఉషా, రా తల్లీ, చీకటిపడుతోంది. ఇంటికి పోదాం రా." పిలిచాడేకాని విశ్వేశ్వర్రావుమనసు పీకుతూ వుంది. ఈ గుడిసెల్లో అందరికీ ఎంత దుఃఖం కలిగిస్తున్నాడు? ఇంతవరకూ పెంచి పెద్దదాన్ని చేసిన ఆ ముసలికి ఎంతకష్టం కలుగుతోంది? ఈ గుడిసె విడిచి రావటానికి ఉషకే ఎంతదుఃఖం కలుగుతోంది? ఇదంతా తన ఒక్కడి సంతృప్తికోసమేకదా?

కొన్నాళ్లు పంజరంచువ్వలని కొరికిన చిలకే చివరికి ఆ పంజరమే తన గూడు అనుకుని తృప్తిపడుతుంది. పారిపోవాలనే ప్రయత్నం మానివేస్తుంది. ఇంతవరకూ తన నిక్కడికి పట్టితెచ్చి బంధించినందుకు శత్రువుగా ఎంచిన మనిషితోనే చెలిమిచేసుకుంటుంది. అతని మాటలు తాను పలకటం మొదలుపెడుతుంది. కాని ఉషలోమాత్రం యిటువంటి మార్పు ఏమీ గోచరించటంలేదు.

గదిలో ఉష అద్దంచూసుకొని తల దువ్వుకుంటూంది. విశ్వేశ్వర్రావు వెనకాలగా వచ్చి నిలబడ్డాడు. ఉష అతనిని చూడలేదు. అద్దంలో ఆమె ముఖం కనబడింది. ఆమె రెండుకళ్లూ నీళ్లతో నిండి తొణుకుతున్నయ్. ఏదో దుఃఖం ఆమెరూపాన్ని కప్పివేసింది. ఇది చూసేసరికి విశ్వేశ్వర్రావుగుండెలో కత్తిపోటు పొడిచినట్లైంది. "ఉషదుఃఖానికి కారణం నేనే కాదూ?" అన్న భావం శరవేగంతో అతనిలోంచి వెలువడింది. దోషిలాగా వెనక్కితిరిగి బైటికి నడిచాడు.

ఆలోచనలతో విశ్వేశ్వర్రావు తలక్రిందులైపోతున్నాడు. తనబిడ్డదుఃఖానికి కారణం తానేనని తెలుసుకుని ఏ తండ్రిగుండె సహించగలుగుతుంది? బ్రతుకంతా

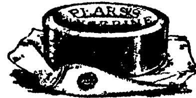

సౌందర్యము యొక్క రెండు తరాలు

వారిద్దరికి 20 సంవత్సరములు తేడా. గాని. ఆ తల్లియొక్క సౌందర్యము. పదహారు సంవత్సరముల వయస్సుగల కుమార్తెకువలె వున్నది. తల్లి తన చిన్నతనమునుంచి—తన తల్లియొక్క సలహాను పొంది—చర్మ సౌందర్యమును, పియర్సు సబ్బుతోను నిర్మలమైన నీటితోను కాపాడుకొను చున్నది. ఈ రోజున సౌందర్యవతియగు తన కుమార్తె ఇదే చేస్తోంది. గాన ఆమె శరీర కాంతి, తన తల్లి శరీర కాంతివలె వుండును.

ఇండియాలో నలభై సంవత్సరములనుంచి అందమైన స్త్రీలు ప్రత్యేకముగా పియర్సునే వాడుచున్నారు. దీని పరిమళము, మృదువైన నురుగు దీనికి సబ్బులలో ప్రాముఖ్యత నిచ్చినవి.

పియర్సు సబ్బు

శాశ్వతముగా సౌందర్యమును కాపాడునది

TG. 38-178 TL

దుఃఖించిన తనకి ఆనందం లేకపోయినా కష్టంలేదు కాని రెక్కలువిప్పి, సీతాకోకచిలుకలాగా ఎగిరిన సోనీకి దుఃఖం కలిగించటం ఎంతదారుణం? తన బిడ్డకు సుఖమివ్వటం కోసమేకదా తాను యింత పరితపిస్తున్నది? తన ప్రయత్నమంతా చివరికి ఆమెదుఃఖానికి కారణంగా పరిణమించినప్పుడు తానేం చెయ్యాలి? చిరునవ్వు చిందులేసిన నీ ముఖాన కన్నీళ్లు చిందేట్లు చేసిన గుండె ఎంతరాతిగుండె? నీ సుఖమేకదూ నేను అనుక్షణమూ కోరుకుంటున్నది? నీ సుఖానికి నేనెన్నడూ అడ్డురాను. ఎవరినీ అడ్డురానీయను. తండ్రినయినందుకు నీ సుఖమే తల్లీ, నాకీలోకంలో కావలసింది.

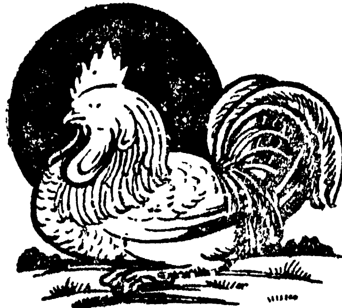
ఎంతసేపయిందో యిల్లా ఊహల్లో గిరగిర తిరుగుతూ. లేచి ఉషగదిలోకి వెళ్లాడు. గదిలో ఒకమూల లంబాడీలంగా, గౌనూ, దంతపుగాజులూ, పావలాదండలూ పోగుపెట్టిఉన్నయ్. వాటిని ఆప్యాయంగా చేతులతో నిమురుతూ, వాటివైపే పదేపదే చూస్తూ ఉష వెక్కివెక్కి ఏడుస్తోంది. జడివానలాగా కన్నీరు గారుస్తోంది. విశ్వేశ్వర్రావు గబగబా పరుగెత్తుకొనివెళ్లి, చేతులతో కూతుర్ని లేవదీసి, కౌగిలించుకొని, తన ఉత్తరీయంతో కన్నీళ్లు తుడిచాడు. దుఃఖంలోకూడా ఒకవింత అందంతో మెరుస్తున్న ఉషముఖాన్ని చేతులతో నిమిరి, ముఖంమీద పడి తడిసిన ముంగురులను వేళ్లతో పైకి సరిదిద్ది, "ఏడుస్తున్నావా తల్లీ" అని ఒక్కముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఆ ముద్దులో పరితాపంతో మండిపోయే తండ్రిగుండె దాగిఉన్నదని ఉషకు తెలిసిందో లేదో! తన తండ్రిప్రేమ పంజరమై సోనీని బంధించదు. ఆమెకి రెక్కలిచ్చి రివ్వున ఎగిరిపోనిస్తుంది.

ఉపసంహారం —

పంజరం ముక్కలు ముక్కలైపోయింది. గిజగిజ తన్నుకున్న చిలక తుఱ్ఱున ఎగిరిపోయింది. కేరింతలుకొడుతూ జంటతో కలిసి, కిలకిల కూస్తూ ఎగిరిపోయింది.

ఉష మళ్లీ సోనీ అయిపోయింది. సోనీకీ, చిన్ననాయకుడికీ పెళ్లి జరిగింది. పెళ్లినాడు ముసలిలంబాడీది సంతోషాన్ని పట్టలేక వాళ్లిద్దరినీ దీవిస్తూ ఆవలించి స్వర్గానికి వెళ్లిపోయింద.

విశ్వేశ్వర్రావు తన ఆస్తినంతా కూతురికి విల్లు వ్రాసియిచ్చాడు. అతనికికూడా ఈ కృత్రిమ నాగరికతతో నిండిన ప్రపంచమంతా ఒక పెద్ద పంజరంగా గోచరించింది. "అమ్మా, నన్నుకూడా నీతో రానీవూ? నేనింకా ఈ పంజరంలో పడిఉండలేను." అంటూ విశ్వేశ్వర్రావు లంబాడీలలో కలిసిపోయాడు. ఏపచ్చటి పొలంగట్టున, చల్లటి చెట్లనీడలలో కూతురుకేసి చూస్తూ హాయిగా ప్రాణంవిడుస్తాడో! తనకూతురి సుఖాన్ని కళ్లారా చూసి ఎంత ఉప్పొంగిపోతాడో! కూతురు తనకోసం రాల్చిన కన్నీటి ముక్కలన్నీ భద్రంగా దాచుకొని, ఆ లోకంలో రజని నెప్పుడైనా కలుసుకొంటే "చూశావా రజనీ, మన పాప, నన్ను క్షమించి నాకీకన్నీరు కానుకగా నిచ్చింది. ఇవిగో మన పాపకళ్లల్లోంచి రాలిన ముత్యాలు! చూడు, మరి నువ్వు నన్నెప్పటికైనా క్షమిస్తావా? క్షమించగలవా? చెప్పవూ?" అని దీనంగా వేడుకుంటాడు!

మహాకవుల మితభాషిత్వము

= శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి =

గుణములలో వాఙ్నియమము మహాగుణము. ఈ నియమనశక్తి గల మహానుభావులే మునులు. ఆ శక్తి యున్నచో నసాధ్యమైనది యుండదు. మౌనము చేతిలో నణిమాద్యష్టసిద్ధులున్నవి. నేఁడు మన మహాత్ముని మౌనము పరదేశములను గడగడలాడించుచున్నది. శంకరులు, రామకృష్ణపరమహంస మున్నగువారు మౌనులు. మునులు సర్వదా మునులుగారు. సర్వదా మౌనిత్వమొక మేధాదక్షిణామూర్త్యవతారములో నున్నది. "చిత్రం వటతరోర్మూలే వృద్ధా శ్శిష్యా గురుర్యువా, గురోస్తు మౌనం వ్యాఖ్యానం శిష్యాస్తు ఛిన్నసంశయాః"—దక్షిణామూర్తి యిది యిట్టిదని శిష్యులకు వాచా వ్యాఖ్యానముచేసి చెప్పలేదు. ఆ మహాదేశికుని మౌనవ్యాఖ్యానమే పరబ్రహ్మతత్త్వస్వరూపమును జిజ్ఞాసువులకుఁ జేతఁబెట్టినది. మౌనశక్తి యట్టిది. యోగి వాయుపంచకము సంస్తంభింపఁజేసినటులు, మౌని త్రికరణములను నిలుపుచేయును. ఆ యవస్థలో మనస్సు కట్టుతాయివలె స్తంభించును. ఆ నిలిచిన మనస్సునందు వాక్కున్నది. కాయమున్నది. సమస్తవ్యాపారములు నున్నవి. అవి లేవన్నచో, మౌనములో ఆచార్యకము చేయు శక్తి యుండనేయుండదు. పరతత్త్వవిషయము 'ఇదమిత్థ'మని చెప్పుటకు శాస్త్రమునకు శక్యముకాలేదు. 'యతో వాచో నివర్తన్తే'యని యక్కడినుండి యుపనిషత్తు వెనుకమొగము పట్టినది. మఱి, దురధిగమమైన యాతత్త్వమును భగవదవతారము మౌనముతో నరఁటిపండొలిచి చేతికిచ్చినట్లు బోధించెను. ఆ యవతారము వరుణునివంటిది కాదు. ఆ శిష్యులు వరుణపుత్రుఁడైన భృగునివంటివారును గారు....."తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార" (తైత్తిరీయము-భృగువల్లి) అన్నటులు, ఒక విషయము గురుముఖమున నెఱిఁగి రెండవదానికి జిజ్ఞాసతో 'నిదియేమి?'యని యడుగవలసిన యవసరమే దక్షిణామూర్తిశిష్యులకు లేకపోయినది. శిష్యులు శిష్యులుగారు. వారు బ్రహ్మర్షులు, మహర్షులు. అట్టి సర్వజ్ఞులకుఁ బరమేశ్వరుఁడుమాత్రము తన తత్త్వ మిట్లని యేమి చెప్పును? అవతరించి వటవృక్షమూలమున ధ్యానమగ్నుఁడై యుండెను. ఆతని ముఖము చూచునప్పటికి సమస్తము శిష్యులకుఁ దెలిసిపోయెను. అదంతయు మౌనశక్తి.

భోజుని ముఖము చూచినచోఁ గవిత్వము పుట్టుకొనివచ్చెడిదని చెప్పుదురు. భోజుఁ డంతర్ముఖుఁడు. అతనిలో ననిర్వాచ్యమగు మౌనశక్తి యుండెడిదని నే నందును. చీటికిమాటికిఁ జీఁదఱపడి చిఱ్ఱుబుస్సుమని పడఁదిట్టు తండ్రి కొడుకుదృష్టిలోఁ దాటి

యాకుమంట. తప్పు తగినంత చేసినపుడు 'హు'మ్మని కన్నులెఱ్ఱజేసిన తండ్రి కుమారునకు యమధర్మరాజు. అదియే మౌనములోని సత్త. మా తాతగారు నిండుకుండ. ఆయనతో సంభాషణముచేయుటకు వేయి మూహూర్తములు చూచుకొందును. వాఙ్మయ విషయకముగ నాయనమాటలు వినుటకై చెవులుకోసికొందును. తగినంత ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడుగాని యాయనబోసినోరు విడదు. ఎప్పుడో, మా వంటి కుఱ్ఱకారుదగ్గఱ, ఆయనమాటలు మందహాసము చేయుచుండును. ఆ చిఱునవ్వులో నంగీకారమున్నదో అనంగీకారమున్నదో యర్థము చేసికొనుటకుఁ బేగులు తెగిపోవును. పైకి మాట వచ్చెనా, అది పాణినిసూత్రముకట్టినట్టు లుండును. వారితోఁ బ్రసంగించుట నాకుఁగాదు, శృంగములు మొలిచినవారికిని బెదురుపుట్టించును. అర్చిచచ్చినను, ఆయన యభిప్రాయము తేలదు.

మౌనులు మాటాడుట తటస్థించినపుడు బహుమితముగా మాటాడుదురు. వారి భావములు, పలుకులు సమానముగఁ దూఁగును. వారి తూ, చాలకుఁగూడ సార్థక్యముండును. "విభూషణం మౌన మపండితానాం" అనుకొందురు. పాండితి లేనిచో బడాయికిఁ బోక నోరుమూసికొనియుండుట యుత్తమమఁట. సాధారణుల కటు లూరకుండుట చచ్చినచావు. ఊరకుండినవాఁడు గొప్ప వాఙ్నియమనశక్తి కలవాఁడే. అట్టిది మహాత్ములకుఁగాని యలవడదు. ఏతావతా, మన మనుకొనవలసిన విషయము లివి:—మౌనశక్తికిఁ జాలినది లేదు—మునిపలుకులు మునిపలుకులు—అవి మితముగనుండును గాని, అతిగ నుండవు. ఆ మితభాషితములే జగత్తునడపు సూత్రములు. భవభూతి మహాకవియీశ్లోక మీవిషయమునకు మంచి యుదాహరణము:

లౌకికానాం హి సాధూనా మర్థం వా గనువర్తతే,
ఋషీణాం పున రాద్యానాం వాచ మర్థోఽనువర్తతే.

ఎంతో విషయము కడుపులోఁ బెట్టుకొని వ్రాసిన శ్లోక మిది. ఋషులతరువాత మితభాషిత మహాకవుల కుండును. 'నానృషిః కురుతే కావ్యమ్'—ఋషికాని వాఁడు కవి కాఁడు అనిరి. ఋషిత్వము=మునిత్వ మున్నఁగాని కవిత్వము కవిత్వముగాదని దాని యంతరార్థము. వ్యాసవాల్మీకులు మహామునులు కనుకనే మహాకవులు. వారి లోకోత్తరకవిత్వములలో మెఱయుచున్న మితభాషితాగణ్యమైన మౌనశక్తి జగమెఱిఁగినది.

మన తెనుఁగువారిలో మున్మొదటి మితభాషి నన్నయమహాకవి. అతని పలుకుబడిలోఁ బట్టిచూచినను పొల్లు కనఁబడదు. ఎట్టి రసపరవశఘట్టములోనైన నతఁడొడలు మఱచి యతిభాషణము చేయలేదు. పది మాటలు చెప్పవలసిన చోట నిరాకాంక్షముగ రెండుమాటలతో సరిపెట్టెను. ఉదంకుఁడు నాగపతులను నాలుగు పద్యములలో స్తుతించినపుడు దివ్యపురుషుఁడు ప్రసన్నుఁడై యా యుదంకునితో నిట్లనుచున్నాఁడు:

మితవచన ! నీయథార్థ
స్తుతుల కతిప్రీతమానసుఁడ నైతి ననిం
దితచరిత ! నీకు నభివాం
ఛిత మెయ్యది దానిఁ జెపుమ చేయుదు ననినన్.
(ఆదిపర్వము ౧)

ఇచట నన్నయమహాకవి 'మితవచన!' యను సంబుద్ధి యుపయోగించినాఁడు.

ఇందులోఁ బెద్దభావ మిమిడియున్నది. కావ్యమునందు వచ్చు నేదోపాత్రచేఁ గవి తన శక్తియుక్తులను వ్యంగ్యభరితముగఁ జెప్పించుకొనుసలవాటు పూర్వులకును, నేఁటివారికిని గలదు. ప్రభావతీప్రద్యుమ్నములో శుచిముఖిముఖమున సూరనార్యుఁడు "శబ్దసంస్కార మెచ్చటను జాఱఁగనీక, పదమైత్రి యర్థసంపదలఁ బొదల" ఇత్యాదిగఁ దన కవితాప్రశస్తి చాటుకొనినాఁడు. ఇంచుక సూక్ష్మముగఁ జూచినచోఁ బ్రతికవియు నిటులు చేసినవాఁడే యనవచ్చును. మన నన్నయగారు మితవచనుఁడు. ఆయన వైదికుఁడైనను, లోకజ్ఞుఁడగుటచేఁ దన మితవచనత్వము ఉదంకునిదిగా నుట్టంకించుకొన్నాఁడు. ఈ ప్రకరణమున నన్నయగారి మితవచనత కొంచెము ప్రకటింతును. ఉదంకుఁడు ౧. బహువనపాదపాబ్ధి... ౨. అరిది తపోవిభూతి...3. దేవమనుష్యలోకముల... ౪. గోత్రమహామహీధర......ఇత్యాదులైన నాలుగుపద్యములుగల నాగస్తుతి చేసెను. నలువదిపద్యములతో స్తుతించినను బ్రత్యక్షముగాని నాగపతులను నన్నయమహాకవి నాలుగుపద్యములతోఁ బ్రత్యక్షము చేసినాఁడు కావుననే మితవచనుఁడు. ఇచట 'ఋతవచన'యని పాఠభేదముచూపించిరి. 'యథార్థస్తుతులు' అను పదము ప్రక్కనుండుటచే నది నసిపడదు. ఇంక, ఈ మహాకవి మితభాషిత్వమున కొండురెండు మచ్చులిచ్చెదను.

వ...కచుండు రాకున్న దేవయాని తన మనంబున మలమల మఱుంగుచుం బోయి తండ్రి కిట్లనియె:

వాఁడిమయూఖముల్ కలుగు
వాఁ డపరాంబుధిఁ గ్రుంకె ధేనువుల్
నేఁ డిట వచ్చె నేకతమ
నిష్ఠమెయిన్ భవదగ్నిహోత్రముల్
పోఁడిగ వేల్వఁ గాఁబడియెఁ
బ్రొద్దును బోయెఁ గచుండు నేనియున్
రాఁడు వనంబులోన మృగ
రాక్షసపన్నగబాధ నొందెనో ?

వ. అనిన విని శుక్రుండు దన దివ్యదృష్టి నసురవ్యాపాదితుండైన కచుం గని వానిం దోడ్కొని తేర మృతసంజీవినిం బంచిన నదియును బ్రసాదంబని యతిత్వరితగతిం జని విగతజీవుండయిన కచు నప్పుడ సంజీవితుం జేసి తోడ్కొని వచ్చినం జూచి శుక్రుండును దేవయానియు సంతసిల్లియున్నంతఁ గొన్ని దినంబులకు వెండియు నొక్కనాఁడు—

ఈ పంక్తులయందలి మితభాషిత యిది యని నేను వ్రాయలేను. రసికపరితలకే యది వేద్యము. ఈ సందర్భమున నన్నయగాక మఱొక కవియైనచో నాలుగుమూఁడుపద్యములు, నాలుగైదు వచనములు పెట్టి నలిపి చంపును. దేవయాని యభిప్రాయ గర్భితముగఁ గచునిగూర్చి తండ్రితో నన్నట్లు వ్రాసిన యాయుత్పలములోని పొందిక యందము మఱొకకవిసామాన్యుఁడు వ్రాయలేఁడు. ఆ క్రిందివచనములో నెంతగాథ చఱచఱ పోనిచ్చెనో చూచితిరా ? అదియే మితవచనత. ఎంతో యవసరము వచ్చినపుడు గాని యెక్కువసంభాషణము చేయఁడు నన్నయ. దౌష్యంతుని చంకఁబెట్టుకొని శకుంతల దుష్యంతమహారాజుకడకు వచ్చినది. రాజు "నీ వెవర"వని యడిగినాఁడు. అప్పుడు శకుంతల తనకుఁదాన యుపశమించుకొని యారాజుతో—

ఏల యెఱుక లేని యితరులయట్ల నీ
వెఱుఁగననుచుఁ బలికె దెఱిఁగి యెఱిఁగి
యేనకాని దీని నెఱుఁగ రిందొరు లని
తప్పఁబలుకనగునె ధార్మికులకు ?

ఇత్యాదిగ నించుమించు చిరువదిగద్యపద్యములతోఁ జెప్పి చెప్పి—

క్షత్త్రివరుఁడైన విశ్వా
మిత్త్రునకుఁ బవిత్రయైన మేనకకున్ స
త్పుత్త్రినయి బొంకు పలుకఁగ
ధాత్రీతలనాథ! యంత ధర్మేతరమే?

అన్నది. ఆ సమయమున దుష్యంతుని కాఠిహృదయమును గరఁగించుటకై యిరువదిగాదు, అఱువది పద్యగద్యములు చెప్పినను జెప్పవలసినదే! అది యతిభాషణసమయములోని మితభాషిత. ఔచితి కెక్కుడను గొఱంత రాకుండ నిట్టి మితభాషణము చేయు మహాకవులలో నన్నయ యగ్రగణ్యుఁడు. అతని తరువాతఁ దిక్కన్నయు నట్టివాఁడే.

కృష్ణుఁడు కౌరవులకడకు రాయబారము తీసికొనివెళ్లెను. వెళ్లి దుర్యోధనాదులతో మధురభాషణములు చేయుచుండెను. అప్పుడు—

సముచితంబుగఁ గూరల చంద మర్థ
డించి కడుపుతెఱంగు పుట్టించి పలుకు
నాసుయోధనుతోఁ గృష్ణుఁ డచటఁ దాను
గుడువనొల్లక యునికి యేర్పడఁగఁ జెప్పె.

ఈ పద్యములోని 'కుడువనొల్లక యునికి' ఏర్పడఁగఁ జెప్పె నన్నదానిలో నున్నది ప్రాణము. మితభాషిత యిందు కరడుగట్టినది. 'తాను దినను' అన్న విషయము వాచ్యముగ నచటఁ గృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితోఁ జెప్పలేదు. ఏదో మాటల సందర్భము తీసికొనివచ్చి భోజనము చేయనని వ్యంగ్యముగఁ దేల్చివైచినాఁడు. ఆ విషయము ఏర్పడఁగఁ జెప్పెనని తిక్కన వ్రాసినాఁడు. పరికించినకొలఁది నిందులో మితభాషితయొక్క యౌచితి పరిపోషితమగుచున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపది నూరార్చినటులు చెప్పిన యీ పద్యములు చూడుఁడు:

ముచ్చిరనేల యేఁ గలుగ
ముద్దియ నాకు వృకోదరుండు వి
వ్వచ్చుఁడు దోడుగాఁగ జన
వంద్యుఁడు ధర్మసుతుండు పంప నీ
మెచ్చుగ శత్రుసంక్షయము
మేకొని చేసెదఁ గాక వేఱొకం
డచ్చుపడంగ నేర్చునె దు
రాత్ములు కౌరవు లుర్వి యిత్తురే?

లలనా! యెఱుఁగుదు నీయే
డ్పులకొలఁదియు కురునృపాలపుత్త్రకళత్రం
బుల యేడ్పు లింక వానిం
గలకల నవ్వుచు వినంగఁ గాలం బయ్యెన్.
యమమహిపఘంటికానా
దము వినఁ గౌతూహలంబు దలకొత్తెడు చి
త్తములు గల కౌరవుల కి
ష్టములగునే సంధికార్యశాంతవచనముల్?

తెలియఁజదివిన నీ మూఁడిటిలోను కృష్ణుని హృదయమున్నది. కాఁబోవు సర్వకౌరవనాశన మున్నది. దానిలో ద్రౌపది ముఖము వికసించినది. తిక్కనపలుకు పొందిక తెన్ను వర్ణనీయము.

నన్నయ తరువాత, తిక్కన తరువాత నలుగురైదుగురుకంటె మితభాషులైన మహాకవులు మన తెనుఁగువారిలో లేరు. మితభాషితయందే ధ్వని యుండును. ధ్వనిభరితమైన వాక్కు బహుపరిమితము. ధ్వనిభరిత మితభాషులైన మహాకవులు మన తెనుఁగులోనే యేల, సంస్కృతములోకూడ విరళముగ నున్నారు. ఆనందవర్ధనుల యాభాణక మిది పరికింపుఁడు:

యేనాస్మిన్నతివిచిత్రకవిపరంపరావాహిని సంసారే కాళిదాసప్రభృతయో ద్విత్రాః పంచషావా మహాకవయ ఇతి గణ్యన్తే.

మన సారస్వతములోఁగూడ నన్నయ తిక్కనలతో నలుగురైదుగురు మహాకవులు పూర్వులలో నుందురు. తక్కిన కవులకు మహాకవిత్వము లేదా యని గట్టిగ నడిగిన లేదని చెప్పుటకు మహావిమర్శకుఁడు జంకఁడు.

ఈ ప్రబంధకవులందఱిలోను సార్వత్రికమైన మితభాషిత లేదనవచ్చును. ఎచ్చటనో యట్టిది విరళముగా నున్నను మొత్తముపై బహుభాషణము (చాదస్తము) హెచ్చు. ప్రబంధలక్షణములు యథావిధిగఁ బట్టించుటకు సందర్భము వచ్చినచోట, లేనిచోట వర్ణనములు గావించినంతమాత్రన మహాకవి యనిపించుకొనఁడు. వర్ణనము లుండవలయును. అవి మితముమీఱియుండరాదు. నగరార్ణవాద్యష్టాదశవర్ణనములు చేయవలయును. అవి సందర్భముననుసరించి చేయవలయును. ఒకదరినుండి లక్షణగ్రంథమువలె వర్ణించుకొనిపోవుట మహాకావ్యమునకు మంచిలక్షణముగాదు. ఆ గొప్పతనము, ఆ నేర్పుతీరు దేవవాఙ్మయములో వ్యాసవాల్మీకులపిమ్మట నొక్క కాళిదాసున కున్నది. అతని కావ్యము లందులకే మహాకావ్యములు.

మన మనుచరిత్రము, వసుచరిత్రము, ఆముక్తమాల్యద, పింగళిసూరన కృతులు- ఇవన్నియుఁ జాలవఱకు మితభాషణములతోఁ గూడినవే. కాని, ప్రబంధములగుట చంద్రోదయ, చంద్రాస్తమయ, సూర్యోదయ, సూర్యాస్తమయ, విరహాదివర్ణనములలోఁ గొంత బహుభాషణభరితములై యున్నవి. ఇట్టిదకూడ పురాణకవులలో నుండదు. ఒకటిరెండు పద్యములకంటె నెట్టివర్ణనమందును నెక్కుఁడు భారతములో నుండదు. అది వ్యాసునిలో నున్న గుణమో? పురాణములో నున్న గుణమో? ఏదోయొకటి. తెనుఁగుభారతమునమాత్ర మీ మితభాషిత వెల్లివిరిసినది. అట్టిగ్రంథము కవిత్రయమునకు దొరకినది. అందులో నన్నయ తిక్కనల కది మహాసుందరముగఁ బట్టుపడినది. సంస్కృత వాఙ్మయములో వ్యాసవాల్మీకులు-తెలుఁగులో నన్నయ తిక్కనలు - వీరే మహామునులు. వారే మహాకవులు.

బిళ్లల మొలత్రాడు

[కథ]

= శ్రీ 'కరుణకుమార' =

[గతిసంచిక తరువాయి]

రామిరెడ్డి పట్నంనుంచి వెళ్లాక్క నాలుగైంది. సుబ్బులు పెళ్లి నాటినుంచీ ఉండనంగా వచ్చిన పట్నం. ఇరుగో పొరుగో పోయేవాళ్లకు కర్తారి వ్రాసిన రెడ్డి కోతలయి రుప్పులుగ్గా తిరిగి రాలేదు. కొంబ్బరి తోటలో కన కొత్తకాపరం ఆ రెడ్డి వారి ఆనందం చాలని ఎంత మనస్సుపడుతున్నాకో సుబ్బులు-అంతకంతా రామిరెడ్డిరాక ఏమేమయిపోతోంది. ఎడమయిన కొద్దీ సుబ్బులు కాంచబొట్టు దుస్సహమై పోతోంది. ఇంటివద్దర భార్యాపిల్లలూ రెడ్డికోసం కలవరించి పోతున్నారు. ఏమిటో ఆరోజు రెడ్డిమీద అతగాడికి మరులుపోయి, మనసు ఉండబట్టలేక లక్ష్మమ్మకాడికి పరుగెత్తి-

"అమ్మా! అయ్య యిన్నాళ్ళుగా రాలేదు. పట్నంలో ఏమిచేస్తున్నట్టు?" అని అడిగాడు.

"మా వూరు రామలింగేశ్వరస్వామికి ఆ కమ్మవారిపాలెంలో ఏభయెకరాల మాగాణీమాన్యం వున్నది. దానిని ఆవూరికమ్మవారు పంచించి, ఆవూరు దేవుడికి ఖర్చుపెట్టుతాంగాని నీ కివ్వడానికి లేదని పేచీ పెట్టారట. వీడు మన వూరు దేవుడికి ధర్మకర్త కాబట్టి ఆ భూములు స్వాధీనానికి వ్యాజ్యం వేసి కోర్టుకెక్కి ప్లీడర్లతో మాట్లాడివస్తానని వెళ్లాడు-"

"మన వూరు దేవళానికి కమ్మవారిపాలెంలో భూము లెట్లా వచ్చినవి?"

"ఆ వూళ్లో రామచలమానాయుడూ, పిల్లకాయలు లేక చనిపోతూ, తాను శివైక్యమయినందువల్ల, తన ఆస్తి భూములు ఈ దేవుడికి వ్రాసి యిచ్చి చచ్చిపోయాడట."

"అట్లనా?"

"అదంతా రామచలమానాయుడు మన వూళ్లో ఉండినా, ధర్మకర్తలు ఆ కమ్మవాళ్లే ఉండి, ఆదేవుడికి పూజలూ, పునస్కారాలూ, అన్నదానాలూ వాళ్లే చేసుకొంటూ వచ్చారు. నీళ్లనుండల విషయంలో ఏటిలో తలకాయలు పగలగొట్టుకొన్నప్పటినుండీ ఆ కమ్మవారు పేచీ పెట్టుకొని భూముల మీద వచ్చే ఆదాయం వాళ్ల వూరి రామస్వామి దేవళం క్రిందా, మాలమాదిగల చదువుల క్రిందా, గూనాది సంఘాలక్రిందా ఖర్చుపెట్టుతున్నారట."

"నేనెరగను సుమా."

"మనవాడు ఈమాట్ల. పట్నంలో గొప్పవాళ్లనీ, అధికార్లనీ, కలెక్టర్లనీ పట్టుకొని తాను ధర్మకర్తగా ఉండేటట్టు ఉత్తరువులు తెచ్చుకొని భూమిస్వాధీనానికి కోర్టులో దావాపడేశాడు. కాని ఆకమ్మవారు స్వాధీనం పడనిస్తారా! ఏదో అన్సరు పెట్టి హైకోర్టుదాకా తీసుకొని పోయారట వ్యవహారం."

"అబ్బా!"

"అసలు చలమానాయుడు వ్రాసి[illegible]వీలునామా చెల్లదని వాళ్ళ వాదనట."

"బాగానే ఉంది!"

"వద్దురా నాయనా! ఆ దేవుడుమాన్యాలూ, బ్రాహ్మణ మాన్యాలూ మనకు వద్దు. మన కున్నది తింటే చాలు. మీ నాయన పరాయిసొమ్ము పాపిష్టి సొమ్ముగా చూచి పరువుగా బ్రదికి భళా అనిపించుకొన్నాడు. ఈసొమ్ము నీవు నెత్తికి తెచ్చిపెట్టుకో వద్దని శతవిధాల చెప్పాను. విన్నాడు కాదు" అని అంటూ లక్ష్మమ్మ లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

సుబ్బులుకు తన సేవ్యమేమో తనేమో అంతే గాని ఈ దేవరహస్యాలు తెలియవు. కాకుంటే ఈ వూరురెడ్డిగార్లకీ, ఆ వూరు కమ్మవారికీ బొత్తిగా సరిపడదనిమాత్రం ఎరిగున్నాడు. ఎరిగున్నా, ఏ విషయంలో పట్టినా కమ్మవారికంటె తన రెడ్డిచెయ్యే పై చెయ్యిగా కనిపించేది సుబ్బులుకు. తన రెడ్డి ఆ వూరుకి మునసబు. తహశీల్దార్లు, కలక్టర్లు, పోలీసు అధికార్లు-గొప్పగొప్పవాండ్లు గుర్రబ్బండ్లూ, మోటారుకార్లూ వేసుకొని రెడ్డిగారింటికి రావడం, ఈయనతో చెయ్యీ చెయ్యీ కలుపుకొని మాట్లాడడం, ఏవో నల్లనివీ, ఎర్రనివీ నీళ్లు గ్లాసుల్లో పోసుకొని తాగడం—తన రెడ్డి జిల్లాఅధికారి ఉన్నట్టుంటాడు. ఈ మధ్య నాలుగునెలలక్రిందట తన రెడ్డికేదో "సాహెబు" అని సర్కారువారు కొత్తగా పేరు కూడా పెట్టారని రెడ్డిగారిపల్లెలో ఎంతోమంది గొప్పవాళ్లు వచ్చి, రెడ్డిగారిని ఎత్తయిన కుర్చీలో కూర్చోబెట్టి, మెడలో పూలదండలు వేసి పూజించి వెళ్లారు కూడాను. సర్కారువారుకూడా తనరెడ్డికి లోగసానయినట్టే కనిపించేది సుబ్బులుకు. చెన్నపట్నం దావాలో రెడ్డిగారే గెలిచితీరుతా రనుకొని, ఏవేమిట్లో ఆలోచించుకొంటూ ఇంటికి వచ్చాడు సుబ్బులు.

రాత్రికే పట్నంనుండి గ్రామానికి తిరిగి రామిరెడ్డి. గ్రామానికి వచ్చిన తర్వాతకూడా దరపనులలో రెడ్డి వారం పదిరోజులుదాకా స్థిమితంగా ఉండడమే లేదు. ఒకరోజు నాలుగుగంటలప్పుడు కాఫీ తీసుకొందామని రెడ్డి దక్షిణపువాకిట్లోకి వచ్చేసరికి వసారాలో కూర్చొని ఒక పడుచుపిల్ల తన భార్యకు తలదువ్వి జడ అల్లుతోంది. పిల్లని చూచి, "ఎవరే ఈ మనిషి?" అని భార్య నడిగాడు.

కూర్చున్న మనిషి సిగ్గుపడి లేచి పక్క ధాన్యపు పురిచాటుకు తప్పుకుంది.

తన భార్య సమాధానం చెప్పేలోపలనే, "నువ్వు చూడనేలేదుటగా అబ్బాయీ! సుబ్బులు పెళ్లాం" అని కాఫీ కొడుకుచేతి కిచ్చి, "రమణీ! ఇట్లా రా అమ్మా" అని ఆమె చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకొనివచ్చి, "రమణి అంటే రమణి కాదురా. మణిపూస. యానాదివాళ్లలో తప్పపుట్టింది. సుబ్బులు అదృష్టం కొద్దీ దొరికిం"దని రామిరెడ్డి ఎదురుగా నిలబెట్టింది లక్ష్మమ్మ.

కాఫీ గుటకలు మింగుతూనే ఆపిల్లనట్లా కాళ్ల క్రిందనుంచి పైదాకా ముఖమంతా కళ్లుచేసుకొని చూచాడు రామిరెడ్డి.

వినయంగా నిలబడి, "నమస్కారమండీ బాబుగారూ." అన్నది రమణి.

రామిరెడ్డి పలకలేదు.

"ఆవూళ్లో యానాది సంఘాలవాళ్లు పెట్టించిన బడిలో చదువుకొన్నదట. చదువు రానివాడయినా, మేనత్త కొడుకని—సుబ్బుల్ని చేసుకొన్నది. ఈ కాలంలో చదువుకొన్న ఏపిల్లగాని చదువురానివాణ్ణి చేసుకొంటుందని చెప్పు? దాని బుద్ధి బంగారుబుద్ధి" అన్నది లక్ష్మమ్మ.

రామిరెడ్డి ఇంకా గుటకలు మింగుతూనే నిలబడ్డాడు.

"అబ్బాయీ! వాడిపెళ్లికి నీవు లేవని సుబ్బులు ఎంత ఇదయిపోయాడనుకొన్నావు! రెడ్డిగారు రెడ్డిగారు అని కలవరించిపోయాడంటే నమ్ము." అన్నది లక్ష్మమ్మ.

"అట్లాగే!" అన్నాడు రామిరెడ్డి.

"కొత్తబట్టలు కట్టబెట్టి పసుపు రాచి నేనే పెళ్లికొడుకుని చేశాను. బంగారు సవరొక టిచ్చి

పంపాను. ఎన్ని యిస్తేమట్టుకు సుబ్బులురుణం మనం తీర్చుకోగలమా నాయనా?" అని ఏమిటో పాగం చదువుతోంది లక్ష్మమ్మ.

రామిరెడ్డి రమణిముఖంలోనికీ, ఆమె తొడుక్కున్న పొట్టిచేతుల జాకెట్టులోనికీ ఏవో వెర్రిచూపులు చూస్తూనే ఉన్నాడు. కప్పులో మరింత కాఫీ పోయించుకొని "సుబ్బులుకు మన కొబ్బరితోటలోనే గదూ నీవు యిల్లు కట్టించియిచ్చింది? మంచిపని చేశావు." అని తల్లిని మెచ్చుకొంటూ, వాకిట్లోకిపోయి చుట్ట నోట్లో పెట్టి అగ్గిపుల్ల ముట్టించాడు రెడ్డి.

"అత్తయ్యగారూ! ఆయన్ని చూస్తే నాకు కాళ్లల్లో దడపుట్టిందండి." అని లక్ష్మమ్మతో అని, రామిరెడ్డిభార్యవనక్కు పోయి కొంపబడ్డ జడ అల్లుతూకూర్చుంది రమణి.

పొద్దున్నలేచినవెంటనే సుబ్బులుని ఒకసారి పిలిపించి, రమణిని పెళ్లిచేసుకొని తీసుకొనివచ్చినందుకు వాళికి అభినందనాలు చెప్పి సాగనంపాడు రెడ్డి.

రమణి తన దృష్టిలో పడిన పేకాపశేషం! రమణిశరీరంమీద అలంకారాలేమీ లేనేలేవు. కల్లారి గాజులు ఈ చెయ్యి కొజతా, ఆ చెయ్యి కొజతాను. ఎడమచేతి అనామికానికిమాత్రం ఒక వంకి ఉంగరం ఉన్నది. మెడలో పసుపురాసిన తాడూ, తాడుకు మంగళసూత్రమూను. కంఠానికి కొంచెం గుత్తంగా ఒక నల్లపూసల దండా, దండలో ఒక బంగారు మిరియంపూసా. ముక్కూ, చెవులూ బోసివే. కాళ్లకి మాత్రం వెండిగొలుసుల జత ఒకటి ఉన్నది. తిద్దరు చీర కట్టుకొని, నీలిఅంచుబిద్దగుగపుకె తొడుక్కున్నది. ఎటు చూచ్చి ఆమెశరీరఅంతా కళ్లల్లోనూ, చుట్టు కొంచెం తలవితన్నే నల్లని జెంపచుట్టులోనూ నిలిచిపోయింది. ఇంతకుతప్ప ఆమెలో అలంకారాలేమీ లేవు. గాని, అన్నిటికీ మించిన నవయౌవనంమాత్రం మిసమిసలాడే తామపాముచురుకుదనంతో ఆమె నావరించి తేజస్సు వెదజల్లుతోంది.

ఆమెరూపాన్ని, సౌందర్యాన్ని, నేత్రాలనీ మరచిపోలేకపోతున్నాడు రామిరెడ్డి. పిడివాకిట్లో చుట్టకాలుస్తూ ఏకాంతంలో అట్లనే నిలబడిపోయాడు. మనస్సులో ఏదో చెప్పరాని బాధ, ఉద్రేకం, ఆవేదనాను. చెయ్యిపెట్టి కలచినట్లున్నది మనస్సులో. చుట్ట చేతికి తీసుకొని, తెల్లటికొడి దులుపుతూ-పరధ్యానమో ఏమో-కొడిరాలిపోయినపిదపకూడా చిటికెనవేలు నిప్పుమీద అట్లనే ఆడిస్తున్నాడు. ఘాటయిన చుట్టేమో, కింద పాదాలూ, చేతులూ, పైన తలా వేడెక్కి రక్తం బిర్రుగా ప్రసరిస్తోంది. చిటికెనవేలికి నిప్పు చుర్రుమనేవరకు అతని శరీరం జ్వరంతగిలినట్టయిపోయింది. దీర్ఘ నిశ్వాసాలతో ముక్కుపుటాలు పెరిగి నోటిలోకి పీల్చిన పొగ ముక్కురంధ్రాలగుండా తెరలు తెరలుగా బయటికి కమ్ముకుంటోంది. దొడ్లోకి వెళ్లి ఇంకోసారి రమణిని చూడాలనిపించింది. చుట్ట పారేసి, "మంచినీళ్లు కాసినియ్యి అమ్మా." అంటూ మళ్లా దొడ్లోకి వెళ్లాడు. గాని అక్కడ రమణీ లేదు, తన భార్యా లేదు.

రమణి ఇంటికిపోయిందికాబోలనకొన్నాడు రెడ్డి.

౭

ఫాల్గుణంవెళ్లి ఉగాది అందుకొన్నది. ఈ ఏడు కుప్పలన్ని తొందరగా నూర్పించి ధాన్యంకొట్లో చేర్పించాలని రెడ్డికి తొందరపుట్టింది. ఏమో-కాలం చూడవస్తే బాగుండటం లేదు. యుద్ధం వచ్చి బర్మా నుండి బియ్యం సరఫరాకాక సర్కారువారు లేనిపోని కంట్రోళ్లుబెట్టి రైతుల కంఠానికి గండకత్తెర తీసుకొని వచ్చారు. బెంగాలుదేశంలో బ్రహ్మాండమైన కరువు వచ్చి జనం తండాలుతండాలుగా చచ్చిపోతున్నారట. ఈ సంవత్సరం పైర్లన్ని అసలు పొలంమీద ఉండంగనే దేశరక్షణశాసనంక్రింద జప్తుచేసి సర్కారువారు స్వాధీనపరుచుకొంటారని ఆ మధ్య అనేకమయిన పుకార్లు బయలుదేరినవి. కోత లెట్లనో అయిపోయి కుప్పలుపడ్డవి. సర్కారువారు కుప్పలమీద స్వాధీనం పెట్టుకొన్నా పెట్టుకోవచ్చు. తన కంత పలుకుబడి గల అధికారులున్నా, పట్టం బయల్దేరి బిగుసుకొన్న తర్వాత తాను రావుసాహెబును అంటే విడిచిపెట్టు

తారా? అయినా, నెయ్యి కాలేదాకా పట్టుకొని కూర్చోడం దేనికి? ఎందుకయినా మంచిది—పొలం మీద ఉన్న పనికుప్పలూ తొందరగా నూర్పించి గింజలు కొట్లో చేర్చుకొంటే పనివాళ్ల మీద దొంగతనంగా దాటేసే ఏ కోస్తా వర్తకులకయినా బ్లాకుమార్కెట్టులో బేరం తెగ్గొట్టుకొంటే కొన్ని కాకపోతే కొన్ని పుట్లయినా సర్కారుకు దక్కకుండా దాటించుకోవచ్చు. సుబ్బుల్ని పిలిపించి "మంచిరోజు చూచి ముందు బాపనచేలో పెద్దకుప్ప పనికొట్టించరా" అని చెప్పాడు రామిరెడ్డి.

రామిరెడ్డి ఆజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ సుబ్బులుకి. ఆ మరునాడే–తెల్లవారితే బేస్తవారమనగా, బుధవారం రాత్రికే కుప్ప పనిపెట్టించాడు సుబ్బులు. అది సామాన్యపు కుప్పగాదు—అరవై డెబ్బయి పుట్లు అయ్యే అలివిమాలిన కుప్ప. తోటి పెట్టు ప్రమాణాన్న ఉన్నది. ఒకటోరకమైన కెట్టేనంటె మనుష్యులను నలభయిమంది మాలవాళ్లని కూలికి ఏర్పాటుచేసి ఇరవై ఇరవయిమందున వాళ్లను రెండు ఉద్దీలుగా విడదీసి పెట్టించి తూర్పుతట్టు ఒక ఉద్దీ, పడమటితట్టు ఒక ఉద్దీ కుప్ప ఎక్కించి వినాయకుడున్నట్టు తాను దగ్గరనే ఉండి పనిచేయించాడు సుబ్బులు. పంకాలు చేతిలో తీసుకొని ఆ రెండు ఉద్దీలవాళ్లూ కేకలారించుకొంటూ కుప్ప ఎక్కేసరికి అంతలావు కుప్పా జలజలలాడి సన్నగిల్లి పోయింది. కుప్పపైకెక్కి తల్లులు రేపాండ్లు మారుతుంటే, క్రింద పాలిబిడ్డలు చేతబట్టుకొని నూరుగ పెద్దపసరాలనూ కుప్పచుట్టూతిప్పితొక్కించేవాళ్లు తొక్కించి, తొక్కిన గడ్డిని కలిమట్టు కట్టేవాండ్లు కట్టుతున్నారు. అయిపోయె—రాత్రి రెండు జాములకు పని వేసిన కుప్ప తెల్లంగా తూర్పురేఖ లారేసరికే పూర్తిగా లోబడి పోయి గింజ దులిపి తొంటివంటిమీద కడిమికట్టడం కూడా పూర్తిఅయిపోయింది. ఇంక గడ్డి విరలించి వామి వేయడమే తరవాయి. పొద్దు పడమటికివాలే సరికి వామి పూర్తిగా వేసేసి, కళ్లంజారడం, చేనుడు వేయడం కూడా అయిపోయింది. ఆనాడు వడ్లు పోగు చేసి అడ్డపోతులు వేసేసరికి చీకటిపడినందున ఆ రాత్రికే ఇంకో జట్టు కూలీలను పిలిపించి వెంటనే తూర్పార బట్టాలని అనుకొన్నారుగాని చీకటిపడేవరకు పడమట కొద్దిగా మబ్బులేసి పైరుగాలి మట్టగించేసరికి ఆ పని నిలుపుదలచేసుకొని అడ్డబోతులుమీదనే ముద్రపిండి పెట్టి పలకఅద్ది గుర్తులు పెట్టించి, చినుకుపడినా నీరుదిగకుండా గడ్డికప్పించాడు సుబ్బులు.

ఆ రోజంతా సుబ్బులు పొలంపనిమీదనే నిలిచి పోగూడదని రామిరెడ్డికి తెలుసు. అంతలావు కుప్ప పనిదోసి తొక్కిస్తున్నప్పటికీ తానొకసారి పొలం చాయ పోయి చూచిరావాలన్న ఆలోచన అతగాడికి తట్టనేలేదు. కనిచీకటి పడ్డతర్వాత ఒకసారి సుబ్బులింటికి పోయి ఏకాంతంలో రమణితో ముచ్చటించి రావాలనిమాత్రం ఆలోచన పుట్టింది. పోవాలనుకొంటే తన కభ్యంతర మేమున్నది? ఆయిల్లు మార్గమా భారమా? తన మండువాలోగిలికి ఉత్తరం ధాన్యపుకొట్లూ, దాని వెనక పసువులసాలా, దాన్నానుకొని కొబ్బరితోటా, తోటలో ఈశాన్యంమూలన సుబ్బులు యిల్లూను. ధాన్యపుకొట్లూ, పసువులకొష్ఠం, కొబ్బరితోటా తనిఖీచేసుకొంటూ వెళ్లినట్టు. ఒక్కడూ చేతికర్ర పట్టుకొని సుబ్బులింటికి వెళ్లాడు. ఇంటిముందు పందిరిలో నులకమంచం వేసి యింటితలుపు గొళ్లెంబిగించి, యిల్లంతా నిశ్శబ్దంగా ఉన్నది. రమణి ఎక్కడికి పోయినదా అని ఆలోచనలో పడుతుండగనే ఇంటి వెనక తడికలచాటున నీళ్లశబ్దం వినవచ్చి రెడ్డి పడమటి తట్టు తడికచాటుకు పోయి నిలబడి సందులోకి తొంగి చూచాడు. రమణి సున్నిపిండి తీసి కళ్లనూసుకొని ముఖం రుద్దుకొంటోంది. రెడ్డి ఆ దృశ్యం చూడనూ లేకపోయాడు; ఆ స్థలం విడిచి బయటపడనూ లేకపోయాడు. పొలంనుండి సుబ్బులు ఇంటికివచ్చే వేళేమో అనిపించి, ఇది సమయం కాదని వెనక్కు తిరిగి వెళ్లాడు.

రెడ్డి వైతొలగిన పావుగంటకే సుబ్బులు అసురుసురయి యింటికి ఘటం చేరవేసి నెత్తిమీది గుడ్డ తల క్రింద పెట్టుకొని నులకమంచంమీద వెల్లికిలా పండుకున్నాడు. పున్నమి ముందు దశమో ఏమో అప్పటికి చిక్కని వెన్నెల సల్లని కొబ్బరాకుల మీదుగా జర్రు

జారిపోతోంది. గాలికి కదిలే కొబ్బరాకులు వెన్నెట్లో వెండిబెత్తాలవలె తళతళ మంటున్నవి. ఆ చంద్రుని ధాటికి తాళలేక సన్నటి చుక్కలు దూరంగా లేచిపోయి కొబ్బరాకుల సందుల్లో రెప్పలార్చుకొంటున్నవి. కొబ్బరిమట్టల సందున గూడుకట్టుకొన్న రెండు తెల్లకొంగలు వెన్నముద్దలవలె కూర్చొని సుబ్బులుదృష్టికి విందు గొల్పుతున్నవి. రెడ్డిగారి పశువులసాలలోని ఆవుదూడ అంబా అని పాలకోసరం అలమటించిపోతుంటే, చూడలేని గోమాత పొదుగులో పాలుచేపి మెడపలుపు లాక్కొంటూ మేత మేయడం మరచిపోతోంది. ఒక సన్నని పిల్లగాలితెర సుబ్బులు చెవుల్లో ఏవో రహస్యాలు చెప్పి పైకి లేచిపోయింది.

మంచందగ్గరగా వచ్చి, తన ప్రియుణ్ణి చూచుకొని, జాలిపడి, ప్రక్కన కూర్చొని, అతని చెక్కిలిమీద చెయ్యివేసి, నెమ్మదిగ నిమిరి—

"ఉడుకునీళ్లున్నాయి. లేచి స్నానం చెయ్యి. బడలిక తీరుతుంది." అన్నది రమణి.

కన్నులు విప్పి చూచాడు సుబ్బులు.

"వయస్సులో నీకు తెలియడం లేదుగాని ఈ విధంగా ఒళ్లు విరుచుకొని పనిచేస్తే, ఎంతకాలం తట్టుకొంటుంది దేహం? వేళకిన్ని మెతుకులు తినడానికి కూడా నోచుకోలేదే? లే: లేచి స్నానం చెయ్యి" అంటూ సుబ్బులుముఖంమీద చెక్కిలిపెట్టి, ఒక కన్నీటిబొట్టు అతగాడి కపోలంమీద విడిచింది రమణి.

"అన్నం తిని పెందలాడే పొలం పోవాలి మళ్లా. కళ్లంకాడ కాపలా ఎవ్వరూ లేరు. తొందరగా నీళ్లు పెట్టు; స్నానం చేస్తా"నంటూ సుబ్బులు కూర్చున్న రమణిభుజాలమీద చేతులానించి ఆమెను దగ్గరగా తీసుకొన్నాడు.

లేచి స్నానంచేసి అన్నం తిని చెప్పులు తొడుక్కొని కర్ర చేతపట్టుకొని కళ్లందగ్గరకు వెళ్లిపోయాడు సుబ్బులు.

కొబ్బరిచెట్టుమీది కొంగలు గూటిలో చేరి కూర్కుపెట్టినవి. ఆవుదూడ పాలుతాగి పడక వేసింది. దశమిచంద్రుడు కొబ్బరిచెట్లచాటుకు తప్పుకున్నాడు.

బోర్లించిన గంపమీద ప్రమిదదీపం పెట్టుకొని ఈతాకుచాపమీద కూర్చుని రాఘవయ్యగారు బహుమతిచేసిన "మాలపల్లి" తీసి కళ్లకద్దుకొని, నిన్నటి తరవాయి చదువుకొంటోంది రమణి.

"అగ్గిపెట్టె ఉంటే ఇయ్యి." అని అడుగుతూ వాకిట్లో ఒక మనిషి నిలబడి, చుట్టమొన కొరికి, పళ్లసందున పెట్టి, నాలుకతో తడుపుతూ చేత్తో తిప్పుతున్నాడు.

పడుసుపడ్డ ట్టనిపించి అదిరిపడి లేచింది రమణి.

"అగ్గిపెట్టె యిస్తా, చుట్ట కాల్చుకోవాలి." అని అగ్గిభిక్షం అడిగాడు ఆ మనిషి.

"ఎవరండీ మీరూ?" అని అడిగింది రమణి.

"మరచిపోయావా అప్పుడే? నేను రామిరెడ్డి" నన్నాడు ఆ మనిషి.

రమణిగుండెలు టపటప కొట్టుకొన్నవి. రెక్కలు టపటప కొట్టుకొంటూ గూటిలోనుండి బయటికి వచ్చి కొబ్బరిమట్టమీద వ్రాలినవి కొంగలు.

ఆ రామిరెడ్డిని మంచంమీద కూర్చోండని గౌరవించాలో, చుట్టముట్టించుకోను అగ్గిపెట్టె యివ్వాలో-ఇవ్వకూడదో-ఆమె కర్థంకాలేదు. కలగదొక్కుకొంటోంది రమణి.

"ఇంట్లో అగ్గిపెట్టె లేదా ఏమిటి పిల్లా? కొత్తకాపురం కాబోలులే." అన్నాడు రెడ్డి.

"పొయ్యిలో నిప్పు ఉన్నదేమో తీసుకొనివస్తానుండండి" అని వంటింటిపొయ్యికాడికి పోయి చూచింది. కాని పొయ్యి శూన్యంగా ఉండిపోయింది. అగ్గిపెట్టె కనిపించలేదు.

వాకిట్లోకి వచ్చిన పెద్దమనిషికి చుట్టకాల్చుకోను నిప్పయినా లేదని చెప్పడానికి నోరురాక, ఆమె అగ్గిచూపితేనేగాని వాకిట్లోనుండి కదలనని శపథం పట్టినట్టు కనిపించే రెడ్డిని కాదనలేక—గంపమీద పెట్టిన వేపచమురు ప్రమిదదీపం తెచ్చి గడపలో నిలబడ్డ రెడ్డి కందిచ్చింది రమణి. రెండడుగులు ముందుకువేసి, ప్రమిద తాను తీసుకోకుండగనే, చుట్టముట్టించడానికి మూతి దగ్గరగా పెట్టినట్టే పెట్టి, ఉఫ్

అని ఆమెచేతిలో దీపం ఆరిపేశాడు రెడ్డి. ప్రపంచం అంధకారమైపోయి కళ్లు చీకట్లుకమ్మి గడగడ వణకుతూ చేతిలో ప్రమిద జారవిడిచి వెనుక్కు తగ్గింది రమణి. గడపలోపల ఎడమకాలు పెట్టి,

"ఇంత భయ మెందుకు యానాదిపిల్లా?" అని అంటూ ఆమె చెయ్యి పట్టుకొన్నాడు రెడ్డి.

అన్నిటికంటెనూ బలవత్తమమైనది అవసరం. ఆమె కాఘడియలో ఏమేమి భావములు మనస్సులో పొడగట్టినవో, వాటి పరిణామమేమో ఆమెకే తెలియని స్థితిలో,

"మీవంటివారికి కిది తగదు." అంటూ ఆయన గుండెలమీద తన కుడిచెయ్యి ఆనిమి, బలముతో వెనుక్కు ఒక్కతోపు తోసింది. అంతలావురెడ్డీ రెండు ముక్క లయిపోయి గడపఅవతల ఆరడుగుల దూరంలో వెల్లకిలా పడిపోయాడు. తలుపునుంచి లోపల యినప గడియ బిగించింది రమణి.

ఏనుగువంటి రెడ్డి పేనుగయిపోయాడు. క్రింద మట్టిలో పడ్డ మనిషి లేచి గుడ్డలు దులుపుకొన్నాడు. రెక్కలు టపటపమని కొట్టి చప్పట్లు చరిచి అతన్ని వెక్కిరిస్తూ ఆ చెట్టుమీది కొంగలు ఈ చెట్టుమీదికి ఎగిరినవి. తన స్థితి చూచి చంద్రుడు చేసిన అపహాస్యం కొబ్బరిచెట్లసందుగా అతనిమీద పడి పెకొక్కని తింటోంది. బిగించిన తలుపు తీయనేలేదు రమణి. ఇక తీస్తుందన్న ఆశకూడా కనిపించదు. ఆక్షణంలో రమణిని మసిచేయాలన్న క్రోధాగ్ని అతని గుండెల్లో విషం కక్కుతోంది. ఆ యానాదిదాన్ని లోపలనే పెట్టి కొంపకు బయట నిప్పంటించాలని అతని కావేదన కలిగింది.

చొక్కా చేతులపైకి లాక్కొని తువ్వాలుతో వీపు దులుపుకొని ఒక విచిత్రమైన స్థితిలో ఇంటికి వెళ్లిపోయాడు రామిరెడ్డి.

౬

ఆరాత్రి రమణికి కాళరాత్రి అయిపోయింది. తలుపు తెరవడానికి భయపడి చీకటింటిలోనే ఉండిపోయింది. దీపం ముట్టించడానికి అగ్గిపెట్టె కనిపించలేదు. సుబ్బి లెత్తుకొనిపోయాడో ఏమో. చెయ్యి జారి ప్రమిద వాకిట్లోనే బద్దలైపోయింది. కిరసనాయిలు రేవనింగులో సుబ్బులుసంసారం కరణంగారి జాబితాలో చేరనందున గ్రామంలోని ఇతర యానాది గుడిశలతోబాటు సుబ్బులింటికికూడా రేవనింగుకార్డు లేక బుడ్డిదీపం కూడా కరువే అయిపోయింది రమణికి. కమ్మవారిపాలెంలో తన తల్లి అవెన్నాళ్లో మీద ఏరితెచ్చిన వేపవిత్తనాలు ఎండబెట్టి ఆడించుకొన్న చమురు తాను వస్తూ ఒక గుక్కెడు తెచ్చుకొని దానిలో ఏకుల్లో దూది వత్తి చేసిపెట్టుకొని కాలక్షేపం చేస్తోంది. లోపల దీపం వచ్చేవిధం ఆమెకు కనిపించలేదు. ఎన్నడూ ఎరిగిదనమంటూ ఎరుగని ఆమనిషి తన యింట్లో పేగుకొనిపోయిన గాఢాంధకారము భరించలేకపోతున్నది. లోపలనుంచి ఎవరినన్నా పిలుద్దామన్నా తన ఇంటికి చుట్టుప్రక్కల దగ్గరలో ఇండ్లు లేవు. తన సుబ్బులు భామందు రామిరెడ్డి దగ్గర ఇటువంటి చపలత్వం వున్నదని ఆమె ఎరగదు. తన నాగుడు ఇంటలేని సమయంలో ఆ రెడ్డి ఇంతపనికి పూనకోవడానికి కారణం తన జీవస్థితేగదూ? యానాదికులంలో పుట్టడమేగదూ తాను చేసుకొన్న మహాపరాధం? అదే తనతో సమాన హోదాయీ గల మరొక రెడ్డి స్త్రీ అయినట్లయితే ఆ రెడ్డికీ నోమ్ము లుంటాయా? భోరున పొంగివచ్చే దుఃఖాన్నాపుకోలేకపోయింది. ఈతాకు చాపమీద పడిపోయి వెక్కి వెక్కి ఏడిచింది.

తనకు జరిగిన పరాభవం సుబ్బులు చెవిని పడితే ఏమవుతుందో? ఆమెఆవేదన మరణవేదన నయిపోయింది. తానీసంగతి సుబ్బులుతో చెప్పడమా, చెప్పకపోవడమా??? "మామా!" అని మరిగిపోయే మనస్సుతో వెర్రిగా మొరిగించి. ఒక్క గూటిలో నివసించే పక్షులకు ఎడబాటు ఉండదని నమ్మింది. ఆసమయాన మామ తన కెంతదూరమైపోయినాడు! సప్తద్వీపములు దాటి పారిపోయినట్లు ఉన్నాడు ఆమామ. బాడవచేలో రెడ్డిగారి సొత్తు తన మామ కాపాడుతుంటే, తన మామసొత్తు దోచుకోడానికి వచ్చాడు రెడ్డి. అబ్బా! అని విలపించింది.

ఆమెరోదన అరణ్యరోదనమేనా ?

పడమటితట్టు కిటికీనుండి లోపల తొక్కసారి తొంగిచూచాడు దశమిచంద్రుడు. రాత్రి ఎంత పొద్దుపోయిందో, లోపల ప్రవేశించిన చంద్రకాంతి ఇంటిలోని అంధకారంతోబాటు రమణి మనోవేదననికూడా కొంత ఉపశమింపజేసింది. చంద్రబింబం పడమటికి ఏటవాలుగా దిగజారినకొద్దీ కిటికీలోని వెన్నెల ఇంటిలో గోడమీది కెక్కి గాంధిమహాత్మునిమీది కెగబ్రాకింది. ఆయనముఖంలో దివ్యతేజస్సు వెలిగిపోతోంది. చీరచెరగుతో కళ్లు తుడుచుకొని లేచివెళ్లి మహాత్మునిఎదుట మోకరిల్లింది. ఆ మహాత్ముడు ఆమె వీపు నిమిరి, "అమ్మా! నీవు నా కన్నతల్లివి." అని లేవనెత్తి దగ్గరగా తీసుకొన్నాడు. "భారతజాతికి పట్టుకొన్న పిశాచం దారిద్ర్యం ఒక్కటే కాదమ్మా! దారిద్ర్యంకంటె భయంకరమైనది పిరికితనం అని తెలుసుకో. కమ్మవారిపల్లెలో చదువుకొనేరోజులలో రాఘవయ్యగారి దగ్గర నీవు నేర్చుకొన్న ధైర్యం ఈనాడేమయింది తల్లీ! ఆ ధైర్యం ఏటిఅవతలనే అప్పచెప్పి ఈ గడ్డన పిరికిమందు తిన్నావా ? నిర్భయం, నిర్భీతి— దీనిని మననంచేయి. సత్యాన్ని మరచిపోకు. అహింసని విడిచిపెట్టకు. నీవంటివాళ్లు పిరికితనంతో కంటనీరు పెట్టుకొని ఏడుస్తుంటే నీ యీ నాదిజాతికే కాదు, అసలు భారతజాతికే బ్రదుకేదీ ? ఏడుపు వీరుల లక్షణం గాదు. చూడు: ఒకానొక రాక్షసుడు వచ్చి నీ నఖశిఖపర్యంతం కసాయివాడి కత్తితో చెండాడుతున్నా, నీవు కంపించకూడదు తల్లీ! అప్పుడే నీకు స్వాతంత్ర్యం, స్వేచ్ఛా, గౌరవమూను...లే: లేచి నీవు ధైర్యం అవలంబించి నీ మామకు ధైర్యం చెప్పు." అని ఆయనేమో తనకి చెప్పుతూనే ఉన్నాడు. చంద్రకళకు పడమటికొండ అడ్డుతగిలి తిరిగి తన ఇంట్లో అంధకారమే అలుముకొన్నది. నవనాళ్లూ పట్టువదలి ఆమె క్రింద పడిపోయింది.

ఆ పడినపడడం ఎంతసేపు పడిపోయిందో - తూర్పు రేఖలారి వాకిట సుబ్బులు వచ్చి, 'రమణీ' అని తలుపుతట్టేవరకూ ఆమెకు మెలకువరానేలేదు. అమృతోపమానమైన ఆ ప్రియుని వాక్యం చెవినిబడంగనే లేచి, దూకి తలుపు తీసింది. "ఇంకా నిద్రేనా" అని సుబ్బు లేమో చెప్పబోతుండగనే, "మామా! వచ్చావా! ఇట్లా రా! అబ్బా!" అని తలుపుమూసి, అతని ఆపాదమస్తకమూ, ప్రతిరోమకూపమూ, అతని ప్రతి పరమాణువూ ఆరాధించి, తన ఆత్మ-తన సర్వస్వం అతనిలో ప్రతిష్ఠించింది. అతనిని కగలనివ్వదు. తాను కదలదు. అర్ధగంటకాలం ప్రియుని ఉపాసించినమీదట ఇరువురికీ శరీరాలు తేలిక అయిన వెంటనే లేచి బయటకు వచ్చారు.

చద్దినీళ్లు త్రాగి పొలంవెళ్లిపోయాడు సుబ్బులు. రోజూ ఒకసారి రెడ్డిగారి భార్యదగ్గరకు వెళ్లివచ్చే అలవాటు. ఆ నాడు ఇల్లు కదలలేకపోయింది రమణి. ఆ రెడ్డిగారింట్లో అడుగుపెట్టడానికి రోతనిపించింది. పెందలకడనే వంటచేసి, పెనిమిటికి పైటన్నం కళ్లందగ్గరకే పంపించి, తానింత తిని తలుపు బిగించి దీర్ఘాలోచనలో పడింది రమణి.

ఇంతటితో తనని రెడ్డి విడిపిస్తాడా. జరిగిన పరాభవం అతనిలోని పౌరుషాన్ని నుమడింపజేస్తుంది గాని, పుట్టిన తాపాన్ని శమింపజేస్తుందా ? తనతోబాటు సుబ్బులుకూడా ఆ రెడ్డి ఆగ్రహాగ్నికి ఆహుతి అయిపోతాడేమో ? రమణి కంపించింది.

ఆ రాత్రి జరిగిన విషయం తన మామకు తెలియదు. ఆయనచెవిని వేయకుండా దాచడం ఎట్లా ? ఆమామసందునా తనసందునా దాపరికా లుండవచ్చునా ! ఆమె కాదినమంతా కలవరపాటే మనస్సులో.

మహాత్ముని ఆత్మచరిత్ర తీసి చదువుకొన్నది. దక్షిణాఫ్రికాలో మోటారులోనుండి దిగిపొమ్మని ఒక తెల్లదొర మహాత్ముని చావగొట్టుతున్నాడు. ఆయన లక్ష్యపెట్టడంలేదు. "మాలపల్లి" తీసి చదువుకొన్నది. తన కూతురుశీలం కాపాడడానికి శిరస్సు తీసి నేలమీద పెట్టుతానని రామదాసు జ్యోతికి అభయప్రదానం చేస్తున్నాడు.

రమణి లేచింది. రాటం త్రిప్పింది. ఏదో పాట పాడింది. వాకిలి చిమ్మింది. తల దువ్వుకొని స్నానం చేసింది. మంచిగుడ్డలు కట్టింది. ముఖాన కుంకుమ

పెట్టింది. మహాత్మునికి దీపారాధన చేసి, పూజచేసింది. అదివరకు వాయనుల మెడలో కట్టిన వాడిలిపోయిన పాతపూలదండలు తీసేసింది. తాను వొడికిన నూలు చిలపలు నలుగురికీ నాలుగు మెడలో కట్టింది. వారందరికీ మొఖాన్న కుంకుమపెట్టి, లేచినిలబడి కన్నులు మూసి దణ్ణంపెట్టింది.

ప్రొద్దుగ్రుంకి ఇంటికి రాగానే సుబ్బులుకు ఉడుకునీళ్లు పోసి కుంకుడుకాయతో వళ్లూ నీపూ రుద్ది స్నానం చేయించింది. అతని తలకి కొబ్బెర చమురు రాచి, తల దువ్వి ముడికట్టింది. అన్నం విస్తట్లో వడ్డించి—

"ఈ పొద్దుకూడా తిరిగీ పొలం పోవలెనా" అని అడిగింది.

"ఆహా!" అన్నాడు సుబ్బులు.

"ఎప్పటికయ్యేను ఈ కుప్పనూర్పిళ్లు?"

"కళ్లం పూర్తిగా జారి ధాన్యం యింటికి చేరే సరికి ఇంకా రెండురోజులు పట్టుతుంది."

"మామా! నీవు ఈ వరసన పగలూ రాత్రీ పొలంలోనే కాపరం చేయి. నేను ఇంటికాడ ఒక్కర్తినీ అల్లాడిపోతుంటా" నన్నది రమణి.

"పనిపడ్డప్పుడు వొళ్లు ధాచుకొంటే ఎట్లా? పెళ్లాన్ని కరుచుకొని ఇంటికాడ కూర్చుంటే కడుపులోకి బున్వో!" అని ఎగతాళిగా మాట్లాడేడు సుబ్బులు.

"ఇంటికాడ రాత్రిళ్లు నేను ఒక్కదాన్ని ఉండలేక ఇదవుతున్నాను. రాత్రిపూటకూడా నీకు పొలంలో పని ఉంటే నేనూ వస్తాను పద. ఇద్దరం ఆడనే ముడుచుకొందాం" అన్నది రమణి.

"నేవద్దన్నానా? కళ్లంకాడనే గడ్డి కప్పి గుడిశ పెట్టించా. వరిచెత్తమీద చాపేసి పండుకుంటే, ఆ చల్ల గాలికి వొళ్లు తెలియదు." అన్నాడు సుబ్బులు.

ఇద్దరూ అన్నం తిని లేచి చెయ్యి కడుక్కొన్నారు. వక్కా, ఆకూ పెనిమిటి కిచ్చి, తానుకూడా ఇంత నోట్లో వేసుకొన్నది. పొద్దుపోయింది. ఊరు మాటుమణిగింది. తొందరగా వెళ్లి కళ్లంకాడ మనిషి నింటికి పంపితేనేగాని వాడికి భోజనానికి పొద్దు పోతున్నదని సుబ్బులనేవరకు, రమణి తలుపు బిగించి, పెనిమిటితో కళ్లంకాడికి పయనమైవెళ్లింది.

౧౦

గతరాత్రి తలుపు వేసుకొని చీకటింట్లో రమణి ఎంతవేదన పడిందో దానికి రెండింతలు మరణబాధ పడుతున్నాడు ఇంటిదగ్గర రామిరెడ్డి. ఆ రాత్రంతా అతనికి కంటిమీద కునుకుపట్టితే వొట్టు!

రమణివంటి మనిషి తనకు చిక్కకగాదు. తాను తలుచుకొంటే ఆ గడ్డన కాదనడాని కెవరికి దొమ్మలున్నాయి? తనవిషయం రమణి కింకా తెలియదేమోగాని, గ్రామంలో ఆబాలగోపాలమూ ఎరిగిన సంగతే. ఇంటికాడ చేసుకొన్న భార్యగాక అతను సాలిమనిషి పడుచుపిల్ల పెనిమిటిని ప్రోత్సహించి మిలిటరీలోనికి పంపి, ఆ పిల్లను తను దగ్గరచేరదీసి, దానికి పిల్లకాలవ గట్టున పెంకుటిల్లు కట్టించి, దానిపేర రెండెకరాల కయ్య సెటిల్మెంటువ్రాసియిచ్చి పోషిస్తున్నాడు కూడాను. మొగవాడి జీవితంలో అప్పుడప్పుడు కొత్త రుచులు చవిచూస్తుంటేనేగాని అందంలేదు. అంత కాళ్లూ, చేతులూ కట్టివేసుకొని పడిఉండడానికి తన కేమికర్మం కాలింది? చేతిలో డబ్బులేకనా, పలుకుబడి లేకనా, వంట్లో రక్తమాంసాలు లేకనా? నిజానికి చెప్పాస్తే తనవంటి రెడ్డికి ఆ మాత్రపు పటాటోపం లేకుంటే ఈ కాలపు సంఘంలో చిల్లిగవ్వకు పనికి వస్తాడా తను? అసలు ఆ వూళ్లో రెడ్డిగారి ప్రాపకం దొరికితేనే చాలునని అల్లాడుతూ ఉంటారు అలగాజనం.

అలగాజనం లెఖ్ఖేమిటి? రెడ్డిగారి పల్లెకు ట్రాన్సుఫరయివచ్చిన బోర్డుస్కూలు అయ్యవారమ్మలు ఎంతమంది తన మనస్సు మెప్పించి వెళ్లిపోలేదు? ఈ సారి వచ్చే ఎన్నికలలో తాను జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటు పదవికి ఎన్నివేలయినా ఖర్చుపెట్టి పోటీచేస్తున్నాడు కూడాను.

అటువంటి రెడ్డిని కాదని కాలతన్నిందే ఈ యానాదిది ? దీని భృగువెంత, ఇది ఎంత ? అది నెట్టిన నెట్టడానికి-అబ్బా !—సుండాలమీద నొప్పి పెట్టడమే గాక, విసురుమీద వెల్లకిలా పడడమేమో, నడుం చెణికినట్టుకూడా ఉన్నది. రవంత వల్లతప్పితే ప్రక్కనే ఉన్న పచ్చడిబండమీద పడవలసింది తల. దేవుడి దయవల్ల తప్పిపోయింది.

యానాదిదాని కింత తలపొగరేమా అని రెడ్డి క్రోశం. దేనిని చూచుకొని దీని కింత మిడిసిపాటుతనం ? తన కిట్టి పను లిష్టంలేకపోతే, పెద్దమనిషితో ఆ సంగతి నెమ్మదిగా చెప్పకోరాదూ ? మెడబట్టి నెట్టవలసిన ప్రమేయ మేమివచ్చిందీ ?

అయినా ఈ వ్యవహారంలో తనదే లోపమేమో ! అది యానాదిది, కేవలం మాధురాలు, దరిద్రకొట్టుది. ముందుగా ఇంత డబ్బాశపెట్టి, సైతరంగా బుజ్జగించియుంటే లొంగుబాటులోకి వచ్చియుండేది. తొందరపడి, పెద్దపులిపడ్డట్లు ఒక్కసారిగా మీదపడే వరకు, పాపం ! పసిపిల్ల బెదురుకొన్నది. పశ్చాత్తాపపడ్డాడు రెడ్డి. ఈ వ్యవహారంలో మరి రెండోవాడి జోక్యంలేకుండా తనే అతిరహస్యంగా సారథ్యం చేసుకొని ఆ రమణిని సాధించుకోవాలని దృఢనిశ్చయం చేసుకొన్నాడు.

చుట్ట తీసి ముట్టించాడు. ఒక వందరూపాయల నోటు తనది కాదనుకొంటే కొండమీద కోతికూడా దిగివస్తుంది; రమణి ఒకలెఖ్ఖా అనుకొన్నాడు. మర్నాడు రాత్రి పదిగంటలకు తిరిగీ రమణిఇంటికి పోయి, "భయపడకు. ఇదిగో వందరూపాయలు. నీ ప్రాణానికి నా ప్రాణం అడ్డువేస్తా. సుబ్బు లేమను కొంటాడో అని సందేహించకు. నా విషయంలో వాడు సంతోషిస్తాడుగాని, విచారించడు. నిన్నూ వాణ్ణీకూడా బంగారుపిచ్చుకల్ని చేస్తాను." అని తను స్వయంగావెళ్లి బుజ్జగిస్తే ఆమె తన చేతిలో వెన్నముద్దలా కరిగిపోదూ !

రెడ్డిమనస్సు ఉరకలువేస్తోంది. కళ్లంలో తప్పసంగతి మరచిపోయి, ఆ రోజంతా చీకటి కోసరం తపస్సుచేశాడు.

సూర్యు డస్తమించి అతని తపస్సు ఫలించింది. శుక్ల దశలో చంద్రోదయమైనా అతనికి దోహదమిచ్చి ఆప్యాయంగానే ఉన్నది. బాగా చీకటిపడి, సుబ్బులు అన్నం తిని కళ్లంకాడికి పోయేసరికి రాత్రి పదిగంటలవుతుంది. కాళ్లకి చెప్పులు తొడుక్కొని, చేత కర్ర పుచ్చుకొని, జేబులో నోటుకాగితం పెట్టుకొని, సుబ్బులింటికి వెళ్లి చూచుకొన్నాడు. తలుపు తాళం వేసి ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా ఉన్నది. అతనికి కాళ్లు చల్లబడినవి. పెనిమిటితోకూడా కళ్లంలోనికి పోయింది కాబో లనుకొన్నాడు. అతనికి భయంకూడా వేసింది. స్తిమితం చెడి, సాలిమనిషింటికి పయనమైవెళ్లిపోయినాడు.

౧౧

పున్నమిగడియ లెదురయినకొద్దీ చందమామ కళలు ముదురవుతూ ఉన్నవి. చైత్రమాసపు గాడుపేమో, పగలు కాచిన ఎండతీక్ష్ణం రాత్రి కాచే వెన్నెలకు వయ్యారుచులు కలిగిస్తోంది.

ఇంటికాడ బయల్దేరిన రమణీసుబ్బులు పిల్లకాలవగట్టెక్కంగనే చెట్టాపట్టాలేసుకొని ఆ వెన్నెట్లో విశ్రమిగిపోతున్నారు. ఊరినుండి ఒకమైలు నడిస్తే రెడ్డిగారి బావవచేను. చేనుప్రక్కనే రెడ్డిగారి చిన్న చెరువూను. పిల్లకాలవలోకి నీళ్లు వచ్చినవెంటనే చెరువుకు నీళ్లునింపుతారు. సుబ్బులు వెళ్లి కళ్లంకాడ కాపలామనిషి నింటికి పంపివేశాడు.

సుబ్బులుకూ, రమణికీ ఆ రాత్రి నిద్రవచ్చేటట్టు లేదు. బ్రహ్మాండమైన పెద్దకళ్లం. కళ్లంచుట్టూ కోటగోడలా వలయాకారపు గడ్డికడిమె. వలయంలో నట్టనడుమున పోశారు అడ్డపోతులూ వడ్లరాసీని. తూర్పారపట్టిన రాశిలో కీడిశలూ, తరకలూ ఇంకా తొలగించనే లేదు సేద్యగాళ్లు. కళ్లంలో నిలిచిన గోరిగింజల కోసరం మాలెతలు చిమ్మివెళ్లిన కళ్లంగాబోలు, వెన్నెట్లో అద్దంలా మెరిసిపోతోంది. తరకలు తొలిగించివేస్తే, మేలురాసి వాగళ్లంకాడ పోయించి గంపలతో కొలగలు కొలిపించి బస్తాలు బళ్లకెక్కించడమే తరవాయి.

కడింకట్టిన వాగర్లంచుట్టూ రమణీ సుబ్బులు తిరుగుతున్నారు. ఒకసారి చెరువుగట్టెక్కారు. కలక తేరిన నీటిపై తేలిపోయే కలవపూలు గడకొంకితో గట్టుకు లాగి, కేశు లేర్చి, రమణిజడలో తురిమి ముక్కుదగ్గర పెట్టుకొన్నాడు సుబ్బులు. గట్టుమీద కలకత్తా జామిచెట్టున రమణిలా దోరముగ్గిన పండొకటి కోసి తన ప్రియురాలి కిస్తే ఆమె సగం కొరికి ప్రియుని నోటి కందిచ్చింది. ప్రక్కనున్న మామిడిగున్నలు విరియబూసి కమ్మని సువాసనలు కర్లంపైకి సాగనంపు తున్నవి. రెండు పావురాయిలజంట కర్లంలో ముక్కు లీడ్చుకొంటూ పాటపాడుతున్నవి. పిల్లకాలవగట్టున టెలిఫోన్ తీగెలమీద రెండుకోయిలలు వాలి ఉయ్యాల ఊగుతూ పావురాయిల పాటకు శ్రుతికల్పుతున్నవి. రాత్రిపూట దారితప్పిన రెండు పండుకోతులు కర్లం లో జొరబడి అల్లరి చేయసాగినవి. గుడిశలో చాప బయటికి లాగి, గడ్డి పరచి ప్రక్క వేశాడు సుబ్బులు. తాటాకుతో అల్లిన గడ్డిదిం డొకటి తలక్రింద పెట్టింది రమణి.

సుబ్బులు నడుము వాల్చాడు. రమణికి నిద్ర రాదు: మనస్సు కలగుండుపడిపోతోంది. ఆమె నిల దొక్కుకుంటోంది. ఆమెమనస్సులో చెలరేగిన తుపాను అతనికి తెలియదు.

పెనిమిటిప్రక్కలో కూర్చున్నది. ప్రియుని వక్షస్థలంపై చెయ్యివేసి నిమిరి—

"మామా!" అని పలకరించింది.

"ఊఁ" అన్నాడు సుబ్బులు.

"నీవంటి మామ దొరకడం నా అదృష్టం." అన్నది రమణి.

రమణిని దగ్గరగా తీసుకొన్నాడు సుబ్బులు.

"ఇంటికాడ ముసలివాళ్లు - మా వూరు కమ్మ వారు - రాఘవయ్యగారూ నిన్ను తలుచుకొని ఎంత మెచ్చుకొంటారో నే చెప్పలేను."అన్నది రమణి.

తానొక మహాసామ్రాజ్యానికి చక్రవర్తి అయి నట్టు పొంగిపోయాడు సుబ్బులు.

"ఎన్ని జన్మ లెత్తినా-నువ్వూ నేనూ ఇట్ల పుట్టాలని నా కోరిక."

ఆమెచెక్కిలిపై తన పెదవులు మెదిపా సుబ్బులు.

"మామా ! నా కేసి చూడు."

"................."

"నీతో ఒక్కసంగతి చెప్పతా: ఎవ్వరితో చెప్పనని నాచేతిలో చెయ్యివేయి." అన్నది రమణి

సుబ్బులుగుండె దడదడమన్నది. చేతిలో చెయ్యి వేశాడు.

"నీవు ఈరెడ్డిని వదిలించుకోవాలి మామా."

సుబ్బులు నడుముజారిపోయి—

"ఎందువల్ల ?" అని అడిగాడు.

"ఆయనసంగతి నీవు ఎరగవూ ?"

"ఎరుగుదును."

"అయింటిలో మనం ఉన్నట్టయితే ఆరె నన్ను నీకు దక్కనీయడు."

"అంటే ?" అన్నాడు సుబ్బులు.

ఆమెనోరు పెగలలేదు. గొంతుక బిగుసుకొ పోయినట్టయి, అతని కంఠం చుట్టవేసింది.

అతని హృదయం, ఆమెహృదయం శరవేగంతో కొట్టుకొనిపోతున్నవి.

"ఎందు కీఏడుపు? "అని ఆమెకన్నీరు తు చాడు సుబ్బులు.

"నిన్నరాత్రి నీవు యింటికాడ లేకుం చూచి, రెడ్డి మనింటికి వచ్చి దీపమార్చి నన్ను చెయ పట్టుకొన్నాడు."

సుబ్బులుచెవులలో హోరు బయల్దేరింది. రెం చెవులూ మూసుకొని, చాపమీద వొరిగాడు.

"నాకు వొళ్లుమండి మెడబట్టి నెట్టాను. ఆయ క్రిందపడ్డాడు. నేను తలుపు బిగించాను."

"ఆ!" అన్నాడు సుబ్బులు.

సుబ్బులుకు ముచ్చెమటలు పోసినవి. వరికళ్లం గిర్రున కుమ్మరిసారె తిరిగినట్టు తిరిగిపోతోంది. కళ్లు మూసుకొన్నాడు. తెరిచాడు: చంద్రబింబంలోని కళంకం నల్లగా మసికప్పి అసహ్యమనిపిస్తోంది. చేతులు నడుముకానించి నిలబడ్డాడు.

"ఈసంగతి నువ్వు ఎవరితోనన్నా చెప్పినట్టయితే, నన్ను చంపుకొన్నట్టే"అని ముదలకించింది రమణి.

సుబ్బులుకళ్లల్లో రామిరెడ్డి, లక్ష్మమ్మ కదిలారు. కళ్లు మూసుకొని భోరున ఏడిచాడు. చీరచెరగుతో అతన్ని విసురుతో——

"మామా! ఎందు కాయాసపడుతావు? ఈ రెడ్డిని వదిలించుకోలేకనే ఈభయమంతా?"

సుబ్బులు పలకలేదు.

"నీకు ఇంతటి ఘోరం తలపెట్టిన మనిషిదగ్గర నీ వింకా ఉండవచ్చునా?"

సుబ్బులు మాట్లాడలేకపోతున్నాడు.

"నీవూ నేనూ కుక్కలం, పశువులం అనుకొన్నాడు రెడ్డి. కూటికిగతిలేని దరిద్రులు, నీకూ నాకూ విషంపోయాలని తలచాడు రెడ్డి."

సుబ్బులు కళ్లువిప్పి ఆమెముఖంలోకి చూచాడు.

"ఆనాడు మనకు రాఘవయ్యగారు చేసిన ఉపదేశం మరచిపోయావా? కూటికి బీదలమైనా, గుణానికి మనం బీదలం కామని ఈరెడ్డికి తెలియజెప్పాలి. భయపడి, దేహీ అంటే, నెత్తిఅణగత్రొక్కుతారు బలవంతులు. నిలదొక్కుకొని ఎదురుతిరిగితే కాలు కదపలేరు. పిరికిపందలు."

సకిలించాడు సుబ్బులు.

"ఈ కమతం విడిచిపెట్టితే బ్రదకలేనని నీకు భయం వద్దు. నీకు నేనున్నాను; నాకు నీవున్నావు. మనిద్దరికీ రాఘవయ్యగారున్నారు. లే! వెళ్లి రేపే రెడ్డితో చెప్పి చక్కా రా: వెళ్లిపోదాం."

"లక్ష్మమ్మని విడిచిరావడం ఎట్లా రమణీ?" అని అడిగాడు సుబ్బులు.

"ఆమె ఈకొడుకుని విడిచిపెట్టి వేరే కాపరం పెట్టితే అప్పుడు నువ్వూ నేనూ ఆమెపాదాలు వొత్తుదాం."

"ఆమె అడిగితే ఏం చెప్పేది రమణీ?"

"నేను రమ్మని లాక్కొనిపోతున్నానని నా మీద చెప్పు."

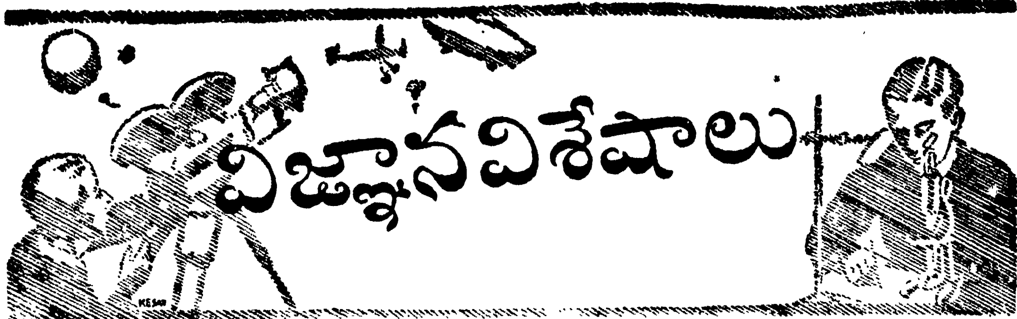
"అయితే కమ్మవారిపాలెం వెళ్లుదామంటావా?"

"కమ్మవారిపాలెం నీ కిష్టంలేకుంటే, మరొక పాలేనికి పోదాం."అన్నది రమణి.

చంద్రుడస్తమించి, చీకటిపడి తూర్పురేఖ లారకుండానే రమణి నింటికి తీసుకొనిపోయినాడు సుబ్బులు.

రామిరెడ్డికమతం విడిచిపోవడానికి నిశ్చయం చేసుకొని, బావచేలో కుప్ప నూర్పించడం అయిన మర్నాడు రమణిని ముందుగా కమ్మవారిపాలెం పంపించి, తాను వెనకనే నిలబడిపోయాడు.

[తరువాయికథ తరువాతి సంచికలో]

ఆవిరియంత్ర చరిత్ర

= శ్రీ డి. ఎ. ఎ. యస్. నారాయణరావు =

ఈనాడు పరమాణుయంత్రాలు రాబోతున్నాయి. అవి వచ్చేయంటే ఆవిరియంత్రాలను వెనకకు తోసేస్తాయి. కాని ఆవిరియంత్రాలు వచ్చి, మానవనాగరికతను ఎంతో వృద్ధిచేసేయి. అవే విద్యుచ్ఛక్తినీ, పరమాణుపరిశోధనలనూ సాధ్యంచేసేయి. ఈ కాలాన్ని ఆవిరియుగం (Steam Age) అంటున్నాము. కాని పరమాణుయంత్రాల రాకతో మానవచరిత్రలో కొత్త అధ్యాయం ప్రారంభమవుతుంది. పరమాణుయుగం అనే మాట 'ఆవిరియుగం' స్థానాన్నాక్రమిస్తుంది.

అనేకవిధాల మానవాభ్యుదయానికి దారితీసిన ఆవిరియంత్రాల చరిత్ర అవలోకిద్దాం. ఈ చరిత్ర ౧౭-వ శతాబ్దంలో ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చును. ౧౬౬౩ లో ఇంగ్లండులో లార్డు సోమర్‌సెట్ అనునతడు కాస్పర్‌కాల్‌తోఫ్ అనే యంత్రప్పనివానిసహాయంతో ఒక ఆవిరియంత్రాన్ని నిర్మించేడు. అది చాలా ఆశ్చర్యాన్ని కలుగజేసింది. దాని ఆకర్షణశక్తిని చూసి తను సాధించిన విజయంతో గర్వం పొంది విఱ్ఱవీగకుండా జాగ్రత్తగా ఉండాలనుకొంటూ తన్ను తానే ఉద్దేశించుకుంటూ ఒక పద్యం వ్రాసుకొన్నాడు సోమర్‌సెట్.

తరువాత మూడుదశాబ్దాలపాటు నిర్లక్ష్యం చేయబడింది ఆవిరియంత్రం. కాని ౧౬౯౮ లో ఇంగ్లండులోనే సేవరీ అనునతడు పూర్వపు యంత్రం కంటె మంచిదానిని ఊహించి, ప్లానులు వేసేడు. ౧౬౯౯ లో తన ఉద్దేశాలప్రకారం ఒక మోడలు నిర్మించి లండనులోని రాయలుసొసైటీకి చూపెట్టేడు. తరువాత చక్రవర్తికి కూడా చూపెట్టేడు.

అదేకాలంలో ఫ్రాన్సుదేశానికి చెందిన పాపిన్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు ఆవిరియంత్రనిర్మాణంలో నిమగ్నుడై ఉన్నాడు. పాపిన్ అసలు వైద్యశాస్త్రవిద్యార్థి. అతడు పేరిస్‌లో హైజిన్సు అనే సుప్రసిద్ధ శాస్త్రకారునివద్ద చేరి ఒక ఉష్ణయంత్రనిర్మాణంలో ముందు కొంత కృషిచేసేడు. ఆ తరువాత ఇంగ్లండు వెళ్లి అక్కడ కొన్ని యంత్రనిర్మాణాలు చేస్తూ రక్షణకవాటము (Safety valve) అన్నదానిని కనిపెట్టేడు. ఆవిరియంత్రాలన్నిటిలోనూ నీటిని మరగించే పాత్రకు ఈ రక్షణకవాటాన్ని ఉంచుతారు. ఆవిరి తొందరగా తయారై ఒత్తిడి విపరీతమైనప్పుడు ఆపాత్ర బ్రద్దలైపోవచ్చును. కాని ఈ రక్షణకవాట మున్నట్లయితే ఒత్తిడి మరీ ఎక్కువయినప్పుడు ఆవిరి దీనిని తెరచుకొని దీనిగుండా బయటికిపోతుంది. పాత్ర బద్ద

లయే ప్రమాదం తప్పుతుంది. ఇలాగ పాపిన్ కనిపెట్టిన రక్షణకవాటము ఆ తరువాత అత్యుపయోగమైన దైనది.

• ఫ్రాన్సునుంచి ౧౬౮౫ లో ప్రొటెస్టెంట్లను తరిమివేసేరు. ఆ సందర్భంలో పాపిన్ తన దేశంలో నివసించే భాగ్యం కోల్పోయేడు. జర్మనీలోని హెస్సె నుకు చెందిన లేండ్‌గ్రేవ్ కార్ల్ అతనిని ఆహ్వానించేడు. అక్కడ అతడు విశ్వవిద్యాలయంలో ఫిజిక్సు, గణితములమీద ఉపన్యాసములిస్తూ, యంత్రనిర్మాణం మీద కృషిచేసేడు. ఆవిరియంత్రాన్ని నిర్మించాలనే ఉద్దేశం కలిగింది అతనికి. లేండ్‌గ్రేవ్‌కూడా అందుకు ప్రోత్సాహమిచ్చేడు. కాని ఆకాలంలో లూయీ XIV జర్మనీతో పోరాటం సల్పుతూండడంనుంచి లేండ్‌గ్రేవ్ పాపిన్ పరిశోధనలమీద శ్రద్ధచూపెట్టలేకపోయేడు. పాపిన్‌కు ఆర్థికంగా ఇబ్బందులు వచ్చేవి. అలాగ కొంత నిరుత్సాహం వచ్చింది. ౧౬౯౦ లో అతడు ఆవిరియంత్రనిర్మాణానికి తాను వేసిన ప్లానును ప్రచురించివేసేడు. ఆ ప్లానులో ఎక్కువ ఒత్తిడిమీద పని చేసే యంత్రాలనుగురించీ, స్టీమర్లను నడపగల యంత్రాలనుగురించీకూడా ఉంది.

మళ్లీ ౧౬౯౮ లో ఆవిరియంత్రంగురించి పని చెయ్యడానికి పాపిన్‌కు అవకాశం వచ్చింది. లేండ్‌గ్రేవ్‌కి ఫుల్డానది ప్రక్కన ఒక భవనం ఉంది. ఆనదిలో నుండి తన భవనంగోపురంమీదకు నీళ్లను పంపేనిమిత్తం ఒక యంత్రాన్ని నిర్మించమని పాపిన్‌ను అడిగేడు లేండ్‌గ్రేవ్. పాపిన్ తను ప్రచురించిన ప్లానుప్రకారం కాకపోయినా, ఇంకొకవిధంగా ఒక యంత్రాన్ని నిర్మించి అది నదిలోని నీళ్లను భవనగోపురంమీదకు తరిమేటట్లు చేసేడు. కాని కొద్దికాలంలోనే నదిలో గడ్డకట్టిన మంచు ఆ యంత్రాన్ని నాశనంచేసింది. లేండ్‌గ్రేవ్‌కి దానిమీద ఉత్సాహం పోయింది.

ఇదే సమయంలో ఇంగ్లండులో సేవరీ నిర్మించిన ఆవిరియంత్రంప్రఖ్యాతి వ్యాపిస్తూంది. అది విని లేండ్‌గ్రేవ్ పాపినును ఇంకొక ఆవిరియంత్రం నిర్మించమని నియోగించేడు. ౧౭౦౬ లో పాపిన్ ఒక యంత్రాన్ని నిర్మించి అది ౭౦ అడుగుల ఎత్తుకు నీటిని పంపేటట్లు చేసేడు. కాని ఆ నీటిగొట్టాలు సరిగా లేక నీరుకారేది. లేండ్‌గ్రేవ్ ఒక రాగిగొట్టాన్ని చేయించేడుకాని ఇతర పనులవలన దీనిమీద మళ్లా ఉత్సాహం చూపెట్టలేకపోయేడు. ఆ రాగిగొట్టాన్నికూడా ఏదో అవసరం వచ్చి పాపిన్‌వద్దనుండి తీసుకొన్నారు. దానితో పాపిన్‌కు అక్కడ ఉండడానికి నిరుత్సాహం ఎక్కువయింది. ఎలాగైనా ఇంగ్లండు పోయి, అక్కడ ఆవిరియంత్రనిర్మాణం చెయ్యాలని బుద్ధిపుట్టింది. ఇదివరకతడికి ఇంగ్లండులో పనులు సాఫీగా జరిగేయి. అందువలననే మళ్లా ఇంగ్లండు వెళ్లాలని బుద్ధిపుట్టింది. అతడు హెస్సెనులో నిర్మించిన యంత్రంవివులాలను ప్రచురించి, ఆ విశేషాలను లైబ్నిట్జ్ అన్న శాస్త్రజ్ఞునికి పంపేడు. పాపిను నిర్మించిన యంత్రం పని చెయ్యడానికి ఒక మనిషి కూర్చుని దానిలో కవాటాలను (Valves) తెరుస్తూ, మూస్తూఉండాలి. అలా మనిషి అక్కరలేకుండా, వాటంతట అవే జరిగేటట్లుగా లైబ్నిట్జ్ ఒక సూచన చేసేడు.

పాపిన్ ఇంగ్లండు వెళ్లడానికి సన్నాహాలు చేసుకొన్నాడు. హెస్సెన్‌నుండి బ్రెమెన్‌దాకా స్వంతపడవమీద వెళ్లి, అక్కడనుండి తన పడవను స్టీమరుమీద పెట్టుకువెళ్లవచ్చు ననుకున్నాడు. అందుకని ఒక చిన్న పడవను నిర్మించుకొన్నాడు. దానిని ఇంగ్లండులో తానిదివరకు చూసినమాదిరిలో చేసి, తనతోపాటు ఇంగ్లండు తీసుకొనివెళదా మనుకున్నాడు. అక్కడ దానికి చిన్న ఆవిరియంత్రాన్ని అమర్చి, యంత్రసహాయాన్ని నడపాలని ఊహించేడు.

ఆస్తి, కుటుంబంతోపాటు తను నిర్మించిన పడవమీద బయలుదేరేడు. దాని ఆకారం ఆ ప్రాంతాలవారికి వింతగా ఉంది. ముండెన్‌ప్రాంతాలలో నావికులు పాపిన్‌పడవయొక్క వింత ఆకారాన్ని చూసి, దానిని నాశనంచేసేరు. ఆస్తిని పోగొట్టుకొని పాపిన్ ఇంగ్లండులో నిస్సహాయు డయ్యేడు. అతని శ్రేయోభిలాషులయిన బాయిల్, హుక్ మొదలైనవారు అప్పటికి మరణించేరు. అతడు తన ఆవిరియంత్రనిర్మాణంప్లానులనుగురించి రాయల్ సొసైటీకి చెప్పినా, ఆ దేమంత ఉత్సాహం చూపలేదు. ౧౭౧౨ ప్రాం

తోళ్లలో దుర్భరదారిద్ర్యానికి పాలయి అన్యదేశాలలో మరణించేడు ఆవిరి యంత్ర నిర్మాణంలో పునాదులు వేసిన సావరీ.

నీరు మరిగే పాత్రనుండి ఆవిరిపెట్టను అమర్చబడియున్న వేరే గొట్టంలోనికి పోయి అక్కడ వ్యాకోచిస్తే మంచిదని పాపినే మొదట సూచించేడు. ఇతడు ౧౬౯౦ లో ప్రచురించిన గ్రంథమును హూక్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు ఇనుపవర్తకుడు, కేవ్లీ కంసాలి అయిన న్యూకోమెను అనువానికి ఇచ్చేడు. ౧౭౦౫ నుంచీ న్యూకోమెన్, కేవలీ కలిసి పనిచేసేరు. ౧౭౧౧ లో ఒక ఆవిరి యంత్రం నిర్మాణమయి వచ్చింది. మొట్టమొదటిసారిగా అందులో నీరుమరిగే పాత్ర, ఆవిరి వ్యాకోచించే గొట్టము, పిస్టను ఉన్నాయి. దానిలో కవాటములను తెరుస్తూ మూస్తూ ఉండడానికి ఒక కుర్రవాడు నియోగింపబడ్డాడనీ, వాడు పిస్టనుకీ, కవాటానికీ తాడుతో ఒక బంధం ఏర్పరచి అవసరమైనప్పుడు కవాటం దానంతట అదే తెరచుకొనేటట్టూ, మూసుకొనేటట్టూ చేసి, ఆటసరదామీద వెళ్లిపోయేవాడనీ అంటారు. ఏమయితేనేం, త్వరలోనే మనిషి అవసరం లేకుండా కవాటాలు వాటంతట అవే పని చేసే ఏర్పాటు ప్రవేశపెట్టబడింది. అలాగ ప్రస్తుత రూపానికి దగ్గరలో ఉన్న ఒక ఆవిరియంత్రం వచ్చింది. దీని సాయంతో బొగ్గుగనులలోని నీటిని తోడివేయడానికి వీలయింది. ఇటువంటివి ఇంగ్లండులో బొగ్గుగనులలో ఉపయోగపడ్డాయి ౧౮-వ శతాబ్దం మధ్యలో.

౭౦ సంవత్సరాల తరువాత ఆవిరియంత్రంలో జేమ్సు వాట్ తెచ్చిన అభివృద్ధిని తెలిసికొనేముందు, ఇది ఏ సూత్రాలపై పనిచేస్తుందో గమనించాలి. ఒక గొట్టం (Cylinder) లో బిగువుగా పట్టే ఒక పిస్టను ఉంటుంది. ఇంకొక పాత్ర (Boiler)లో తయారయిన ఆవిరిని ఆ గొట్టంలోనికి క్రిందనుంచి ఒక కవాటంగుండా పంపినట్లయితే అది పిస్టనును మీదకు తోస్తుంది. కాని ఇంతలో ఆ కవాటాన్ని మూసివేసి, గొట్టంలోని నీటిఆవిరిని చల్లార్చినట్లయితే, అది నీరుగా మారిపోతుంది. పిస్టనుక్రింద శూన్యం ఏర్పడుతుంది. అందువలన పై గాలిఒత్తిడి పిస్టనును క్రిందకు నొక్కుతుంది. పిస్టను క్రిందకు వస్తుంది. మళ్లా కవాటాన్ని తెరచి, గొట్టంలోనికి ఆవిరిపంపితే పిస్టను మీదకు పోతుంది. ఇలాగ పిస్టను కిందకూ, మీదకూ ఆడేటట్లు చేయవచ్చును. ఈ చలనాన్నే ఒక లివరుమూలంగా ఇంకొక కమ్మీకికూడా కలిగేటట్లు ఏర్పాటు చేయవచ్చును. ఆ క్రిందకూ,మీదకూ ఆడే కమ్మీ నూతి నుండిగాని, గనులనుండిగాని నీరు తోడేటట్లు చేయవచ్చును.

న్యూకోమెన్ చేతులలో ఆవిరి యంత్రానికి కొద్దిగా రూపం వచ్చింది. అక్కడక్కడ ఉపయోగపడిందికాని దాని ఉపయోగంలో అనేకమైన నష్టాలుండేవి. వాటినన్నిటినీ పోగొట్టి ఆవిరియంత్రానికి సరియైన రూపాన్నిచ్చినవాడు జేమ్సు వాట్.

ఈ జేమ్సువాట్ స్కాట్లండులో జన్మించేడు. చిన్నప్పుడు చాలా నీరసంగా ఉన్నా, ఉత్సాహానికి లోపం లేదు. యంత్రసంబంధమయిన పనులమీద అభిరుచి కలిగి ఉండేవాడు. బీదతనమువలన యూనివర్సిటీ చదువుకు అవకాశం లేకుండా, పద్ధెనిమిదవ ఏటనే ఇతడు కర్మాగారంలో ఎప్రెంటిస్ గా చేరవలసి వచ్చింది. కొన్నాళ్లు అనుభవం సంపాదించిన తరువాత గ్లాస్గో యూనివర్సిటీలో మెకానిక్ గా నియోగింపబడ్డాడు. ఇతడప్పటికే అనేక విషయాలు నేర్చుకొని, పరికరణముల తయారులో అతినేర్పు చూపేవాడు. యూనివర్సిటీ ఆచార్యులకు ఇతడి నేర్పు, మంచితనముల మూలంగా ఇతడంటే ఎక్కువ ఇష్టంగా ఉండేది. ముఖ్యంగా అక్కడి రసాయనికశాస్త్రపండితుడు బ్లాక్ ఇతనికి ప్రాణస్నేహితుడైనాడు.

ఆవిరియంత్రంగురించి వాట్ కు మొదటిసారి ౧౭౫౯ లో తెలిసింది. అప్పటికతడికి ౨౩ సంవత్సరాల వయస్సు. ఆ తరువాత కొంతకాలానికి గ్లాస్గో యూనివర్సిటీకి చెందినది అటువంటి యంత్రం ఒకటి ఉందనీ, అది లండనులో మరమ్మత్తుకోసం పోయి ఉందనీ అతడికి తెలిసింది. తాను మరమ్మత్తుచేయడానికిగాను ఆ యంత్రాన్ని తెప్పించవలసినదని యూనివర్సిటీని కోరి దానిని ౧౭౬౩ లో తెప్పించు

కొన్నాడు. ఈ మధ్యలో అతడు పుస్తకాలద్వారా అప్పటి ఆవిరియంత్రాలనుగురించి చదివి తెలిసికొని, ఆవిరియంత్రసూత్రాలమీద కొన్ని ప్రయోగాలు చేసేడు. తరువాత యూనివర్సిటీ వాలూకు యంత్రాన్ని బాగుచేసేడు. ఇలాగ ఆవిరియంత్రంతో సంబంధము పెట్టుకొన్న వాట్ ఆ న్యూకోమెనుయంత్రాన్ని బాగుచేయడంతో ఊరుకోలేదు. అప్పటివరకు ఆ యంత్రాలు ఎందుకు ఎక్కువ ఉపయోగంలోనికి రాలేకపోయేయి, వానిలో ఉండే లోపాలేమిటి అని తీవ్రంగా ఆలోచించేడు. వాటిని అభివృద్ధిచెయ్యడానికి పూనుకొన్నాడు.

౧౭౬౩ నుండి వాట్ దీనిని గురించి ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు. ౧౭౬౫లో ఒక ఆదివారం సాయంత్రం షికారుగా నడుస్తూంటే అతడికి ఒక ఊహ తట్టింది. నీటి ఆవిరిని సిలిండరులోనే చల్లార్చకుండా, వేరే ఇంకొకచోటికి లాగివేసి, అక్కడ చల్లార్చినట్లయితే, చాలా ఉష్ణశక్తినష్టాన్ని తప్పించవచ్చును; అలాగ ఒక పెద్ద లోపాన్ని తప్పించవచ్చును. ఈ అభిప్రాయాన్ని ఆచరణలో పెట్టేడు. అదివరకు ఆవిరియంత్రంమూలంగా ముందువెనుకకు ఒకే గీతలో చలనముండేది. వాట్ మొదటిసారిగా ఆ చలనాన్ని చక్రాలు తిప్పడానికి వీలుగా ఉండేటట్లు చేసేడు. అంతేకాకుండా ఆవిరియంత్రంవలన చక్రాలు తిరుగుతున్నప్పుడు అవి ఎప్పుడూ ఒకేవేగంతో తిరిగేటట్లు ఒక కంట్రోలును ప్రవేశపెట్టేడు. దానిని వాట్ గవర్నరు అంటారు. ఇలాగ అతడు క్రమేపి ఎన్నో మార్పులు తెచ్చేడు ఆవిరియంత్రంలో ప్రస్తుతం ఉపయోగంలో ఉన్న ఆవిరియంత్రాలన్నిటిలోనూ ఇతడు తెచ్చిన మార్పులు ఉంటాయి.

వాట్ మొదటిలో తన అభిప్రాయాలప్రకారం చిన్న మోడలు నిర్మించిచూస్తే అది బాగా పనిచేసింది. ఇక పెద్ద ఆవిరియంత్రాన్ని నిర్మించడం సమస్య అయింది. అతడు యూనివర్సిటీని వదిలిపెట్టేడు. ఒక పెద్దయంత్రాగారం స్థాపించి, అందులో తన ఉద్దేశాలప్రకారం ఆవిరియంత్రాన్ని నిర్మిద్దామని వాంఛించేడు. కాని ఆర్థికపరిస్థితులు దానిని కొనసాగనియ్యలేదు. మార్గమేమని ఆలోచిస్తూ ఉండగా ఇతని స్నేహితుడైన బ్లాక్ ఇతనిని రోబుక్ అనే ఒక ధనవంతునికి పరిచయంచేసేడు. ఆ రోబుక్ అప్పుడు గనులనుండి బొగ్గును తీసే యత్నంలో ఉన్నాడు. కాని గనులలో నీరు చేరుతూంది. దానిని బయటికి తోడివేసేందుకు ఆవిరియంత్రం అవసరం. వాట్‌ను ఆ పనికై ఒక మంచి ఆవిరియంత్రం నిర్మించవలసినదిగా కోరి, ఖర్చులు భరించడానికి సిద్ధపడ్డాడు. అతడికి కర్మాగారంకూడా ఉంది. వాట్ దానిని గురించి తొమ్మిదిసంవత్సరాలు పాటుబడ్డాడుకాని ఫలించలేదు. ఆ కర్మాగారము వాట్ ఆవిరియంత్రనిర్మాణానికి అవసరమైనంత పెద్దది కాకపోవడమే దానికి ముఖ్యకారణం. ఆ కాలంలో రోబుక్ బొగ్గుగనులు నీటిలో పూర్తిగా మునిగిపోయి, అతనిని దివాలా తీయించేయి.

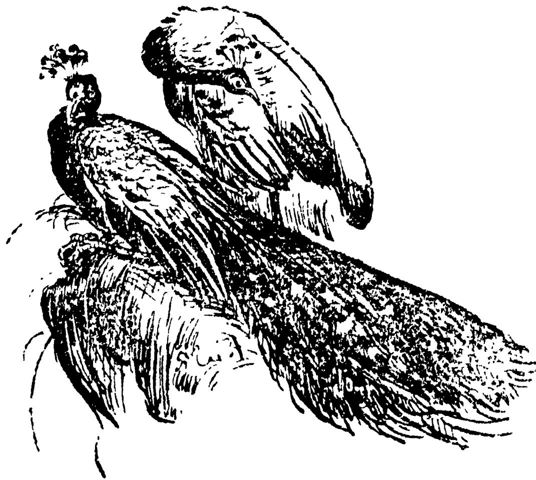
వాట్ కొంత నిరుత్సాహపడ్డాడు. అతడి యంత్రనిర్మాణానికి పెద్ద కర్మాగారము కావాలి, ఎలాగ అని కించపడుతున్నాడు. కాని అదృష్టవశాత్తూ బర్మింగ్‌హాము ప్రాంతంలో సోహూ అనుచోట ఒక పెద్ద కర్మాగారానికి అధికారి అయిన బోల్టను అనునతడు వాట్‌ను తన కర్మాగారానికి ఆహ్వానించేడు. ౧౭౭౪ లో వాట్ అక్కడ చేరేడు. రెండేండ్లలో ఒక మంచి ఆవిరియంత్రం తయారయింది. అది చాలా విజయవంతమైనది. ఆ రోజు వాట్‌కి ఆనందం పట్టరానిదైనది. సంవత్సరాల శ్రమ ఫలించింది. ఆ ఆవిరియంత్రం సాఫీగా పనిచెయ్యడం, దానిలో బొగ్గు ఖర్చు తక్కువవడం మొదలైన విషయాలు నాల్గుమూలలా వ్యాపించేయి. దానితో వాట్‌డిజైను ప్రకారం ఎక్కువగా ఆవిరియంత్రాలు నిర్మింపబడ్డాయి. వాటిని స్థాపించడంలో చాలాచోట్ల వాట్ ముందుగా సహాయపడేవాడు. వాట్‌యంత్రాలు వచ్చిన తరువాతనే చాలా బొగ్గుగనులు త్రవ్వడానికి వీలయింది. వాట్‌యంత్రం గనులనుండి బొగ్గు ఎక్కువగా తీయడానికి వీలుకలుగజేయడంవలన బొగ్గు ఉత్పత్తి ఎక్కువయింది. బొగ్గు ఎక్కువ లభించడంమూలంగా అనేక విధాలుగా అనేక ఆవిరియంత్రాలు ఉపయోగం

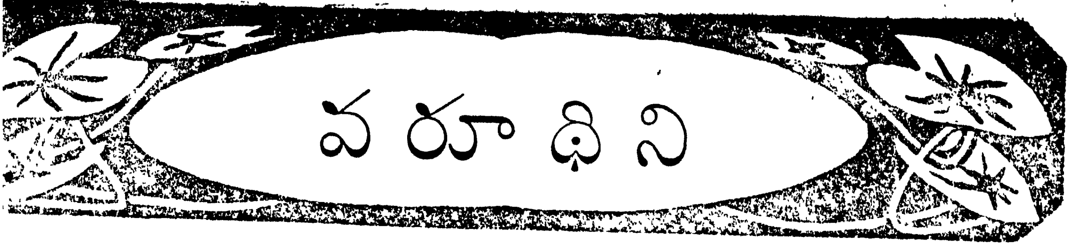
లోనికి రావడానికి వీలయింది. అలాగ ఆవిరియంత్రాలు వివిధపరిశ్రమలలోనికీ ప్రవేశించి, పారిశ్రామికవిప్లవం కొనితెచ్చేయి.

ప్రస్తుతం ఉపయోగంలో ఉన్న ఆవిరియంత్రానికి నిర్మాత వాట్ అనే చెప్పవచ్చును. అతడు మొదటిలో అనేక కష్టాలు పడ్డాడు. అతడు చేసిన పరిశోధనలు లాభదాయకమయినప్పుడు అంతా ఉపయోగించుకొనేవారే కాని ముందులో అతడు బాధపడుతూంటే సహాయముచేసేవారుకాని, యంత్రనిర్మాణం గురించి ఇబ్బందులుపడుతూంటే అవకాశాలిచ్చేవారు కాని అరుదు. మీదు మిక్కిలి అతని పనికి స్వలాభాపేక్షతో అడ్డుపెట్టినవా రున్నారు. అతడు ఒక మారు ప్లేకుతో "మానవుని కుటిలత్వము నమ్మదగనంత ఎక్కువగా ఉంది" అన్నాడు. ఎన్ని అడ్డు వచ్చినా ఆవిరి యంత్ర నిర్మాణాన్ని సాధించేడు.

జేమ్సువాట్ స్మృతిచిహ్నంగా కట్టబడిన గోరీపై అతిడు మానవశక్తులను వృద్ధి చేసిన వాడనీ, మానవజాతికి మహోపకారాన్ని గావించినవాడనీ వ్రాయబడింది. నిజమే. అతడు మానవజాతికి ఎంతో శ్రేయస్సును కలుగజేసేడు. ఉష్ణశక్తిని యాంత్రిక శక్తిగా మార్చి, ఉపయోగించుకొని, వస్తూత్పత్తిని ఎక్కువచేసికోడానికీ, అసాధ్యములైన పనుల నెన్నో చేయగలగడానికీ అవకాశాలు కల్పించేడు. మానవ చరిత్రలో అతని పేరు చిరస్థాయిగా ఉండవలసినదే.

ఇలాగ సోమర్‌సెట్, సేవరీ, పాపిన్, న్యూకోమెన్, వాట్సుచేతులలో రూపం దాల్చిన ఆవిరి యంత్రం ఈరోజు మన సంఘజీవితంలో ప్రముఖపాత్ర నిర్వహిస్తూంది. కాని అనతికాలంలోనే దీని ప్రాముఖ్యానికి భంగం కలిగే సూచనలు అగపడుతున్నాయి.

[నాటిక]

= శ్రీ మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు =

ప్రథమ దృశ్యం

(గాలిపాట)

వరూధినీ! వరూధినీ! వరూధినీ!
సుషుప్తి మేలుకొనుమా,
స్వప్న సుషుప్తి మేలుకొనుమా!
వరూధినీ! వరూధినీ! వరూధినీ!
హిమగిరినిస్రుతధునీ
కలకలధ్వనీ
పులకితాప్సరః ప్రణయినీ!
వరూధినీ! వరూధినీ! వరూధినీ!
సుషిమమందహాసినీ
ఉషస్వినీ కిసలయాంగుళీ
స్పృషితతనూవిలాసినీ!
వరూధినీ! వరూధినీ! వరూధినీ!
... ...
... ...

(చెలికత్తెల బృందగానం)

మలయపర్వతసాను
వులనుండి పగివచ్చి
కమ్మతెమ్మెరకూన
కన్నురెప్పల పాంచె;
కలకలస్వర మొల్కి
కలకంఠి నిను పిల్చె,
సెలయేటి బాలము
ద్దుల డోలికల పూన్చె!
గిరిబాల! నీ నెచ్చె
లుల పాట వినవేల,
వరవరూధిని, వికచ
స్వగసుహోదయ వేళ!
గిరిబాల! నీ నెచ్చె
లుల పాట వినవేల?

మొదటి చెలి—గిరిమల్లికల పాన్పుపైని కదంబ కందుకములు తలదిండుగా పవ్వళించి నిర్మలసుప్తి శాంతిలో మునిగి తేలే మన వరూధని అధరోష్ఠము ఈ నిశాంత వేళ అర్ధచైతన్యముతో, అదేలనో, అలస నిశ్వాస మొలసినట్లు కంపనమొందుచున్నదేమే?

రెండవ చెలి—దినకరుని కవోష్ణకరస్పర్శకు మానససరోవరకల్హారముకుళములవలె తరళాక్షివరూధని కనురెప్పలు, అవిగవిగో, వికసనోన్ముఖము లగుతున్నవి!

మొదటి చెలి—ప్రసవశయ్యపై ఒత్తిగిలిన నగ్న సుందరి వరూధని స్నిగ్ధకోమలగాత్రము హర్ష పులకితమైనదో, లేక ఆశ్చర్యచకితమైనదో గాని, ఆపాదమస్తకము ఆరీతిని గగుర్పాటు పొందినదేమే?

రెండవ చెలి — అదిగో అమరనర్తకి, మన నెచ్చెలి, కోమలబాహువల్లరివిన్యాసముతో ప్రక్కకు ఒరిగి, కలతనిద్దుర తెరలను తొలగించుకుంటూ ఏమో కలవరిస్తున్నదే!

వరూధిని—(సగము మేల్కొని, ఆవలించి) "......తెరు వెవ్వరి వేడెదు, భూసురేంద్ర!" (అని కూనరాగం తీస్తుంది)

మొదటి చెలి—వరూ! వరూ! అదేమే, అర్ధనిద్రలోనే కూనరాగ మాలపిస్తున్నావు?

వరూధిని—అబ్బా!!! ఆకల అంతర్ధానమైనదటే ?...ఆతారుణ్యమూర్తి 'వసంతజయంతకంతులన్ చక్కదనంబునన్ గెలువజాలిన' పరమ తేజోశాలి సుమా!

మొదటి చెలి—ఆ గంధర్వకుమారుని ఆలోచనమేనటే రాత్రిందివాలు, వరూ ?

వరూధిని—ఆ గంధర్వుని మాట నాతో అనవద్దంటినిగా ?...ఈఅందగాడెవరో భూసురపుత్రుడే! కైతవకుసుమశరాసనుడే! ... అమలాలోకముగా స్వప్నజగత్తున అవతరించి, నాప్రియుడు అమలజ్వాలగా ప్రొద్దుపొడుపున అంతర్హితుడైనాడే!

రెండవ చెలి—అది నీవు కలతనిద్రలో గాంచిన కలగాబోలునే, వరూ!......సరేకాని, ఈ ప్రభాతము ప్రొద్దుపొడిచిన మాటయే మరచితివా యేమే ?

వరూధిని—ఔనే, సఖీ!...ఈ పొద్దు పొడుపు వేటకత్తె నా నిద్దురపొగమంచుపావురాయిని హరించినదే! ఎంత కటికిగుండెల కాణాచి!

మొదటి చెలి—ప్రభాతకాంతిలో ప్రస్ఫుటమైన యథార్థసౌందర్యానుభూతిని స్వీకరింపక, ఈ రీతిగా కలతనిద్దురకలవరింతలతో కాలముపుచ్చుట అచ్చరసానుల ఆచారము కాదే, వరూ!

వరూధిని — అంధరాత్రీతమస్సున విరిసిన ఆ స్వప్నసంయోగము నందనవనవిలసితమైన స్వర్గభోగముకన్న మిన్నగా తోచినదే, సఖీ! సురసౌందర్యము నాకీప్రొద్దున వెగటైె, నా కలలోని భూసురగాంభీర్యమే ఆకర్షణీయముగా నున్నదే. మన స్వర్గసీమయే ఒక స్వప్నమై, ఆ భూతలస్వర్గమే యథార్థము కానున్నదేమో! కానిచో, తానై వలచివచ్చిన ఆ గంధర్వకుమారు నేల త్రోసిపుత్తును?...చెప్పవే చెలీ!

మొదటి చెలి — హిమగిరిసానువులనున్న యీ అప్సరల ప్రమదావనసీమ సురలకు స్వర్గసీమ ; భూసురులకు స్వప్నసీమ. నేడు నీ వీలాగున సౌందర్యార్చన విడనాడి ఛాందసచర్చపాలైతివేమే, వరూ!

వరూధిని—సఖీ! నా మాటలు ఛాందసచర్చ కాదే. శృంగారాంబరమున నొక నూతనశృంగము నా స్వప్నతూలికతో చిత్రించుకున్నానే!

మొదటి చెలి—ఇదేమి విచిత్రమమ్మా, వరూధినీ!—జాగ్రత్తసుమా! నీ వంతగా కోరినచో నీ వింతకలయే నిజమై, నీ విపరీతశృంగారము పొంగిపొరలి, తుదకు శృంగభంగముపాలు కాగలవు!

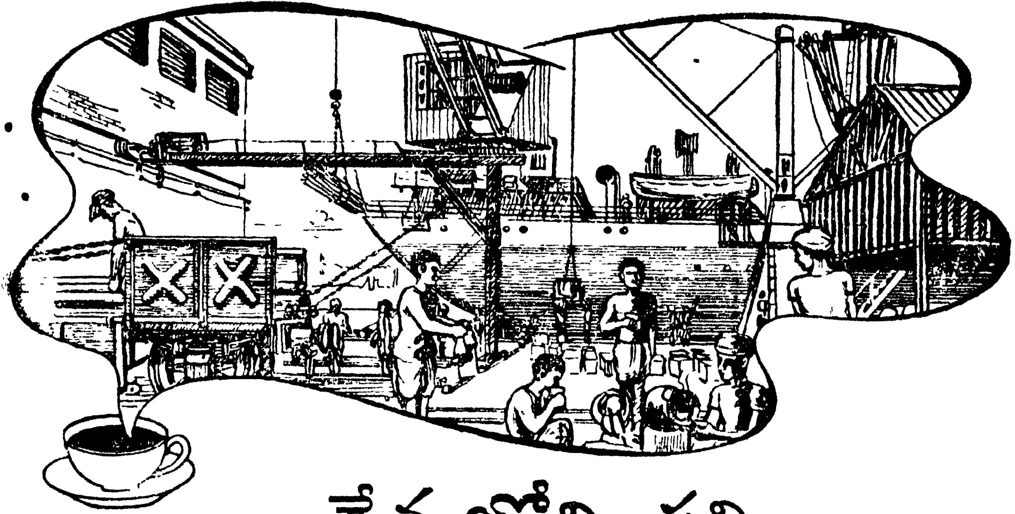
వరూధిని—అచ్చరలకు పుట్టుకతో పుట్టిన స్వైరప్రణయమే అనాచారమని ఈ నాటికి నీ నోట విన్నానే, సఖీ!

మొదటి చెలి—సరేకాని, వరూ!, ఆ వీణియ నీ కొరకెంత పరితపిస్తున్నదో చూడు. నీపల్లవాంగుళీస్పర్శ నాసించి, రేయిరేయెల్ల కృశించి, కంపించి పాటపాడే ఆ విపంచికాతంత్రుల నీ వించుక శ్రుతి చేయవమ్మా, — నీ హృదయవిపంచితంత్రులు కూడ సమేళ మొందగలవు!

"వాలారుం గొనగోళ్ల నీ వలసతన్
వాయింపుచో నాటకున్
మేళంబైన విపంచి నిన్నమొదలున్
నీ వంటమిం జేసి యా
లాపంబె యవేళ బల్కెడి, ప్రభా
తాయాతవాతాహతా
లోలత్తంత్రుల మేళవింపగదవే,
లోలాక్షి, దేశాక్షికిన్!"

వరూధిని—ఓ నా విపంచికాసఖీ! నీవైనను నా స్వప్నగాథను, నా విరహబాధను నీ సుకుమార తంత్రులపై ప్రపంచించవమ్మా! ఈ చెలికత్తెలు తలకు మించినవారై పోయినారు!

వీణా!
విరహవేదనాగాథ పల్కుమా!
వీణా!
కరుణసాంత్వనాసుధ చిల్కుమా!
హిమశిఖరీముఖరిత స్వర్ణదీ
లహరీగభీరరుతి గతిగా
వీణా!
విరహవేదనాగాథ పల్కుమా!

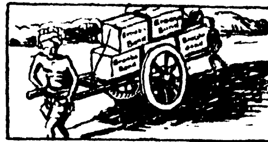

రేవులోని పని

స్టీమర్లలో సరకులను నింపుట, మరియు సరకులను రేవుమీద తీయుచున్న మిక్కిలి సాహస కార్యము. దాహమును పుట్టించును. అందులో తీక్ష్ణమైన ఎండలో మరీ యెక్కువ. బరువును ఎత్తెడు యంత్రము బరువును దింపి తిరిగి వచ్చునంతలో ఇతర సరకులను తయారుగా నుంచవలెను. సంచులను, పెట్టెలను ఒకదానిపై నొకటి జోడించుట, స్టీమర్లలో నుండి ఓడలలో దింపుట కష్టమైన పని. అయితే వీరంత చురుకుగా నుండ నవసరము లేదు.

రేవులో పనిచేయు కూలీలు తమ పని ముగియగానే టీ త్రాగుటకు పోవుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. తాజాదైన వేడి తేనీరు ఉపశమనమునకు అత్యావశ్యకము.

అందువల్ల కొన్ని చోట్లలో పోర్టు ట్రస్టు వారు రేవువద్ద అంగడి పెట్టుటకు అనుమతి యిచ్చినారు. భారత దేశపు రేవులలో సముద్రతీరపు పడవల ప్రయాణ ప్రదేశములలో నెల్ల నున్న టీ అంగళ్లకు తోటనుండి తాజాగా వచ్చిన తేయాకు క్రమముగా సప్లయి చేయబడుచున్నది.

తరచుగా పంపబడు టీ
నిస్సందేహముగా తాజాగా నుండును.

బ్రూక్ బాండ్

రెండు ఆకులు - ఒక మొగ్గ.

అవిగో! అదిగో! మేఘమంద్రస్వరము! చేరువ చేరువగా నా స్వప్నసుందరుని ఆగమనము!...సఖులారా! విన్నారా?

ద్వితీయ దృశ్యం

(ప్రవరుని గానం : చేరువ చేరువగా)

హిమగిరీ! హిమగిరీ! హిమగిరీ!
ధాతుధాతకలధౌతశబలశిఖరీ!
హిమగిరీ! హిమగిరీ! హిమగిరీ!
మేలుకొన్న మానసకాసారము,
తేరుకొన్న దూరకైలాసము,
పేరుకొన్న తుహినాద్రినివాసము
చేరుకొన్న నాదు మనికి ధన్యముగా—
హిమగిరీ! హిమగిరీ! హిమగిరీ!
ధాతుధాతకలధౌతశబలశిఖరీ!
హిమగిరీ! హిమగిరీ! హిమగిరీ!

ప్రవరుడు—ఆహా! సిద్ధుడొసగిన ప్రసిద్ధాంజన ప్రభావమువల్ల జీవితసాధనపరమార్థమొక్కటి కళ్ళకు కరతలామలకమైనట్లు కనిపిస్తున్నది! అరుణాస్పదపురాగ్రహారసీమ యెక్కడ, మహిమాస్పదమైన తుహినాచలసానుదేశమెక్కడ?... ఈ బాహ్యనేత్రానుభూతి స్వప్నసదృశమో, యథార్థదృశ్యమో గోచరింపకున్నది! . అదేమి?...ఆ కరుణగభీరగానారవము?...అదృశ్యులైన ప్రమథగణ మాలపించే ప్రబోధమేమో?

(ప్రమథగానం)

హిమకుఝ్ఝటికా
భ్రమాకలిత మీ
హిమాలయోత్తుంగ
శృంగమోయి,-
సహేతుకప్ర
స్ఫురత్ ప్రీతిధార
దారిజేసుక రావోయీ!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!
ప్రవరా! విప్రవరా!

ప్రవరుడు—నేత్రేంద్రియానికి అబోధమై, శ్రవణేంద్రియానికి ప్రబోధమై, మనోమయజగత్తమోచ్ఛాటనపాటవము నెరపే అదృశ్యగాయకులారా! నాకీ ఆధిమానసిక అద్భుతప్రపంచపరిసరంలో మీరే మార్గదర్శకులై దారిజూపుదురుగాక!

(ప్రమథగానం)

ఇది హరిద్వార, మిది హృషీకేశ
మిది బదరికావనమోయి!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!
ప్రవరా! విప్రవరా!
ఇది రతీమన్మథధృతినిర్మథన
తృతీయనేత్రాద్భుతానలద్యుతి
హృతానంగభస్మతల్పమోయీ!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!
ప్రవరా! విప్రవరా!

ప్రవరుడు—అవిగో, అవిగో, ఆ రెల్లుగుబ్బులు! అటుపైన అనతిదూరముననే అమలినాంభఃప్రాంగడోలికల నోలలాడే ధవళధవళవిహంగమశ్రేణి. ఆహా! ఏమి యీ హిమవన్నగసానుదేశసుందరదృశ్యగతి! ఏమి యీ గిరిఝరీప్రపాతసామగానసంస్కృతి!!

(ప్రమథగానం)

ఉమాశివుల సత్కుమారసంభవ
సుమాలయమ్మైన రెల్లుటిల్లిది గనుమా!—
హిమాద్రినెల్ల సుకుమారదృశ్యము
సుమా ఈ స్థానమ్ము, భూసురోత్తమ!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!
ప్రవరా! విప్రవరా!

....

కాంచనగంగాగళితహిమానీ
కలనిస్రుతివిస్తృతధామమ్మిది!—
కైలాసామరగంగావాహిని
ధరావతరణ విరామసీమ మిదే,—
మానససరోవరమ్ము!
అమ్లానరమ్యకమలాకరమ్ము,
కైవల్యతృషిత హృదయామృతమ్మిదే
మానససరోవరమ్ము!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!
ప్రవరా! విప్రవరా!

ప్రవరుడు — అదృశ్యప్రమథులారా! హిమాలయపథప్రసన్నకులారా!

జ్ఞానపరమావధిగ
ధ్యాన యోగ సమాధి
మానససరోసీకి
లోన ప్రతిఫలితమౌ
దూర కైలాసశిఖ
రమ్ము చూడము!
చేరుకోగా నాకు
చేయూతనీరం డహో,
ప్రమథులారా!

(ప్రమథగానం)

ప్రమథులు నడిచే
పరిమిత పర్వత
పరిసీమను చేరితి వోయీ! —
కైలాసాలయ
కందరఘోష మె
గతి నీ కిక వినవోయీ!
ఇక రాకోయి! ఇక రాకోయి!
ప్రవరా! విప్రవరా!

(కైలాసకందరమునుండి అశరీరవాణి)

మేఘస్సు మంచుగడ్డయి పేరి,
జ్ఞానమ్ము కఠినపాషాణమై,
ధ్యాననిష్ఠ నిశ్చేష్టితమై, నర
మానసమ్ము విరసీకృతమై, హృత్
కోరకమ్ము నిరసీకృతమై తే
చేరరాని దీకైలాసం!
దూరదూర మా కైవల్యం!
సిద్ధాంజన మిక వ్యర్థమై, స్వత
స్సిద్ధహృదయశోధన గాంతువులే,
ఆర్ద్రవేదనానుభూతి నీ కగులే,
అమృతగాన మాలకింతు వికలే,—
అంతరాంతరమె ధన్యకైలాసమోయీ!
అంతరార్థ మంతరాత్మ దెలియగదోయీ!
ఓ ప్రవరా! విప్రవరా!

ప్రవరుడు—(గానం)
కైలాసకందరోద్గళితనిర్ఘోషము
కాలు కదుపగనీదు, కేలు మెదపగనీదు!
అద్వైతసిద్ధాంజనాలేపనము కరగె,
అర్థమెరుగని ద్వైతబుద్ధి లోలో పెరిగె,—
ప్రమథ గానము ఘోరప్రతినాదమై సురిగె,
భ్రమపరితవినూత్నపథనిమంత్రణ బరగ!
కనరాని కాంతికై, తనివోని భ్రాంతికై
హిమవన్నగారణ్యతమసావృతపథాన
పరితపించుటయో నా పరమకైవల్యమూ?
త్రాహి! త్రాహి! మహాశివా!
నిత్యనిర్మలా!
పాహి! పాహి! హరోంహరా!
సత్యసుందరా!!

తృతీయ దృశ్యం

(వరూధినికోననుండి అచ్చరల బృందగానం)

సుందరసత్యాన్వేషీ! ప్రవరా!
నందనసుమాభిలాషీ! ప్రవరా!
అందునందు బోవనేల, మా నెలి
మందిరమ్ము స్వాగత మొసగదో!
సుందరసత్యాన్వేషీ! ప్రవరా!
కఠినశిలాకర్కశాగ్రగామివై,
ఎటుల బోగువోయీ, వ్యర్థముగా—
ఇటు రావోయి, సుందరాంగ!
ఇటు రావోయి సుందరా!
సత్యాన్వేషీ! ప్రవరా! నందనసుమాభిలాషీ!

ప్రవరుడు — ఏదియో వినూతనకోమలగానము నన్నాహ్వానిస్తున్నది! నిర్మలమానససరోవరాంతరంలో హృదయకహ్లారకోరకవికాసపాధన కిదే ప్రదర్శక మగునా? ఈ కలకాకలీస్వరకల్పనాసమోహనము నన్నాకృషించి ఆకృషించి లాగికొనిపోవుచున్నది. ఈ గిరికందరము లెల్లదిశల నా నమ్ర నామధేయమే ఈ నాడు మారుమ్రోగుచున్నదేమి

(అచ్చరల బృందగానం)

తెలతెలవారెక్కితరళకాంతి లే
తెరల దొలగద్రోసి విరిసె నుదయిని!

కలతనిద్ర కలవరింత మేల్కొని
తెలిసి వేచె ప్రియునికై వరూథిని!
సుందర సత్యాన్వేషీ! ప్రవరా!
నందనసుమాభిలాషీ! ప్రవరా!
రావోయీ! ఇటు రావోయీ!

ప్రవరుడు—ఏమి లతానికుంజములు, ఏమి సెలయేటి కలగానవిరావము, ఏమి మకరందనిస్యందప్రవాహములు, ఏమి పుష్పాపిదుమారము, ఏమి అతిలోక సుందరసమ్మోహనము!! కనులు మిరుమిట్లుగొల్పే ఇంద్రధనుస్సౌందర్యంలో నవశోభాకాంతికళిక దాగియున్న రహస్యస్థల మేది?... ఈ సత్యము తేలిన గాని కైవల్యము కరగతము కాదని కైలాసనాథుని కఠోరప్రబోధము గదా!... మలయానిలమై ఇగురు మరంద వల్లులు దారిజూపు ఈ కోనదారి నన్వేషింతునుగాక!

(ఇంతలో వరూథినిగానం చేరువగా)

వీణా!
విరహవేదనా గాథ పలుకుమా!
దూరదూరగిరిసానుపారముల నేదో
మారుమ్రోగి చేరునైన మధురశ్రుతి!
వీణా!
కరుణాసాంత్వనాసుధ చిలుకుమా!

ప్రవరుడు—అదిగో, ఆ రత్నవేదికపై ఆమ్రకుంజచ్ఛాయ నాసీనమైన ఆ తారుణ్యోజ్జ్వలదీపకళిక స్వప్నసుందరియో, అప్సరనందనియో ఏమోకాని,—హృదయగాధాంతశ్చైతన్యలోకంలోనో ఆమెను నే నెరిగియుంటిని. అనాదిసంస్కృతి ఏదియో నా అపూర్వసంస్కృతిని భంగించి, విజయశంఖం పూరించుటకు సముద్యుక్తమౌతున్నది!

విరహోత్కంఠితా! సుందరీ!
నా తెరు వెరిగింతు వోకో, సుందరీ?
నీ వెవ్వరో తెల్పుదువో, సుందరీ!

వరూథిని—
పేరు వరూథిని, విప్రకుమార! ఘృతాచీతిలోత్తమాహరిణీహేమారంభాశశిరేఖలు
దారగుణాఢ్యలు మదీయలగు ప్రాణసఖుల్!

ప్రవరుడు—ఈ ఒంటరి కైవల్యపాంథుని నీ వెళ్లిరగుదువు, అప్సరీ!

వరూథిని—అప్సరలకు స్వప్నసంస్కృతియే జ్ఞానసంస్కృతిగదా, యౌవనశుభాంగా!

ప్రవరుడు—సుందరీ! నా కైవల్యము నీ కేల నున్నదా?

వరూథిని—కైవల్యము కైలాసశిఖరమున నుండును. స్వామీ! నా హృదయాశయముమాత్రము. నీకేల నున్నమాట సత్యము!

ప్రవరుడు—నా కేల నున్న దీర్ఘద్రాక్షమాలికయే, బాలా!

వరూథిని—ఆ రుద్రాక్షమాలికయే అప్సరప్రియులప్రతీక్షాసాఫల్యపతకమోయీ, తారుణ్యమూర్తీ!

ప్రవరుడు—అది మదనభస్మకారకముసుమా!

వరూథిని—అట్లే అగును. రతీప్రియుని ఆకారము భస్మమొనర్చి మన్మథుని మరుక్షణమున అనంగునిగా, మనసిజునిగా నొనర్చి అనర్గళస్వాతంత్ర్య మొసగి, విచ్చలవిడి యొనర్చిన దారుద్రాక్షానలమే నోయీ. అదియే కైలాసనాథుడు, ఒక్క రతీపతి వ్రతకే కాక, సతీలోకమంతకు నొనర్చిన అక్రమమని అప్సరలోకమున చిరప్రవాదమోయీ!

ప్రవరుడు—మన్మథదేవుని మనసిజునిగా జేసి, పాంచభౌతికప్రకృతిని భంగించి, ఆధ్యాత్మికపరిణతిని ప్రబోధించిన పరమశివుని వరప్రసాదము సురలోక నిరత మెట్లగును, సుందరీ?

వరూథిని—పాంచభౌతికత భూప్రపంచవాసు లెరిగిన పదార్థము కాబోలునోయీ! ఇక, ఆధ్యాత్మికత యన్నను అప్సరలోకానికి ఏదో మిథ్యావాదమై నిరవగాహమైన విషయమే. నిత్యకామనయే మాకు సత్యభావన, సుందరా!

ప్రవరుడు—ప్రత్యేకేక్ష నాసించిన నిత్యకామనను మర్త్యలోకవాసులు భవబంధముగా భావింతురే గాని, సత్యసుందరముగా సంభావింపరు, అప్సరీ!

వరూధిని—శక్తిహీనమైన మానవలోకము రక్తి రహితమైన ముక్తిపథమునకు ప్రాధేయపడిన పడ నిమ్మ!—సురసుందరుల పరమాశయము ప్రణయబంధ నమేనోయీ, ప్రవరకుమారా! ప్రత్యపేక్ష నాసిం చుట ముక్తిమార్గము నన్వేషించుట కాదా?... ప్రణయనిరీక్షణమువ్యగ్ర్యమోక్షముకంటెదికాదోయీ! నిరవధికసంజీవనరసోల్బణమోయీ! అచ్చరల కోన సీముల ఈ సత్యమే అమృతనిస్యందమై ప్రవహిల్లు నోయీ, సుశరీరా!

ప్రవరుడు — జ్ఞానతపోనియతి గృశించిన నా మ్లానదేహమున నీ కేసుగుణము గోచరించి, 'సుశరీరా' అంటివి, అప్సరీ?

వరూధిని —

మ్లానకుసుమపేశలహృది
లో సడంగు ప్రణయాంబుధి,
మానవోత్తమా! అప్సర
కామిని కామితఫలమ్మ!
జ్ఞానమానసకాసారము
లోని సుందరానందప్ర
సూనము నాకాంక్షితమ్మ,
మానవోత్తమా! ప్రవరా!

ప్రవరుడు—(స్వగతం) అమలిన మానసిక సత్య పరిణామానికీ, అమృతకైవల్యధామానికీ మధ్యమార్గం లో అప్సరసౌందర్యసంఘర్షణ నిత్యకైవల్యప్రాప్తి విధానమా, లేక అసత్యసౌందర్యభ్రాంతినిధానమా?... అప్సరకామన మర్త్యభావన కతీతమగునా?... కైవల్యధామా! పరమశివా! తమసో మా జ్యోతిర్గ మయ!

వరూధిని—నీ డోలాందోళితమానసతరంగా గ్రాన్ని ఈ అప్సరసౌందర్యసకోమలముకుళ ముద్రూత లూగి వికసితాంభోజముగుట కైలాసకందరప్రబోధమని ఎరుంగుమోయీ, సుందరాకారా!

"ఎందే డెందము కందళించు రహిచే
నేకాగ్రతన్ నిర్వృతిం
జెందున్, కుంభగతప్రదీపకళికా
శ్రీ దీప నెందెందు తో
కందే నింద్రియముల్ సుఖంబు గను నా
యింపే పరబ్రహ్మ'మా
నందో బ్రహ్మ'యటన్న ప్రాజదువు నం
తశ్శుద్ధిమూహింపుమా!"

ప్రవరుడు—ఆహా!...అమాధుర్యము సౌం దర్యమైన, ఆ గాంభీర్యము సత్యస్వరూపమే యగుచు శివసుందరమైన నీ ప్రణయప్రతీక్షలోని సత్యమున నా జ్ఞాననిష్ఠ నీక్షణము ధారవోయుచున్నాను!—

సురసుందరాంగి కంజలి హృత్ప్రసూనమ్మ,
కైలాసవాసి కర్పణ మాత్మసూత్రమ్మ!
ప్రణయశిక్షణ మప్సరసాకృతినైన
ప్రణవమోక్షము మానవుని కగ్ని సంస్కృతినై
వరవరూథిని, అచ్చరల రాణి, కలవాణి
పరమకైలాస వాక్ప్రీతినిస్వనమ్మని
సురసుందరాంగి కంజలిహృత్ప్రసూనమ్మ,
కైలాసవాసి కర్పణ మాత్మసూత్రమ్మ,
అమలాగ్ని హోత్రహవ్యాల కీతిగుణగాత్ర,
మరుణాస్పదమున కంకిత మస్తికచయమ్మ!!

(అచ్చరల బృందగానం)

ధన్యకైలాసయాత్రికా! పుణ్యకైవల్యపథికా
వరూథిని కళామరున్నారి నీ
వరప్రసాదిని, ప్రవరా!
గిరీశు మాయావిలాససుస్మిత
శిరీషపేశల ప్రవరా!
అమాలిన్యమానవాళిమానస
సరోజవాసిని, ప్రవరా!
హిమాద్రికందర ముముక్షుపాంథుల
కు మోక్షదాయిని, ప్రవరా!

‘పృథ్వీ’ పాతము : గ్రహచేష్టలు

= శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు =

గత (డిశంబరు) మాసారంభమున మదరాసు నగరములో నొక ఘోరమగు ఆకస్మిక ప్రమాదము జరిగి, తీరని ధనప్రాణనష్టము సంభవించిన దని వార్తాపత్రికల మూలముగా పాఠకలోక మెఱిఁగియుండును. పృథ్వీఇన్సూ్యరెన్సు కంపెనీవారికి చెందిన ఒక మహోన్నత భవనముయొక్క కొంతభాగము తలవని తలంపుగా నేలఁగూలి అందు పని చేయుచుండిన కంపెనీఉద్యోగులలో కొందఱిని, కూలిపని వారిలో కొందఱిని మృత్యుముఖమున పడఁద్రోసినది. ఆభవనమును ఈ కంపెనీవారు కడచిన అక్టోబరునెల 1-వ తేదీ నాఁడు విక్రయించుకొని, దానిలో అదేనెల 16-వ తేదీ నాఁడు ప్రవేశించిరఁట. తరువాత ఏఁబదిదినములకే ఈ భవనభాగము కూలుట!

ఈ భవనము రమ్యమైన మూఁడంతస్తుల మేడ. మొదటి అంతస్తులో పై కంపెనీవారి ప్రధాన కార్యస్థానము నెలకొల్పఁబడి యుండినది. ఆ అంతస్తులోనే కొంతభాగమును తిరువాన్కూరు బ్యాంకువారి కార్యాలయమునకు బాడుగ కిచ్చియుండిరి. రెండవ అంతస్తులో శ్రీ శంకరన్ అను నతఁడు బాడుగకు కాపురముండెనఁట! నేలఅంతస్తు ఖాళీగా నుండినది. బీమాకంపెనీవారు దీనిలో ప్రవేశించిన తరువాత, తమ సౌకర్యమునకు వలసిన విధముగా ఆభవనమును కొంత మార్చుటకు, కొన్ని చిల్లర మరమ్మతులు జరుపుటకు నిశ్చయించినారు, గృహనిర్మాణశాస్త్ర నిష్ణాతులచే మరమ్మతు ప్లానులు తయారు చేయించఁబడినవి. గత నవంబరు మాసారంభమందే ఆ ప్లానులు మదరాసు నగర పరిపాలనా సంస్థ (కార్పొరేషన్)కు సమ్మతికొరకు పంపఁబడియెనఁట! ఉత్తరు విచ్చుటకు కార్పొరేషన్వారి కింకను లగ్నము కుదిరియుండ లేదు. కార్పొరేషన్ ఇంజనీయర్లు ఇంకను మీనము, మేషము అని ఎంచుచుండిరేమో? వారి యుత్తరువు రాకమునుపే, వచ్చితీరునను నమ్మకముతో కాఁబోలు, మరమ్మతు కార్యము లారంభింపఁబడినవి. మరమ్మతు పనులకు గత నవంబరు 17-వ తేదీ నాఁడు గణపతిపూజ జరిగినది.

లోపలి కమానులు (Arches) క్రొత్తరకముగా నిర్మించుటకై నేల అంతస్తులోను, మొదటి అంతస్తులోను దూలములకు క్యారియారీనాగడ లానించి, పోటీయిచ్చి, స్తంభముల పైభాగములో సగము తొలిచి రాతిపలకల నునిచి క్రొత్త ఇనుపదూలములను (గర్డర్లను) దూర్చి, గచ్చుపని చేయించుచు అర్ధచంద్రాకారముతో నున్న కమానులను పగులఁగొట్టి చౌకపు కమానులుగా నూతన పద్ధతితో పనివారు నిర్మించుచుండినారు. 5-12-1945 నాఁటికి 11 కమానుల పునర్నిర్మాణ మీలాగు పూర్తియైయుండినది. 12-వ ప్రాతకమాను గోడను పనివా రానాఁడు చెక్కివేయుట నారంభించినారు. మొదటి అంతస్తులో కంపెనీ కార్యములు తూగించు నుద్యోగులు, సేవకులు తమతమ పనులు తాము నిర్వహించుచుండినారు. పై అంతస్తులలో నయితము యథాపూర్వముగా జనులు కాపురముండిరి. నేల అంతస్తులో మాత్రము కంట్రాక్టరుచేతిక్రింది పనివారు కొందరు పని చేయుచున్నారు. ఈ మరమ్మతులు జరుగు కాలములో పై అంతస్తులను ఖాళీచేయవలెనని కంట్రాక్టరు సూచించలేదఁట! ఆ ప్రకారము సూచించవలయు నని అతని ప్లానులో ఆర్కిటెక్టు వ్రాసియుండలేదు కాఁబోలును. అతఁడు మాత్రము, పాపము, ఈయంశమును ప్లానులో ఎట్లు వ్రాయును? మరమ్మతులకు ప్లాను తయారుచేసి యిమ్మని అతని నడిగి యుందురు కాని, జనుల నివాసమునకు కాలనిర్ణయము చేసి ప్లానులో వ్రాయమని కోరియుండరు గదా?

అది యట్లుండె. ఆ వెనుకటిదినము, 4-12-1945 నాఁడు రాత్రి 11-36 p. m. (I. S. T.) లో నిండు అమావాస్య! తరువాత రమారమి 16 గంటల కాలములో, అనఁగా, 5-12-1945 నాఁడు సాయంకాలము 3-45 p.m. (I. S. T.) ప్రాంతములో, ఆభవనపు మొదటి అంతస్తులో ప్రధాన భాగము ఆకస్మికముగా, భూకంపమునకువలె, ఉన్నది యున్నట్లే, తటాలున విచ్చుకొని కొన్ని సెకండ్లలోనే గభీలుమని క్రిందకూలినది. ఆ అంతస్తులోని యొక గొప్ప

శాలలో భీమాకంపెనీ ఉద్యోగులు 12 మంది పనిచేయుచుం డెడివారు.

"సహేంద్రాయ తక్షకాయ స్వాహా" అనురీతి, శాలలోనున్న బల్లలు, మేజాలు, అరలు, పెట్టెలు, బెంచీలు, కుర్చీలు మున్నగువానితో కూడ అపు డందుండిన మను ష్యులు సయితము పాతాళము చేరినారు. ఏ అదృష్టశేషము వలననో, ఆక్షణములో కార్యవశమున బైటనుండఁగలిగిన భాగ్యవంతులు కొందరు తప్ప, ఇతరులందఱు భూగర్భములో దాఁగుకొన్నారు. నేల అంతస్తులో అపుడు పనిచేయుచుండిన వారిలో ముగ్గురు కూలీలు సయితము వారికి తోడుకావలసి వచ్చినది. ఘోరము: మొత్తముమీఁద, ఎనమండుగురు అకాలమృత్యువుపాలయిరనియు, 10 గురికి గాయములు తగిలినవనియు విషాదవార్తలు వచ్చినవి.

అకస్మికముగా నిట్లు ప్రాణములు కోలుపోయిన వారిలో పలువురు యువకులు: ఏకర్మము నెఱుఁగనివారు: జీవితరంగమును గంపెడాసతో నూతనముగ ప్రవేశించిన వారు. ఇతరులలో, కూలీలు దినదినసంపాదించి చెమట లూడ్చి కాయకష్టము చేసి ఆయినవారలను పోషింపవలసినవారు. ఇంతమంది యీవిధముగ—ఒక్క క్షణములో —అకాల మృత్యువువాతఁ బడుటకు హేతువేమి?

ఆర్కిటెక్టు లయారుచేసియిచ్చిన మరమ్మతుప్లానులో లోపమున్నదా, కంట్రాక్టరు చేయించుచున్న పనుల పద్ధతిలో తప్పున్నదా, లేక మరమ్మతులకై ఉపయోగింపఁబడిన పోటీ స్తంభములలో, దూలములలో దోషమున్నదా - ఇవి మొదలగు సమస్యలను విమర్శించుటకు కార్పొరేషను ఇంజనీర్లు, పోలీసు ఉద్యోగులు ఆత్రములో పూనుకొనియే యుందురు. ఏ క్యాజుయాలిటీనాగపలలోనో, ఏ పనివాని కొఱముట్టునందో ప్రమాదమును గావించిన దని విచారణ మున్నదను తీర్మానమునకు నయితము వారు త్వరలో రావచ్చును: ప్రాణముల కోలుపోయినవారి కుటుంబములకు— అల్పమో, స్వల్పమో—విరాళములు లభింపవచ్చును: గృహనిర్మాణ విషయికమగు నిబంధనల చట్టమును కార్పొరేషనువారు మఱింత కఠినముగా జారిలో పెట్టవచ్చును: ఆ భీమాకంపెనీ వారు తమ భవనమును తగిన మరమ్మతు చేసియో, పునర్ని ర్మాణము గావించియో, తమ కార్యస్థానమును త్వరలో సిద్ధముచేసుకోవచ్చును: అకాలమరణముపాలయినవారి స్థానములలో క్రొత్త యుద్యోగులను నియమించి కంపెనీ వారు తమ కార్యకలాపమును యథాపూర్వముగా నడుపుకొన నువచ్చును. ఇవన్నియు యథాసావకాశముగా జరుగునను టకు సందియముండదు.

కాని, ఇట్టి శోచనీయఘోరపరిణామమును తెచ్చిపెట్టిన విషమకాల మెట్టిదో, మన మిచట చర్చించుట ప్రయోజన కారి. "వారి కర్మ చాలక వారు కాలధర్మముచెందినారు. ఎవ రేమి చేయఁగలరు?" అనువారు లేకపోలేదు. సత్యమే! వారివారి ప్రారబ్ధకర్మకు వారే బాధ్యులు. కాని, దానికి ఎవరైనా ఇతరులు, తాత్కాలిక కర్మబాధ్యత వహించవలసి యున్నదా అను ప్రశ్నకు మాత్రమే మనము సమాధాన మాలోచింపవలసినది. ఇది అనవసరమనువారు ప్రకృతపు శిక్షాస్మృతిని (penal code) సంస్కరించు పుణ్యము నకైనా పూనుకోవలెను. కర్మ చాలనివాఁడెవఁడో, వాఁడేకదా హత్యగావింపఁబడును? అహత్యకై ఇతరుల బాధ్యతను గూర్చి విచారించు నుద్దేశము గల శిక్షాస్మృతి ఈధర్మనిర్ణేతల దృష్టిలో అన్యాయ్యము, అనవసరము అగునుగదా?

ప్రకృత మనుసరింతము. 5-12-1945 నాఁటి గ్రహ స్థితి యెట్లుండెనో చూతము. ఇదే అప్పటికి గ్రహభావ మండలి:—

		I 11-37	శు 15-31
X 2-15	ఘటనకాలము [సాయనము]		రా 1-6 శ 24-8
కే 1-6			కు 3-14 (వక్రారంభము)
చం 20-36 బు 17-40 ర 12-55	ల 29-2	గు 8-16 న 20-58	

తాత్కాలిక కుజుఁడు చతుర్థకేంద్రబిందువునం దుండఁ గల్గుట నాఁడు 3-36 p. m. (I. S. T.) సంభవించును. వ్యత్యాసము అత్యల్పమగుటచే, ఆకాలముననే పైకుండలి గుణింపఁబడినది. ఇదికాక, ప్రమాదకాలమున సహజముగా నుండు అవ్యవస్థలో, ఆ భయానక విపత్కాలములో, ముంజేతి గడియారమును చూచి గంటలు, నిమిషములు గమనించు నెమ్మది ఎవని కుండఁగలదు? కాన, ప్రకటిత మైన కాలము అంచాజుగా అంచనావేయఁబడినదే యని యూహించుట తప్పుగాదు.

ఈచక్రములో ముఖ్యముగా మనము గమనింపఁదగిన యోగము లివి— (i) అనాఁడే వక్రచార మారంభించిన

కుజుఁడు చతుర్థభావమందే యుండుట; (ii) లగ్నాధిపతి యగు శుక్రుఁడు అష్టమ (మృత్యు) భావములో సంచారము లో నుండుట; (iii) అష్టమభావములో నున్న రవి, బుధ, చంద్రులకు వ్యయగ్రహమునుండి సమసప్తమ దృష్టియుండుట.

సామాన్యదృష్టితో చూచినచో, ఈ యోగములలో ప్రమాద సూచకమగు గొప్ప వైషమ్య మున్నదా అనిపించుచున్నది కదా? ఈగ్రహసామగ్రి సర్వప్రపంచమునకును సామాన్యమగుటచే, ఈభీమా కంపెనీకిమాత్రమే నాఁడు ప్రత్యేకముగా అది దుష్ఫలప్రదమగుట యెట్లు? అని యడుగవచ్చును. ఈకంపెనీ స్థాపించిన కాలమునకు జాతకము గుణించినచో, మన కీవిషయమున సంతృప్తికరమగు సమాధానము లభించఁగలదు. కాని, నా కాసామగ్రి దొరకనందున, ఆ యంశమును చర్చించుట సాధ్యముకాలేదు. ప్రశంసావిషయమున కది యంతగా అవసరము కాదు.

ఈభవనము చాలకాలముగా మంచిస్థితిలో నుండినది. ఇది యాకంపెనీవారి యాజమాన్యమునకు వచ్చుట 1-10-45 నాఁడు. తరువాత, వా రీభవనములో 16-10-45 నాఁడు నూతన ప్రవేశముచేయుట. అయినను 17-11-45 లో వారు దీనిని మరమ్మతుచేయింప నారంభించిరి. ఈ భవనము ఆ కంపెనీవారి యాజమాన్యమునకు వచ్చిన తరువాత దాని జీవితములో వచ్చిన ముఖ్యదినము లివి. దీనిలో ఈ విపత్తు సంభవించిన దినమున నేమి గ్రహసంబంధ మున్నదో, ఆయంశమును మాత్రము చర్చించుట మన ప్రకృత సంకల్పమునకు చాలును.

వ్యయాధిపతియగు కుజుఁడు ఆ దినమందే వక్రియై స్థిరముగా చతుర్థస్థాన మందువంచే నిలుచుట ప్రమాదమునకు తగినట్లే యున్నది. కాని ఇచ్చట నొక విశేషము! తాత్కాలిక దశమకేంద్రమునకు నాఁటిరవి 50 భాగల దూరములో నున్నాఁడు. ఈ కంపెనీవా రీభవనముఁ బ్రవేశించిన నాఁటి నుండి ఈ ప్రమాదము 50 వ దినమందే నడచినదని మనకు తెలియును. దశమ కేంద్రము యొక్కయు, రవియొక్కయు దైనికగతి రమారమి దినమున నొకభాగ యని మనకు స్ఫురించెనేని ఈ సంఖ్యాసామ్యములో నొక వైశిష్ట్యము చూపట్టుచుండలేదా? ఇది కాకతాళీయన్యాయమందురేమో? దినాంతమున రాత్రి యుదయించుట ఎంత కాకతాళీయమో దీనిలో నయిత మంతే కాకతాళన్యాయ మున్నదని నామనవి. ఓపికపట్టి మరి కొంతదూరము పరిశీలింతము.

భవనమును కొన్న దినమందును, ప్రవేశించిన దినమందును గ్రహస్థితులతో పోల్చిచూచినచో పై సంఖ్యాసామ్యమునకు వాస్తవముగా విలయున్నదని సుబోధము కాఁగలదు. భవన సంపాదననాఁటి గ్రహస్థితి యీ క్రింది పత్రము చూపుచున్నది:—

			వ 17-25
	భవన సంపాదన కాలము [సాయనము]		రా 4-19 కు 13-2 శ 23-43
కే 4-19			చ 11-10
I 12½		ఇ 6-15 బు 6-43 ర 7-40 సు 7-51	శు 7-58 X 15½

నూతనభవనసంపాదనమునకు కంపెనీ వా రెంత శుభదినము నేర్పరచుకొన్నారో! భాద్రపదమాసములో కృష్ణపక్షము! దీనికి 'పితృపక్ష' మని సామాన్య వ్యవహారము. దీనిలో శుభకార్యము లెవ్వియు చేయరాదని సనాతన సంప్రదాయ మున్నది. సోమవారము కలిసిన ఏకాదశీతిథి అది. దీనిని దగ్ధయోగ మందురు. అనాఁటి నక్షత్ర మాశ్లేష. ఇది నిషిద్ధ నక్షత్రమని అంద రెరుఁగుదురు. ఈ శుభదినమందు భవన సంపాదనము జరుగుట! తాత్కాలిక రవినుండి 65 వ భాగ ధనుస్సులో 12½ భాగ అగును. ఈభాగలో అమావాస్య వచ్చిన వెంటనే ఈ ప్రమాదము జరుగుటంజేసి భవన విక్రయ దినమున ఆ ప్రత్యేక భాగకు ప్రాధాన్య ముండుట అవసర మగుటచే ఆభాగయే లగ్నముగా నుండుట సమంజసమని యూహించుట కవకాశమున్నది. ధనుస్సులో 12½ భాగ ఆనాఁడు 11-36 a. m. (I. S. T. War time) లో లగ్నములో నుండఁగలదు. ఆక్షణములో ఈభవన విక్రయ పరిష్కారమో, పత్రలేఖనమో, మరి యే ముఖ్య కార్యమో జరిగియుండి తీరవలెను. ఈ ఊహతో ఆకాలమునకే పైకుండలి గుణింపఁబడినది.

లగ్నకేంద్రములో శుభగ్రహబలము కానరాదు. దశమకేంద్రమునందు మాత్రము శుక్రుఁ డున్నాఁడనుట వాస్తవమే. కాని, యీ యోగము రమ్యమైనది కాదు. ఏలందురా,

ఈశుక్రుఁడు నీచగ్రహము. కాక, వీనికి రోగ (షష్ఠ) స్థానాధిపత్యమున్నది. చాలదని, శనినుండి అర్ధకోణవిషమదృష్టి యీ శుక్రునిపైఁ గలదు. సంపాదించిన భవనము చూడ్కికి బాగున్ననేమి, ప్రాఁతపడి రోగగ్రస్తమైనదని సూచన. అనఁగా, మరమ్మతు కోరుచున్నదని యర్థము. ఈశుక్రుఁడు బుధుని అధీనములో (కన్యలో) నున్నాఁడు. మరమ్మతుపను లొక కంట్రాక్టరున కప్పగింపఁబడినవి. ఈబుధుఁడు ఇంద్రరవుల మధ్యమున తులారాశిలో నున్నాఁడు. ఆ కంట్రాక్టరు లొక కంపెనీయొక్క వ్యవహర్త యనియు, మంచి వాక్పటుత్వము, తెలివితేటలు గల విద్యావంతుఁడనియు ఈ యోగము తెలుపఁజాలును.

లగ్నాధిపతియగు గురుఁడు లాభస్థానమందున్నాఁడు. భీమాకంపెనీ ధనవంతమైనది: గొప్ప పలుకుబడి గల విద్యాధికులయొక్కయు, విత్తాధికులయొక్కయు ఆదరాశ్రయములతో అభివృద్ధిగాంచు పరిస్థితులలో నున్నది. పుణ్యసహమబిందువు నయితము (తులారాశిలో 16° వ భాగ) లాభభావమందే యుండుట కంపెనీ గౌరవమునకు తగియే యున్నది.

కాని, వ్యయాధిపతియగు కుజుఁడు, ధనాధిపతియగు శని పుణ్యసహమునకు గుప్తవైరదృష్టితో, అష్టమ (మృత్యు) స్థానమందుండుట మాత్రము చింతాకరము. దశమకేంద్రమందున్న రోగాధిపతియగు శుక్రునికి శనితో అర్ధకేంద్రవేధకూడా: అనవసరములగు మరణములవలన అధికధనవ్యయముండఁగలదని యీయోగము చాటఁగలదు. కాక, శుక్రుని షష్ఠాధిపత్యమువలన, కంపెనీసేవకుల కిది క్షేమకారి కాదు.

లగ్నమునకు సమసప్తకములో విప్లవకారియగు వరుణుఁడున్నాఁడు. ఆకస్మిక ప్రమాదము నిది సూచింపఁగలదు. అదృష్టబిందువు (part of luck) సింహరాశిలో 11°-21′ లో నున్నది.* అష్టమాధిపతియగు చంద్రుఁడీ బిందువుసంయోగమునందే నిలిచియుండుట దురదృష్టసూచకమగుటలో వింతలేదు.

వ్యయాధిపతియగు కుజునకును, దశమకేంద్రమునకును గల రాశ్యంతరము రవిసంచారమునకు నికరముగా 65 దినముల ప్రయాణమున్నది. నాఁటి రవి స్థానమునుండి లగ్నమునకుఁ గల రాశ్యంతరముకూడ 65 భాగలే. కాననే, ఆ లగ్నస్థానమునకు చారవశమున రవి వచ్చి అచటనే అమావాస్య పడుటచే, తరువాత కొన్ని గంటలకే,—అనఁగా 65-వ దినమున—ప్రమాదము సంభవించినది.

ఊహించిన లగ్నకాలము నాధారముగాఁ గొని దైనిక కేంద్రములను సాధించితిమేని, ప్రమాదదినమున దైనిక లగ్నము కుంభరాశిలో 11½° భాగకు రాఁగలదు. భవనసంపాదనదినమున మృత్యుస్థానాధిపతియైన చంద్రునికి ప్రత్యక్షశత్రుస్థానములో ఈదైనికలగ్నము వచ్చినదనుట: ఇంతకన్న వేరు తార్కాణ కావలయునా?

మఱియొక విశేషము: అమావాస్యాస్పష్టకాలమునకు లగ్నమును సాధించినచో, అది కన్యారాశిలో 8° భాగలో వచ్చును. భవనసంపాదనకాలపు శుక్రస్థానమందే ఈ లగ్నము పడినది: ఈ శుక్రుఁడు భవనపు మరమ్మతు పరిస్థితుల కధికారిగదా? అగుటచే, మరమ్మతు పనుల సంబంధమువలన భవనమునకు ప్రమాదము సూచితమగుచున్నది. ఈ శుక్రస్థానమందు పడిన అమావాస్యా లగ్నము వృషభరాశిలో 11½° భాగకు జరిగివచ్చి అష్టమాధిపతియగు చంద్రునితో కేంద్రమునకు వచ్చినపుడే దాని దశమకేంద్రము తాత్కాలికకుజునితో సమసప్తకవేధకు వచ్చుటం జేసి ప్రళయము సంభవించినది. మరమ్మతు కార్యములలో కుజుని దైవాట మున్నదికదా? ఏ ఇనుపగడారు పోటునకు గోడ కదలుటవలననో, ఏ ఇనుప దూలము పొర్లుటమూలముననో, పోటీలపై నిలిచియుండిన మొదటి అంతస్తు నేల పట్టుతప్పి క్రిందకూలియుండుట అసంభవముకాదు.

"కన్యారాశిలో 8° భాగనుండి వృషభరాశిలో 11½° భాగకు లగ్నము సంచరించువరకు అమావాస్యా దోషము కాచుకొని యుండనేల?" అనువా రుందురు. కేంద్రచలన పద్ధతిని గమనించినచో, లగ్నదశమ కేంద్రములు రెండును అష్టమస్థాన సంబంధము గల చంద్రకుజుల క్రూర దృష్టికి ఏకక్షణమందే రాఁగలకాలము నాఁడు వేరొకటి సంభవించదని స్పష్టము కాఁగలదు.

ఇది యిట్లుండి, భవన ప్రవేశసమయపు గ్రహవైలక్షణ్యమునుకూడ కొంత పరికింతము. గడచిన ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి—అనఁగా, విజయదశమి—నాఁడు కంపెనీవారు

---

* భూకంపము, అగ్నిపర్వత ప్రళయము మున్నగు ఉత్పాతములపై నధికారము కలదని ఇటీవల పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులచే కనుగొనఁబడిన యమగ్రహము (ప్లూటో) ఈ దినమున సింహరాశిలో 11°-21′ లోనే యుండుట విశేషవిషయము. మఱియొక నూతనగ్రహము వచ్చినదా అని భయపడువారు దీనిని ప్రకృతము వదలవచ్చును. దీని సమగ్రఫలవిశేషము లింకను గ్రంథములలో బాగుగా ప్రచారమునకు రాలేదు కాన.

నూతన ప్రవేశము కావించిరఁట। ఆనాఁడు శ్రవణ నక్షత్రము; అంగారక వారము॥నాఁటి కుండలి యిది:—

			వ 17-3
చ 13-47	భవనప్రవేశము (సాయనము)		రా 3-31 కు 20-16 శ 24-30
కే 3-31			
I 11	బు 1-55	శు 6-48 ర 11-3 గ 22-25	X 13-30 [illegible] 26-43

సమస్త శుభకార్యములకును విజయదశమి ఉత్తమమని సామాన్యముగా ప్రతీతి కలదు. అందులో శ్రవణ నక్షత్రముతో విజయదశమి చేరినచో అత్యుత్తమమని పెద్ద లనిరి.

"ఇషమాసి సితా దశమీ విజయా
శుభకర్మసు సిద్ధికరీ కథితా,
శ్రవణర్క్షయుతా సితరాం శుభదా
నృపతేస్తు గమే జయసంధికరీ"
(ముహూర్త చింతామణి)

ఇట్టి శుభదినముననే కంపెనీవారు గృహప్రవేశమున కెన్నుకొన్నారు. తమ కనుకూలమైన శుభదిన మప్రయత్నముగా లభించినపుడు, మరల దైవజ్ఞులను విచారించు తొందర ఎందుకు? మంచిదే; కాని, దీనిలో నొకవిశేష మున్నది. విజయదశమి యుద్ధయాత్రకు, అనఁగా ప్రవాసమునకో, ప్రయాణమునకో ఉత్తమమేకాని ప్రవేశమునకు కాదు. ఆదినమున యాత్ర సాగించినచో పరాజయము కలుగదని నారదమహర్షి వచించెను.

"దశకపక్షదశమీ ఆశ్వినే విజయాభిధా,
జయప్రదా సా యాత్రాణాం సంధిర్వా. న పరాజయః"

• శ్రీకేతక జ్యోతిర్గణితము ననుసరించి 23°-5' అయనాంశల నుపయోగించినచో, ఈకాలములో నిరయన రవి తులాప్రవేశ మగును.

విజయదశమియొక్క ఔత్కృష్ట్యము యుద్ధ యాత్రా ప్రకరణములోనే వర్ణింపఁబడినదని గమనించితిమేని, పొరఁబాటున కవకాశ ముండదు. ఫలిత మేమనఁగా ఇల్లు వెడలి పోవుటకు నిర్ధరింపఁబడిన దినమున ఇంట ప్రవేశించినట్లయినది: ఫలము ప్రత్యక్షమే:

ఆదినమున శ్రవణనక్షత్రము. ఇది చరతార: ప్రవేశమున కర్హము కాదు.

"శస్తా స్థిరాఖ్య మృదవశ్చ గృహప్రవేశే,
క్షిప్రా శ్చరాశ్చ విదధ త్యుడవః ప్రవాసం."

అని విద్యామాధవ సూత్రము. ఇవన్నియు నుండఁగా మంగళవారమునాఁడా గృహప్రవేశము? అంగారకవారమునకు నేతిబీరకాయవంటి ఈనామధేయము నేమహానుభావుఁ డనుగ్రహించెనో?

అది యట్లుండె. ఆదినమున కంపెనీవారి కార్యస్థానమిచట ప్రవేశించుట 10-28 a. m. I. S. T. (War time) ప్రాంతములో జరిగియుండెనని నాయూహ. అప్పటికే కన్యారాశిలో 13° వ భాగ దశమకేంద్రమునకు వచ్చుటయు, ప్రమాదదినమునాఁటి అమావాస్య దానికి కేంద్రవేధ వచ్చుటయు సంభవించును. భవనప్రవేశ విషయమున కార్యారంభమో. పూజాపునస్కారములో, మఱి ఏ ముఖ్యకార్యమో అప్పుడే జరిగియుండుట అసంభవము కాదు. ఈదృష్టితో ఆవేళకే పైకుండలి గుణింపఁబడినది.

ఆదినము సౌరమానమున కన్యామాసములో 30-వతేదీ, అనఁగా నిరయనతులాసంక్రమణారంభ మానాఁడే జరుగునని సర్వవిదితము. నాఁటిరాత్రి 1-20 a. m. (I. S. T.) ప్రాంతములో నిరయనరవి తులాప్రవేశమగును.• అగుటంబట్టి భవనప్రవేశకాలము (10-28 a. m.) నుండి రాశి సంక్రమణ కాలము 15 గంటలు 52 నిమిషము లగును. ప్రమాదదినమున అమావాస్యా స్పష్టకాలము (11-36 p. m. L. M. T.) నుండి ఘోరవిపత్తు సంభవించిన కాలము నికరముగా 15 గంటలు 52 నిమిషములే అగుచుండుట కాలస్వరూపుఁడగు భగవంతుని లీలాప్రభావము; ఏమనఁ ప్రవేశముహూర్తమునకు తరువాత ఎంతకాలమునకు రవి రాశిసంక్రమణము వచ్చెనదో, ప్రమాదదినమున అమావాస్యకు తరువాత అంతే కాలమునకే భవనము కూలినదని యర్థము.

పోనిండు. ఈ చక్రమందు సయితము లగ్నములో శుభగ్రహము కానరాదు. లగ్నాధిపతి గురువుమాత్రము లాభస్థానము వదలలేదు. సప్తమభావమునుండి వరుణగ్రహ

వేధ లగ్నమునకు యథాపూర్వముగా నున్నది. రోగాధి పతియగు శుక్రుఁడు తన పరమనీచభాగప్రాంతమునకే వచ్చి మరమ్మతు అత్యవసరమని తెలుపుచున్నాఁడు. మరమ్మతుల కంట్రాక్టరు బుధుఁడు వృశ్చికరాశిలో కుజుని యాజమాన్య మునకు లోనయి, ఇంజనీయరు తయారుచేసియిచ్చు ప్లాను ననుసరించి మరమ్మతుపనులు జరుపుట కాయత్తపడినాఁడు. కాని, ఈకుజుఁ డష్టమస్థానములో నున్న పాపగ్రహము. ప్రవేశకాలమున అష్టమస్థానములో గ్రహము లుండరాదని శాస్త్రము చాటుచున్నది:

"అష్టమస్థాః గ్రహా స్సర్వే మృతిం దద్యుః ప్రవేశనే."
(జ్యోతిషార్ణవము)

అందులో కుజుని మాట చెప్పనవసరమేలేదు.

"కుజాష్టమో మహా దోషో
లగ్నా దష్టమగే కుజే.
శుభత్రయయుతం లగ్నం
త్యజే త్త ద్వింగగే యది." (నారదుఁడు)

ఇట్టి పరిస్థితులలో జరుపఁబోవు మరమ్మతు పనులవలన ఘోరప్రమాదము సంభవించుటలో విశేషము కానరాదు. ఈ దినము కుజ, బుధుల మధ్యబిందువు కన్యారాశిలో 11°-6' లోనే, లగ్నమునకు కేంద్రసంబంధమందే ఉన్నది కదా? ఆ బిందువు కుజునినుండియు, బుధునినుండియు 50½° భాగల దూరమందే నిలుచుట వింతలలో గొప్పవింత: నాఁటినుండి 50 దినములు గడచునప్పటికి ఈ కుజబుధుల సంబంధము వలని ఫలము భవనమునకు ప్రత్యక్షమైనది కదా?

ఇట్లనుటచే ఇంజనీయరుయొక్క కాని, కంట్రాక్టరు యొక్కగాని కార్యములలో లోపమున్నదని సూచించుట నా ఉద్దేశ మనుకొనరాదు. లోపము వారిలో నుండనవసరము లేదు. వారు విద్యావంతులు, సమర్థులు, కార్యనిపుణులు కావచ్చును. తగు జాగరూకతతో వారు ప్రవర్తించియే యుండనువచ్చును. మరమ్మతుల మూలముగా 50 దినము లకు ప్రమాదము వచ్చు సంభవము దుర్ముహూర్తములో జరిగిన భవనప్రవేశమువలని దోషముకాని, వ్యక్తిదోషము కాదు. వేరు కంట్రాక్టరు, ఇంజనీయరు వచ్చియుండినా ఫల మింతే.

ఈ కుజబుధస్థితి కింత యర్థమున్నదా యని కొం దరు సందేహించవచ్చును. వేరు సాక్ష్యము చూడుఁడు. **మరమ్మతుల నారంభించిన నాఁటి గ్రహముల స్థితి యిది:—**

	చ 24-27		వ 16-15
	[సాయనము] మరమ్మతుల		రా 1-56 శ 24-47
కే 1-56	నారంభించిన దినము		కు 1-20
బు 17-3	శు 6-31 ర 24-47	ఇ 7-50 గు 17-42	

చంద్రుని కీదినమున ప్రవేశకాలపు కుజశనుల నుండియు, రవినుండియు ఘోర ప్రాతికూల్యదృష్టి: ప్రవేశ దినమునకు దైనికదశమమును సాధించినచో, ఆనాఁ డది బృహస్పతిమీదనే యుండఁగలదు. గృహ యజమానుఁ డీ బృహస్పతియే కదా: భవనసంపాదనము నాఁటికి దైనిక లగ్నము నికరముగా శనికి సమసప్తక వేధాస్థానమును చేరుకొనుచున్నది.

మఱియు, ప్రవేశకాలపు క్రూరవరుణునికి సమసప్తక వేధకు బుధుఁడు వచ్చిననాఁడే మరమ్మతు లారంభమైనవి కదా? కుజుఁ డానాఁడు ప్రవేశకాలపు బుధునికి కేంద్రమందే నిలిచినాఁడు. ఈ కుజుఁడు తాత్కాలిక వరుణునితో అర్ధ కేంద్రమందే, తాత్కాలిక బుధునితో సార్ధకేంద్రమందే ఉండుట గొప్ప విశేషము. మరమ్మతుపను లారంభమైన పదిదినములదాఁక, బుధుఁడు సక్రమముగా ముందుకు నడచినాఁడు. అట్లే ప్రయాణము సాగించియుండెనా, పనులు తృప్తికరముగా కొనసాగి యుండెడివి. కాని 27-11-1945 నాఁడు బుధుఁడు ధనుస్సులో 23-9లో నిలిచి వక్రించినాఁడు. నాఁటినుండి ఏదో కథ అడ్డముగా తిరిగి యుండును. పద్ధతులలోనో, పనులలోనో, పనిముట్లలోనో, ఏవో మార్పులు వచ్చియుండును. ఆ బుధుఁడు వెనుకకు తిరిగి 4-12-1945 నాఁటివరకు నడచునప్పటికి (4-54 p. m. L. M. T.) స్తంభించి వక్రియగుచున్న కుజునితో సరిగా సార్ధకేంద్ర విషమ దృష్టికి రాఁగలుగుట వాని దురదృష్టము. ఏ కీలు తప్పెనో, ఏ మర సడలెనో: తరువాత రమారమి 23 గంట లకే బుధుఁడు భవన సంపాదన కుండలియందలి వరుణుని కెదురురాఁగల్గుట : పిడుగుపడినట్లుగా ప్రమాదము సంభ వించి హల్లకల్లోల మయినది.

భవన సంపాదనకాలపు పుణ్యసహమ బిందువునకు దశమకేంద్రములో శని కుజులు కూర్చున్నారు కదా? మరమ్మతుల నారంభించిననాఁటి కీబిందువు చలించి ధనుస్సులో 1½ భాగకు వచ్చి స్వస్థానముతో అర్ధకేంద్రవైరదృష్టి వార్జించినది. ఆదినమున నారంభించిన మరమ్మతుపనులు భవనమునకు క్షేమకరముగా నుండఁగలవా? బుధుఁడు వక్రించిననాఁటి కీ సహమబిందువు గతి యేమయినదో చిత్తగింతురు గాక! అనాఁడది నికరముగా శనికి సార్ధకేంద్ర శత్రుస్థానములో నిలిచి యుండెనని మనము కనుగొన్నచో, ఆకాశరంగమున సూత్రము లెట్లాడుచున్నవో యూహించుకోఁ గలము. ప్రమాదదినమున కీబిందువు చలించి ధనుస్సులో 10½ భాగను చేరుకొని వరుణుని కెదురునిలిచినది. అనఁగా వక్రించిన బుధునితో కలుసుకొని వరుణునితో ముష్టాముష్టి యుద్ధము చేసినదనుట! ఇవి అన్నియు గమనించినచో బుధకుజుల వక్రస్థితినుండి మన మూహించిన అర్థమునకు వెల యున్నదని గోచరించుట కష్టముకాదు.

ఇది యంతయు ప్లానులోపమా, పనివారి లోపమా? కాలదోషముకాక! "కాలోహి దురతిక్రమః!" అనిరి పెద్దలు.

ఇంకొక విశేషము: భవనసంపాదన దినపు కుండలిని జూడుఁడు. లగ్నచతుర్థాధిపతి బృహస్పతికదా? ఇతఁడే భవనాధికారి. ఈబృహస్పతి అతిశీఘ్రముగా రవిసంయోగమును బొందనున్నాఁడని సులభముగా మన మూహింపఁ గలము; అనఁగా, రవిసంయోగదగ్ధుఁడై నిస్తేజస్కుఁడగు ననుట! లగ్నగృహాధిపతి కీగ్రహచారము పట్టినప్పుడు సంపాదించిన భవనమునకు క్షేమ మెచటినుండి రాఁగలదు? గురుమౌఢ్యమునకు ప్రాచీన శాస్త్రవేత్త లీఫలము నిర్దేశించిరి:

> "వివాహో వ్రతబంధోవా
> యాత్రావా గృహకర్మచ,
> గురా వస్తమితే శుక్రే
> ధ్రువం మృత్యుం వినిర్దిశేత్."
>
> (శార్ఙీయ వివాహపటలము)

ఆదినమున 10-1 a. m. (G. M. T.) లో. అనఁగా 3-22 p. m. (L. M. T.) కాలమునకు. బృహస్పతి రవిసంయోగము నందునని ఖగోళశాస్త్ర వేత్తలు నిర్ణయించినారు. అగుటచే, మన మనుకొన్న భవనసంపాదనకాలమునకు (10-27 a. m. L. M. T.) 4 గంటలు 55 నిమిషములలో ఆకాశరంగమున ఈసంయోగము జరుగునని అర్థము. రమారమి 4 నిమిషముల కొక్కభాగవంతున లెక్కించినచో, ఈకాలమునకు 75 దినములగును. సంపాదించిన 65 దినములకే విపత్తు సంభవించినది. తరువాత 10 దినములయినా పట్టదా కట్టడములోని శిథిలభాగములను కూలద్రోయుటకు? గురుమౌఢ్యదోష మప్పటికి కదా పూర్తి యగును?

ఇంకొక చిత్ర మున్నది. భవనసంపాదన దినమున షష్ఠస్థానాధిపతియగు శుక్రుఁడుండుట కన్యారాశిలో 8 వ భాగ కదా? లగ్నగృహాధిపతియగు గురువు రవిసంయోగ దగ్ధుఁడగుట ఆశుక్రరాశి (తుల) లో 8 వ భాగలోనే! మరమ్మతుల నారంభించిననాఁడు పైనిచెప్పిన పుణ్యసహమము ధనుస్సులో 8 వ భాగకే వచ్చియుండిన దని కనుగొంటిమి. ప్రారంభములో నున్న అమావాస్యాస్పష్టకాలపు లగ్నము కన్యారాశిలో 8 వ భాగయందే పడెనని చూచితిమి. ప్రమాద కాలమున అష్టమ (మృత్యు) స్థానబిందువు ధనుస్సు 8 వ భాగలోనే యుండెనని పాఠకమహాశయులు గమనింపఁగలరు.

> "భట్టి ర్నష్టో భారవియోపి నష్టః
> భిక్షుర్నష్టో భీమసేనోపి నష్టః
> భుక్కుండోహం భూపతి స్త్వం హి రాజన్,
> భభ్బావళ్యా మంతకః సన్నివిష్టః"

అనురీతిగా, ప్రస్తుత సందర్భమున 8 వ భాగనే మృత్యుదేవత ఆవరించియున్నట్లు చూపట్టుచుండలేదా? ప్రమాదపు ఫలముగా అకాలమృత్యువునోటఁబడినవారు 8 మంది కదా? ఇది యయిత మాకస్మిక సంఖ్యాసామ్య మన వచ్చునా?

భవన సంపాదన కాలములో ప్రమాదసూచకుఁడగు వరుణుఁ డుండుట మిథునరాశిలో 18 వ భాగ; మరమ్మతులారంభించిననాఁడు గురువుండినది తులారాశిలో 18 వ భాగ! ఆదినము బుధుఁడు ధనుస్సులో 18 వ భాగయందుండెను. ప్రమాదకాలములో బుధుఁడు వక్రియై మరల చేరుకొన్నది నయితము ధనుస్సులో 18 వ భాగయే! మొత్తముమీఁద ఈప్రమాదములో చెప్పుతిన్నవారు 18 మంది యేనఁట. మరమ్మతు లారంభించిన తరువాత 18 వ దినమందే యీ ప్రమాదము!

మఱియొకమాట. భవనసంపాదన కాలమున మృత్యుస్థానాధిపతియగు చంద్రుఁడు సింహరాశిలో 12 వ భాగలో నుండెను; నాఁటి అదృష్టబిందు వుండుటనయితము ఆ 12 వ భాగయందే; (ఆదినమున యమగ్రహస్థానము కూడ ఆ 12 వ భాగయే!) గృహప్రవేశకాలపు లగ్నము

ధనుస్సులో 12 వ భాగలోనే వచ్చుట; ఆనాఁడు కుజ బుధుల మధ్యబిందువు కన్యారాశిలో 12 వ భాగయందే వచ్చినదని కనుగొంటిమి; ప్రశంసలో నున్న అమావాస్య ధనుస్సులో 12 వ భాగయందే రవిచంద్ర సంయోగము విచ్చినది; ప్రమాదము సంభవించిన కాలపు లగ్నము వృషభరాశిలో 12 వ భాగయందే ఉదయమగుట; భవనములో 11 కమానుల మరమ్మకు జయప్రదముగా జరిగి 12 వ కమానుగోడ నూడఁదీయు సందర్భములోనే ప్రళయము వచ్చిన దఁట! కంపెనీ కార్యస్థానములోని శాలలలో ఏశాలలో 12 మంది ఉద్యోగులు కూర్చుండి పనిచేయు వాడుక యుండెనో, ఆ శాలయొక్క అడుగుభాగమే విచ్చుకొని నేలఁగూలినది! ఏమి కాలప్రభావ మిది?

"ఇదంతా జ్యోతిషశాస్త్రపు ఇంద్రజాలము (Astrological Jugglary)" అను వివేకవంతు లుందరు. ఇంద్రజాల మైనా కానిండు, మహేంద్రజాల మైనా కానిండు. ఇది అంతయు కాలాత్మక పరబ్రహ్మ యొక్క లీలావిలాసము కాని, జ్యోతిష్కుల మాయ కాదు. ప్రపంచమంతయు మాయయే అను తత్త్వశాస్త్ర వేత్తల దృష్టిలో మాత్ర మిదసయితము మాయకావచ్చును. మనకు తెలియనిది, అర్థముకానిది అంతా మాయయే! కాని, ప్రపంచమే మాయ యని ఏమి వదరినాము? ఏమి వదలఁ గలము? ఇది పోనిండు. ప్రమాదము నడచిన తరువాత చేయునట్టి యీచర్చ అంతయు "శవపరీక్ష" వంటిదని హేళనముచేయు విజ్ఞానసంపన్నులుందురు. మోమోటము మాని మాటలాడితిమేని, ఈ ప్రమాదమునకు కారణమును నిర్ణయించుటకై కార్పొరేషనువారు, పోలీసు ఉద్యోగులు, ఇంజనీయర్లు మున్నగువారు ఇప్పుడు చేయుచుండు విమర్శన లన్నియు ఇట్టి "శవపరీక్ష"లే కదా? అట్లని వారు చేయఁ బూనిన కార్యము తప్పనఁగలమా? లోప మెందున్నదో, ఎవరిదో కనుగొని, ప్రజాక్షేమము పరమోద్దేశముగా, అట్టి లోపములు మరల జరుగకుండుటకై కట్టుదిట్టములు చేయుకొరకేకదా వారు పూనుకొనుట? మన విమర్శనయిత మట్టిదే అననిండు. తప్పుకాదు. ఇట్టి వస్తుసామగ్రిని, ఈ విధముగా ఈ మరమ్మతు కార్యములో, ఉపయోగించియుండుట అజాగరూకత యని గృహనిర్మాణశాస్త్రము ననుసరించి, శిక్షాస్మృతి యాధారమున వారు తీర్మానించిరేని, ఇట్టి విషమకాలమున, ఇట్టి దుర్ముహూర్తమున, ఇట్టి అభివృద్ధి కార్యము నారంభించుట అవిచారకృత మని, ఖగోళశాస్త్రము ననుసరించి జ్యోతిషస్మృతి యాధారమున మనము సూచించుచున్నాము. అంతే.

పోనిండు. మొదటి అంతస్తులోని వేఱుభాగములో తిరువాన్కూరు బ్యాంకు కార్యస్థాన మున్నది. రెండవ అంతస్తులో శ్రీ శంకరన్ అనునతఁడు కాపురముండినాఁడు. ప్రమాదకాలమున ఈ భవనభాగముల కేమియు నుపద్రవము వచ్చినట్లు వినము. ఏల? వారీ భవనమును భీమా కంపెనీవారు ప్రవేశించిన ముహూర్తములో ప్రవేశించి యుండరు కాన. కంపెనీవా రుపయోగించుకొన్న దుర్ముహూర్తపు ఫలము వారి కంటలేదు. కంపెనీ కార్యస్థానమును కూలద్రోసి తత్సేవకులలో, మరమ్మతు కూలీలలో, గ్రహచారము చాలని కొందఱిని మాత్రము కబళించుకొని పోయినది. కంపెనీ ఉద్యోగులు 34 గురు, మరమ్మతు కూలీలు 37 గురు ఆదుర్దినమున నచట పనిచేయుచుండిరఁట! ఇందరిలో 8 మంది మాత్రమే మరణించి 10 మంది గాయముల పాలైరనుటలో నొక వైశిష్ట్య మున్నది కదా? తమ జాతకములలో క్రూరగ్రహవేధ యుండి, ఈ దుర్ముహూర్తపు సందర్భమున వేధపాలయిన ఖగోళభాగలతో తమ జాతకములందలి ప్రధాన స్థానములకు ప్రబల విషమ సంబంధమును సంపాదించుకొన్న దురదృష్టవంతులు మాత్రము ఈ ప్రమాదమున కాహుతియైరనియు, అట్టి సంబంధము లేనివారును, తక్కువగా కలవారును కొంచెముగనో, గొప్పగనో ఆర్థిక, కాయిక, మానసిక క్లేశములను యథాశక్తిగా ననుభవించి గండము గడచుకొనిరనియు మన మూహింపవలసి యున్నది. పాఠక మహాశయులలో శాస్త్రగౌరవము కలవారెవరైన, ఈ ప్రమాదమువలన అకాలమరణము నొందిన వారి యొక్కయు, ఆశ్చర్యకరముగా గండము గడచుకొన్న వారి యొక్కయు జాతకములను సంపాదించఁగలిగిరేని, పయి యర్థమును స్పష్టముగా చూపుట సాధ్యమని నా నమ్మకము. శాస్త్రదృష్టితో ఇట్టి చర్చలు, విమర్శలు, పరిశోధనలు సలుపుట లోకకళ్యాణమున కత్యంతావసరముకూడ.

హోరాశాస్త్రమున మహనీయులగు ప్రాచీనమహర్షులు శాసించిన విధులను గమనించమేని, లోపము మనదే యని తెలుపుట కింత చాలు ననుకొందును. ఎన్ని వేల శతాబ్దముల అనుభవమునో క్రోడీకరించి వారు నిర్ణయించిన సూత్రము లపారమయిన విలువగలవి! మన కీ ప్రపంచమున,

"ఆపద కడవం బెట్టఁగ,
నోపి శుభం బైనదాని నొడఁగూర్పను"

చాలినట్టివి. ఇట్టి సూత్రములపై అకారణ ద్వేషమో, లేక నిరాదరమో చూపునట్టి స్థితికి వచ్చువరు విద్యాధికు

లగు శాగరకనక్షత్రములు చేరి నడుపు సంస్థలే పాల్పడి నచో, ఇఁక పామరులగు జానపదుల మాటయేమి?

ఈ వ్యాసము నిట్లు ముగించి సంపాదకులకు పంపు నన్నాహములో నుండఁగా, 12-12-1945 వ తేదీన నా మిత్రుఁడు శ్రీ కే. పార్థనాథశర్మ మదరాసు నుండి వచ్చి ప్రశంసాభవనపు మరమ్మతుపనులను కంట్రాక్టు తీసుకొన్న కంపెనీవారి మానేజరు శ్రీ పి. గోపాలకృష్ణన్‌గారి జాతకసామగ్రిని నా కొసఁగెను. మఱియు, గృహప్రవేశ దినమున (16-10-1945) సుమారు 3-0 P. M. వేళలో పూజలు సలిపి ప్రసాదస్వీకారము చేసి భీమాకంపెనీ ఉద్యోగులు తమ పనుల నారంభించిరని నా మిత్రునివలన తెలియ వచ్చినది.

ఈ నూతన సామగ్రి మన యూహలతో నెట్లు సమన్వయపడఁగలదో పాఠకమహాశయుల కిచ్చట నివేదించుట అప్రస్తుతము కాదు. శ్రీ గోపాలకృష్ణన్ సాయన మిథున లగ్నములో, బుధుని ఆధిపత్యములో, శుక్రుని నవాంశలో జనించిన వ్యక్తి యని చదువరు లెఱిఁగినచో, "అహా" యని ఆశ్చర్యపడక మానరు. శుక్రునితో పరివర్తన యోగములో నున్న బుధుఁడు కదా మరమ్మతుల కంట్రాక్టరను కొంటిమి? ఇంకేమి సాక్ష్యము కావలయును? ఇతని దశమ కేంద్రము మీనరాశిలో 17¼ భాగలో నున్నది. భవన సంపాదనము నాఁటి యొక్కయు, భవనప్రవేశము నాఁటి యొక్కయు వరుణగ్రహ స్థానమునకు మరమ్మతు లారంభించిన నాఁటి యొక్కయు, ప్రమాదకాలము యొక్కయు బుధగ్రహస్థానము నింపు సమసప్తక వేధలో నుండఁగా, ఈ రెండింటి సరిసమ కేంద్ర సంబంధముతో ఇతని దశమ స్థానముండుట మన ఊహలతో నెంత బాగుగా అతుకుచున్నదో చూడుఁడు! విశేష మేమనఁగా, ఇతని జాతకములో కుజుఁడుండుట ధనుస్సులో 12½ భాగ యందే! ప్రశంసాదినమున వచ్చిన అమావాస్య కంట్రాక్టరు జాతకపు కుజునిపైననే పడినదనియు, అది ప్రమాదకాలమున అష్టమస్థాన మధ్య బిందుపే అయి యుండెననియు, భవన ప్రవేశకాలపు లగ్నము, పూజాకాలపు దశమకేంద్రము సయితము మా ప్రదేశమే అనియు చదువరులు పోల్చుకొన్నచో గగుర్పాటు ననుభవించకపోరనుకొందును.

1945 - వ సంవత్సరమునకు ఇతని జాతకమున లగ్నాధిపతి యగు బుధుఁడు చలించి ధనుస్సులో 8 వ భాగయందే నిలిచియున్నాఁడు. భవన సంపాదన కాలపు శుక్రుని కిది గుప్తశత్రుస్థానము! ఇతని జన్మచంద్రుఁడు మేష రాశిలో 7 వ భాగలో నుండి భవన సంపాదన కాలపు ఇంద్ర, బుధ, రవి, గురువులకు సమసప్తక శత్రు స్థానములో నుండుట. ఇట్లుండ, 1945-వ సంవత్సరమునకు ఇతని చలితరవి వృశ్చికరాశిలో 21 వ భాగకు వచ్చి పయి ఇంద్ర బుధులకు అర్ధ కేంద్ర విషమ దృష్టితే వచ్చి నాఁడు. ఇట్టి పరిస్థితులలో ఇతని యాజమాన్యమున జరుగు మరమ్మతు పనులవలన భవనము దెబ్బతిను టేమి వింత? మరచితిని. ఇతని దశమాధిపతియగు బృహస్పతి యుండుట భవనసంపాదన కాలపు కుండలిలో అష్టమ స్థానమునందే!

భవనప్రవేశ దినమున 3-5 p. m. (L. M. T.) లో ధనుస్సులో 12½ భాగ దశమ కేంద్రమందుండి మీన రాశిలో 8 వ భాగ లగ్నముగా నుండును. మన మనుకొన్న ప్రవేశలగ్నస్థానము పూజానంతరము కార్యారంభకాలమునకు దశమకేంద్రమునకు వచ్చుటయు, తాత్కాలిక లగ్నము భవనసంపాదనకాలపు నీచశుక్రుని కెదురుగావచ్చుటయు జరిగిన సంభవమునకు తగియేయుండి మన మునుపటి ఊహలను నిశ్చయముగా బలపరచుచున్నవి. ఆకస్మిక సంఖ్యాసామ్య మని ఇన్నింటిని త్రోసిపుచ్చఁ గలమా?

అతివిషాదకరమగు నీ ప్రమాదగాథను చర్చించు సందర్భమున ఈ సంస్థయొక్క వ్యవస్థాపకులనుగాని, కంట్రాక్టరులనుగాని, ఇతరులనుగాని తప్పుపట్టుట త్రికరణశుద్ధిగా నా ఉద్దేశము కాదు. అన్నివిద్యలయందును ముందంజవేసి పరిశోధనలు సలుపుట ప్రధానకార్యమని పలువురు విద్యాధికులు పలుతెరగుల పాటుపడుచున్న యీ కాలములో అతిప్రాచీనతా గౌరవమున కర్హమై, లోకకల్యాణమే పరమోద్దేశముగాఁగల ఈ హోరాశాస్త్రము సయితము వారి దృక్పథము నంటు భాగ్యము రావలయు నను కోరికతోనే నే నీవిమర్శకుఁ బూనుకొనుట. పాఠకమహాశయులలో నెవరైన నా యభిప్రాయముల నంగీకరించఁజాలని పట్ల, నా ఉద్దేశము నయినా వారు సంపూర్ణ సహృదయత్వముతో నాదరింతు రని నా విశ్వాసము.

"ఉత్పత్స్యతే హి మమ కోపి సమానధర్మా,
కాలో హ్యయం నిరవధిః, విపులా చ పృథ్వీ"

ఉఱుములు, మెఱుములు

= శ్రీ పొట్లపల్లి రామారావు =

ఎవరయ్యా! ఈ కాఱుమబ్బుల
యిరులమాటున తొడలు చరచి
తేజుకత్తుల దిక్కులంటగ
తిప్పుచున్నారు?
సమరము చేయుచున్నారు?

ఏమిటో! నులివెట్టు ద్వేషము?
ఎందుకా! మినుముట్టు రోషము?
ఎవరు లేరా! మీకు తీర్పరు;
ఇంటివారలు
హృదయము నంటువారలు?

వాడికత్తుల రాపిడులచే
వజ్రసమపదఘట్టనలచే
దిశల గుండెలు కదలిపోయె
తెలిదా మనసు?
యింతకు, ఎందు కొసలుసు?

ఎంత సేవెంతంచు మీరలు
యిటుల తెగి కయ్యంబునేసిన
ప్రళయకాలమునాటికైనా
బాపగాలేరు
ఏరు మిమ్మాపగాలేరు.

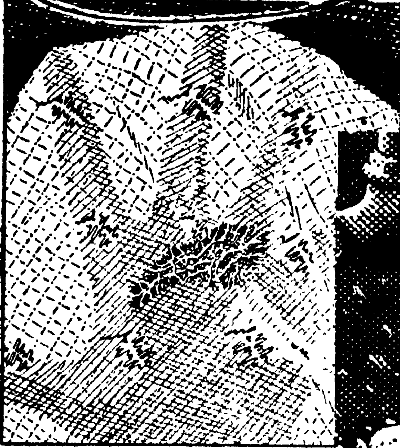
అదిగో! చూడుడి! మబ్బుముత్తైవ
ఎదను చించుక ఏడ్వసాగెను
ఎవరు మడిసిరో! ప్రాణచుట్టము
ఇంటివారలు
యింతకు కానివారలు?

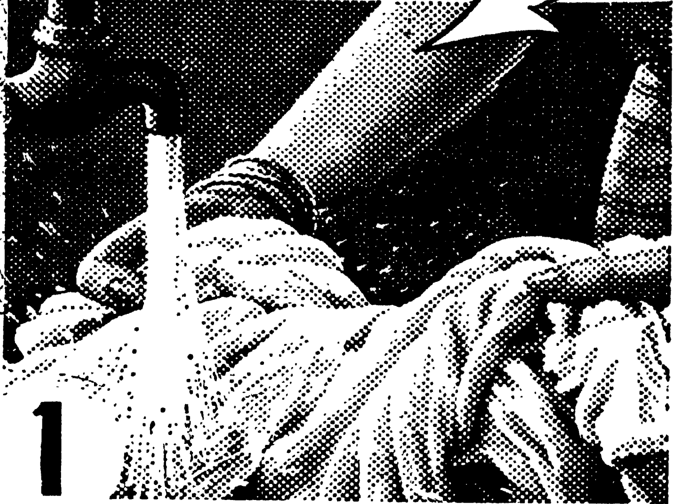
మన్ను, మిన్నూ ఏకమయ్యెను
మబ్బుగింపుల బాష్పలహరిచె
దిక్కులన్నీ మూగిపోయెను
చిక్కచీకటిచే
అక్కట త్రోవ గానమిచే?

యింతకైనా తీరిపోదా?
యీమహాప్రళయాట్టహాసము
ఏమియించునో నెత్తిపైనని
యిల నడుంకెడిని
ప్రాణములే కలంచెడిని!

ఈవిధముగా వుతికిన యెడల బాదటంవల్లకలిగే నష్టము వుండదు

రంధ్రములు పడుట. చిరుగుట. బ్రద్దలయిపోవుట సంభవించును. ..బట్టలను శుభ్రపరచుటకు పురాతనపు మోటు పద్ధతిగా బాదుట వలన ఈ విధమైనటువంటి అనవసరమైన నష్టమునకు డబ్బు ఖర్చునకు పాల్పడుట తటస్థించును.

1

2

3

4

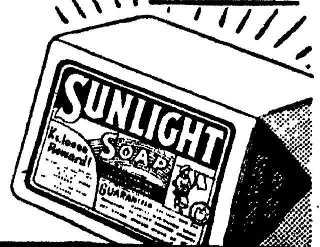

ఈ నెంబరు వేయబడిన చిత్రములను చూడండి. బట్టలనుపాడుచేయకుండా వుతుకుట ఎట్లాగో ఇవి చూపగలవు.

(1) పంపు క్రిందగాని, తొట్టెలోగాని, చెరువులోగాని, కాల్వలోగాని వుతకవలసిన బట్టను బాగా తడపవలెను. (2) బట్ట బాగా తడిసిన తర్వాత సన్‌లైటుతోబాగారుద్దండి. (బాగా మురికిగావున్నచోట్ల సన్‌లైటు ఎక్కువగాపట్టించవలెను). (3) సబ్బుతోనిండిన బట్టను బాగా పుసమండి. బండకేసిబాదవద్దు (మామూలుగా చపాతీలు చేసేటప్పుడుపిండి కలిపేవిధంగా నన్నమాట). సబ్బుయొక్క నురుగునుబట్టంతటికి బాగా అంటేవిధంగా చూడండి. గట్టిగా రుద్దటంగాని మరి ఇతర విధంగా బాదటంగాని అనవసరము. సన్‌లైటుయొక్క "స్వయముగా శుభ్రపరచు నురుగు" మురికినంతటిని తీసివేయును. (4) తరువాత మురికితో కూడుకొనిన నురుగంతయు పోయేటట్టు బట్టను నీటిలో ముంచిపిడవడి.

ఈ సన్‌లైటు పద్ధతిగావుతికినయెడలబట్టలు చాలకాలమున్నవి.

సన్‌లైటు సబ్బు బట్టలను కాపాడును

సంకురాత్రి

[సూరీ, సీతీ, వెంకీ]

= శ్రీ చింతా దీక్షితులు =

"ఓ తాయిల్లాగారి త్రిగాడ గోరింక
చెప్పవే చెప్పవే చెమ్మాపాప
చెప్పితే నీ కళ్లోతాయి"

అని నవ్వుతూ, చప్పట్లు కొడుతూ సూరిని చూచి సీత అంది.

సూరి తలమీద వున్న గిన్నెపొంగ చేత్తో తీసుకొంది.

"మొంగల్ది నాకున్నాదోయి, ముసల్ది నాకున్నాదోయి" అని సీత మళ్లీ నవ్వుతూ చప్పట్లు కొడుతూ గంతులేసింది.

"అమ్మతో చెపుతా నుండు. అక్కడికి ఏమిటది? అవున్యాం." అంది సూరి.

వెంకి వాళ్లమ్మ పచ్చడి గిన్నెతో వెంకి పచ్చడి వేయించుకొని నాకుతూ దగ్గిరికి వచ్చి "ఆయి బెల్లం ఆయి, ఆయి, ఆయి" అని ఊరించింది. సీత "నేనువాగ్రం చెప్పుకోలేనా ఏమిటమ్మ" అంటూ ఇంట్లోకి పరుగెత్తుకు వెళ్లి పచ్చడి చేతులో వేయించుకువచ్చి "ఆయి బెల్లం, ఆయి బెల్లం, ఆయి, ఆయి" అంటూ సూరిని ఊరించింది. సూరి "నీలు కూడా చెప్పలేనా" అంటూంటే "రావే నీకూ పెడతాను" అని పిలిచి, "ఆయి ఆయి" అని మళ్లీ ఊరించి తరవాత సగం సూరికి పెట్టింది. ముగ్గురూ పచ్చడి నాకేసి చేతులు కడుక్కున్నారు.

"సంకురాత్రి నెల పట్టాగుటగాదు టే సూరీ" అంది సీత.

"అమ్మ చెప్పిందికాదూ రేపటినుంచని" అంది సూరి.

"మరే నే! రేపటినుంచే కాదు టే ముగ్గెట్టడం" అంది సీత.

"అవునే, గొబ్బిళ్లు కూడా రేపటినుంచనే" అంది సూరి.

సూరికి ముగ్గెట్టడం వచ్చును. తెల్లారగట్ల దాకే వాళ్లమ్మతో కూడా లేచేవారు సూరి, సీత, వెంకీని. వాళ్లమ్మల్లా, సూరీ కలసి ఇంటిముందు వాకిట చిమ్ముతూ కళ్లాపి జల్లి ముగ్గులు పెట్టేవారు. సీత, వెంకి కలసి పచ్చని పేడ ముద్దలు చేసి, వాటిని పసుపు ముద్దలూ, కుంకం ముద్దలూ పెట్టి గుమ్మడిపువ్వులు గుచ్చి వాటిని ఆ ముగ్గులమీద పెట్టి పసుపూ, కుంకం చల్లేవారు.

వాళ్లమ్మ పెద్దపెద్ద ముగ్గులు పెట్టేది. గుంటల కోలలూ, గంటల రథాలూ వాళ్లమ్మ పెడుతూ వుంటే సూరి చిన్నముగ్గులు వాటమధ్యగా పెట్టేది. తామరపూలు, చామంతులూ, మిఠాయి పొట్లాలూ, పాలకోటలూ సూడిలైనవి.

గొబ్బిళ్లు పెట్టింతరవాత ముగ్గుమీద కలసి గొబ్బిళ్ల పాట పాడేవారు. సీత వెంకీవాళ్లకి సూరిమీద గొబ్బి పాట కట్టి పాడేది.

"సూరికి గొబ్బెమ్మ
మొగలీ పువ్వంటే

మొగుడ్నియ్యావే."

అంటే సూరికూడా ఉత్సాహోత్సాహంతో —

"సీతికి కొబ్బరాకు
మొగలీ పువ్వంటి
మొగుడ్నియ్యావే."

అని [illegible]డేది.

వెంకీ—

"సూరికీ, సీతికీ కొబ్బరాకు
మొగలీ పువ్వంటి
మొగుడ్నియ్యావే"

అని పాడుతూంటే, సీతి "ఊరుకో వెంకీ" అని కోప్పడేది.

[illegible] పాటలు పాడింతరవాత బెల్లంముక్క నై[illegible] పెట్టి [illegible]గా తినేవారు.

[illegible] గొబ్బిళ్లు పెట్టి కొంత సేపున్న తరవాత [illegible] తీసి చిన్న చిన్న చిల్లిపిడకలు చేసి [illegible] వాళ్లు అవి దండలన్నీ [illegible] రాలో వేళ్లాడవేసుకొనేవారు.

[illegible] ఇంటివాకిలి కళకళలాడు తూవుండేది. సాయంత్రం అయ్యేటప్పటికి గొబ్బిళ్ల పాట పాడుతూ కొంతమంది ఆడపిల్లలు వచ్చేవారు. వాళ్లు గంప కింద పెట్టుకొని [illegible] చప్పట్లుకొడుతూ [illegible] తిరుగుతూ గొబ్బిళ్ల పాట పాడితే సూరీ, సీతీ, వెంకీ విని సంతోషించేవారు. వాళ్లు [illegible] పిడకా ఆ పిల్లలకి ఇచ్చేవారు.

ఆపిల్లలు వెళ్లిపోయిన తరవాత మగపిల్లలు భోగికర్ర కోసం పాడుకుంటూ వచ్చేవారు.

"కొండోయి [illegible]డోయి
[illegible]ముడోయి
[illegible]
నీకోముక్క, నాకోముక్క"

అని వాళ్లు అరుస్తూంటే సీతి ఒక చిన్న కర్ర ముక్కో, లేకపోతే ఒక పిడకముక్కో ఇచ్చేది. వాళ్లు పాడుతూ ఇంకో ఇంటికి పోయేవారు.

సుద్దముక్క పుచ్చుకొని వెంకి ఇల్లంతా ముగ్గులు పెట్టడం నేర్చుకుంటోంది. సూరి నేర్పుతోంది సీతికీ, వెంకికీని. సీతికి కొంచెం ముగ్గులు పెట్టడం, అనగా బొట్లు పెట్టి కలపడం, మిఠాయిపొట్లం ముగ్గు పెట్టడం వచ్చింది. వెంకికి సుద్దముక్కతో గీతలు గియ్యడం తప్ప అసలు ముగ్గులేమీరావు.

౨

ఇక సంక్రాంతి వారంరోజులుందనగా సూరీ, సీతీ, వెంకీ అరుగుమీద కూర్చుని గచ్చకాయలాడు తున్నారు. ఆసమయంలోనే వాళ్లింట్లో వాళ్లమ్మకీ, నాన్నకీ చిన్న యుద్ధం జరుగుతోంది.

"నాదగ్గర డబ్బులేదు. నేను కొనను" అంటు న్నాడు వాళ్ల నాన్న.

"అయ్యో! కొనకపోతే ఎలాగ! పండుగని ఎంతో ముచ్చట పడుతున్నారు పిల్లలు పాపం" అంది వాళ్లమ్మ.

"ఇంకో పండుక్కి చూసుకోవచ్చులే. ఇప్పు డప్పుచేసి కుట్టించను, వాళ్లకి కొత్తబట్టలు."

"అయ్యో! అలా అనకండి. వాళ్ల కెంత గావాలి? ఏడాదికొక్కసారి వచ్చే పండుగాయెను."

"అన్ని పండుగలూ ఏడాదికొకసారే వస్తాయి. నెలనెలకీ ఏదో ఒక పండుగ వస్తూనే ఉంటుంది. చేతులో డబ్బు ఉన్నప్పుడు కుట్టిస్తాలే."

"ఇది పెద్దపండుగ. అలా అనకండి. పిల్లలు చిన్నబుచ్చుకుంటారు. పొరుగు పిల్లలందరూ కొత్త పరికిణీలూ, కొత్త చొక్కాలూ వేసుకుతిరుగుతూ వుంటే మన పిల్లలు మాసిన బట్టలు కట్టుకు తిరగడానికి యేమంత ఖర్మం వచ్చింది! ఊరుకోండి, ఎవరేనా వింటే నవ్విపోతారు."

"మరేం నవ్వరు లెద్దూ"

"ఇదేమిటమ్మా ఈ మొండిపట్టు? ఎంత చెప్పినా వినరు. పిల్లలకి కొత్తబట్టలే లేకపోతే ఈ పండుగలు చేసుకోడా లెందుకు? ఈ పిండివంటలు వండుకోడా లెందుకు?" అని బుగ్గలు వేళ్లతో నొక్కుకుంది.

వాళ్ల నాన్నకి కోపంవచ్చి కేకలేశాడు.

వీథిలో ఆడుతూన్న ముగ్గురు పిల్లలూ కేకలు విన్నారు.

అప్పుడు సీత వెంకితో అందిగదా: "వెంకీ, వెంకీ, నాన్నేం, మనకేం, కొత్త పరికిణీలు కుట్టించనంటున్నారు. నీవిప్పుడేం చేస్తావా అంటే నాన్న దగ్గరకు వెళ్లి నాన్న కాళ్లు రెండూ గట్టిగా పిటకరాయించాగ పట్టుకో. పట్టుకొని అంటావు గదా 'నాన్నా, నాన్నా, నాకూ, అక్కయ్యలకీ కొత్త పరికిణీలు కుట్టించవూ' అని."

అపుడు సూరి అందిగదా: "ఒసీ సీతీ, అలా చేస్తే నాన్నకి కోపం వస్తుందేమోనే. అమ్మ చెప్తుందిలే, నాన్నతో, కుట్టించమని"

"ఉండవోసీ నీకు తెలీదు. ఊరుకో సూరీ! వెళ్లవే వెంకీ, వెళ్లు."

వెంకి గబగబ పరుగెత్తుకెళ్లి వాళ్ల నాన్న కాళ్లు రెండూ గట్టిగా పట్టుకుంది. పట్టుకొని "నాన్నా, నాన్నా, కొత్త పరికిణీలూ ఊ ఊ ఊ......." అని మూలగడం మొదలెట్టింది.

కొంత సేపయ్యాక సూరీ, సీతీ వచ్చారు. సూరి అందిగదా: "నాన్నా, నాన్నా, వాళ్లమ్మాయే ఉల్లిపువ్వుల పరికిణీ కుట్టించుకొంది. నాన్నా, ఎంతచక్కగుందో! మాకూ కూడా కుట్టించి పెట్టవూ?"

సీత అందిగదా: "పోనీలే నాన్నా, నీ వెప్పుడూ యింతే! కుట్టించి పెట్టకుంటే కుట్టించవు. ఇప్పుడు వెడదాం రా నాన్నా బజారుకి"

వెంకి నాన్న పంచ లాగుతూ "రా నాన్నా బజారూ, రా నాన్నా బజారూ" అని అనడం మొదలెట్టింది. వాళ్లు ముగ్గురూ కలిసి నాన్నని బజారుకు లాక్కుపోయారు. వాళ్లమ్మ వంటింట్లోంచి చూచి నవ్వుకుంటోంది.

3

"ధర్మసంవర్ధనీ మాయమ్మ
నమ్మితినమ్మ
దాసుని దయజూడవలె నమ్మ
ఎన్ని జన్మము లెత్తితిని తల్లీ! కల్పకవల్లీ!
ఎన్ని జన్మము లున్నవో మళ్లీ."

అంటూ సాతాని కాషాయవస్త్రాలు కట్టుకొని గుమ్మడిపండు చెంబు నెత్తిమీద పెట్టుకొని తంబురా, చిరతలూ చేతులతో పట్టుకొని వాయిస్తూ భోగినాడు వాళ్లింటికి వచ్చాడు. తలంటుకొని పోసుకొని, కొత్తపరికిణీలు కట్టుకొని, కొత్తజుబ్బాలు తొడుక్కొని, కాటుక బొట్టూ పెట్టుకొని, బుట్టెడు బియ్యం చేతులు మీద పెట్టుకొని సూరి, సీతి, వెంకి ఇంటికి వచ్చిన బిచ్చగాళ్లందరికీ గుప్పెడు గుప్పెడు బియ్యం వేస్తున్నారు.

ఆరోజున వాళ్లందరూ తెల్లారకుండానే లేచారు. తలనీళ్లు పోసుకున్నారు. వసారాలో వేల్లాడదీసిన చిల్లిపిడకలన్నీ పెరట్లోనే పోసి భోగిమంట వేసుకొన్నారు. సీత వాళ్ల నాన్న దూళ్లకర్ర తెచ్చి భోగిమంటలో పడేసింది. వాళ్లమ్మ చెప్పడాలకర్ర వెంకి పడేసింది. వాళ్లన్నయ్య ప్రక్కవాళ్లదల్లో పెరుగుకర్ర తీసి భోగిమంటలో పడేశాడు. భోగిమంట దగ్గర వాళ్లంతా సేపు చలికాచుకొన్నారు.

"అబ్బి, అబ్బి, నీ కింకా పాటలొచ్చునా?" అంది సూరి.

"వచ్చునమ్మ" అని—

"ఘుమ్మఘుమ్మన పెరుగు తరచగ
కోరి విని ప్రార్థించి కృష్ణుడు
అమ్మ వెన్నా అనుచు కవ్వము
అణచిపెట్టను
నమ్మరా కృష్ణమ్మ! పెరుగులా
నడుము గుమ్మను తిరుగు లాడును
నమ్మకున్నను ఘుమ్మ ఘుమ్మను
నాద మిదు వినుమీ
కృష్ణా! గుమ్మ డిడుగో!"

పాడాడు. సూరీ, సీతీ, వెంకీ గుమ్మడిపండు చెంబులో తలోగుప్పెడు బియ్యం పోశారు. సాతాని పాడుకొంటూ ఇంకో ఇంటికి పోయాడు.

ఇలా ఎంతోమంది పాటలు పాడుకుంటూ వచ్చారు. వారిచేత రకరకాల పాటలు పాడించుకొని వారికి సూరీ, సీతీ, వెంకీ తలోగుప్పెడు బియ్యం పెడుతూనే ఉన్నారు. కాకులూ పిచికలూ అప్పుడప్పుడు వాళ్లదగ్గరకు వచ్చేవి. వాళ్లు కాసిని బియ్యం చల్లితే అవి తినేసిపోయేవి. ఇలా మధ్యాహ్నందాకా వాళ్లు బిచ్చగాళ్లకీ, కాకులకీ, పిచికలకీ బియ్యం వేస్తూనే ఉన్నారు.

ఇంతట్లోకే వాళ్లమ్మ "నాన్నగారు మడి కట్టుకున్నారు. లేండర్రా బువ్వ తిందురుగాని" అని కేకేసింది.

"వస్తున్నామే" అని వాళ్లు అరుగుమీదనుంచి లేచారు. అడుక్కునే ముసిలమ్మ అలా పోతోంటే దాన్ని పిల్చి, బుట్టలో బియ్యం దాని వళ్లో పోసింది సీతి.

ముగ్గురూ ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయారు.

ఇంట్లోకి వెళ్లి ముగ్గురూ కాళ్లుకడుక్కుని భోజనానికి కూర్చున్నారు. వాళ్లమ్మ వడ్డిస్తోంది.

"అమ్మా, నాకేం వండిపెట్టావు" అంది సీతి.

"నీకు పులిహోర చేసిపెట్టానులే"అందివాళ్లమ్మ.

"నాకో అమ్మా"అంది వెంకి.

"నీకు బొబ్బట్లు ఇష్టమేగా?"

"మరి నాకో! పరమాన్నం చేసిపెట్టావా అమ్మా" అంది సూరి.

"ఇన్నుంటే ఇంకా పరమాన్నం ఎందుకే" అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

"రేపు చేస్తాంలే" అంది వాళ్లమ్మ.

సూరి ధుమధుమలాడుతూంటే "నీ కానక ఓ తాయిలం పెడతానులే" అంది వాళ్లమ్మ.

"నాకూ పెట్టాలి తాయిలం. నాకూను" అన్నారు సీతీ, వెంకీని.

తరువాత ముగ్గురూ కబుర్లు చెపుతూ ఒకళ్లమీద ఒకళ్లు సొడ్డు వేసుకుంటూ భోజనాలు చేశారు.

౪

పెద్ద పండుగనాడు సూర్యుడు ఉత్తరదిశాభిముఖుడై ఉదయాన్నే ప్రకృతికంతకూ బంగారునీరు పూశాడు. దేశంలోనివాళ్లంతా కొత్తబట్టలు కట్టుకున్నారు. చెట్లుకూడా కొత్తబట్టలు కట్టుకున్నట్టే ఉన్నాయి. బీదవాళ్లుకూడా కొత్తబట్టలు కట్టుకున్న భావంతోనే ఉన్నారు. ఆ ఉదయాన్ని లోకము పెదవులలోనుంచి వెలువడిన మందహాసము సాయంకాలానికి పెద్దనవ్వుగా మారబోతోంది.

ఉదయాన్నే వినిపించాయి జేగంటలు. భాస్కరుని బంగారుకాంతికి మెరుగుపెడుతున్నాయి. దేవుడు పల్లకీలో ఎక్కి భక్తుల దర్శనంకోసం, భక్తుల కానుకలందుకోవడం కోసం వీధివీధులూ ఊరేగడానికి బయలుదేరాడు. పూలదండలతో, మంగళవాద్యాలతో, స్వస్తివాక్యాలతో, వాత్సల్యసౌరభాలతో.

ఆ పెద్దపండుగనాడు దుఃఖచ్ఛాయల్ని వేటాడి తరుమగొట్టడానికి దేవుడు బయలుదేరాడు.

సూరీ, సీతీ, వెంకీ కొత్తబట్టలు కట్టుకున్నారు. వాళ్లమ్మ వాళ్ల నలంకరించింది. దేవుడి బాజాలు వినిపిస్తున్నాయి. దేవుడికి హారతివ్వడానికి ముగ్గురూ ఉబలాటపడుతున్నారు. పెద్దపళ్లెంనిండా బియ్యం పోశారు. తాంబూలం పెట్టారు. హారతికర్పూరం పెట్టారు. అరటిపళ్ల అత్తం ఒకటి పెట్టారు. అన్నయ్య నాలుగు అగరొత్తులు పడేశాడు.

కాగడాలతోటీ, బాజాలతోటీ దేవుడు వాళ్లింటిముందరికి వచ్చాడు.

సూరీ, సీతీ, వెంకీ ముగ్గురూ పళ్లెం పట్టుకువచ్చి పూజారి కిచ్చారు. పూజారి బియ్యం, పళ్లూ అన్నీ దేవుడిముందు పోసి, కర్పూరం వెలిగించి దేవుడికి హారతిచ్చాడు. హారతిస్తూంటే వాళ్లమ్మ లెంపలు వాయించుకొని దేవుడికి దణ్ణంపెట్టింది. వాళ్లమ్మను చూచి సూరీ, సీతీ, వెంకీ కూడా దేవుడికిదణ్ణంపెట్టారు. పూజారి హారతిపళ్లెం సూరిచేతి కిచ్చాడు. అందరికీ శఠగోపం పెట్టి పువ్వుల ప్రసాదం ఇచ్చాడు. అందరూ దీపం కళ్లకద్దుకున్నారు. అద్దుకుంటూ వాళ్లమ్మ అంది

దా-ఆ దేవుడి పుణ్యాన్ని మా సూరికి మంచిసంబంధం వచ్చి చప్పున పెళ్లి అయితే బావుండేది." అంటే సూరి సిగ్గుపడింది. సీతీ, వెంకీ సూరికేసి నవ్వారు. సూరికి కోపముమో త్తం వచ్చి ఇంట్లోకి పారిపో యింది.

ఆరోజల్లా వాళ్లు ముగ్గురూ బిచ్చగాళ్లకి బియ్యం వేస్తూ ఆడుకుంటూ, పాడుకుంటూ ఖులాసా గా కాలం గడిపారు.

౨

కనుమునాడు తెల్లారకుండానే లేచి వాళ్లమ్మ, సూరీ, సీతీ కలిసి పెద్దపెద్ద ముగ్గులు పెట్టారు. వాళ్లమ్మ పెద్దరథం పెట్టింది. వాళ్లు దానిచుట్టూ చిన్న చిన్న ముగ్గులు పెట్టారు. ఆ రథాన్ని పక్క ఇంటి రథంతో కలిపారు. ఈవిధంగా ఊళ్లో ఉన్న ముగ్గులన్నీ కలిసి ఒక ముగ్గు అయాయి. సౌందర్యదేవత కౌగిలిలో ఆ ఊరంతా ఆనాడు ఒదిగింది.

వాళ్ల నాన్న ఓగడ్డిమోపు కొని వాళ్లింటిముందర పడేశాడు. పశువులకుకూడా ఆనాడు పండుగే. యథేచ్ఛగా ఎవరింటికేనా వెళ్లి అవి కావలసినంత గడ్డి తినవచ్చు.

తాళాలు వాయిస్తూ, అంబోతులకు అచ్చువేసి కాపులు వీధుల్లో ఊరేగిస్తున్నారు. వ్యవసాయ దారులు తమ పశువుల కొమ్ములకు రంగులువేసి వాటిని అలంకరిస్తున్నారు.

కనుమునాడు కాకికూడా మునుగుతుందని చెప్పి వాళ్లమ్మ అన్నయ్యకీ, సూరికీ, సీతికీ, వెంకికీ తలనీళ్లు పోసింది.

"అమ్మా! ఇవ్వాళ ఏం వండుతావే" అంది సీతి.

"కనుమునాడు మినుము తినాలికాదులే" అంది సూరి.

"అయితే అమ్మా! ఈవాళ ఆవడలు చేసిపెట్టు" అంది సీతి.

"మీనాన్నగారి నడిగి చెప్తానులే" అంది వాళ్లమ్మ.

"నాన్నా, నాన్నా, నిను ఆవడలు కావాలి కామా" అంది సీతి.

"సరే మీఇష్టం" అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

సూరీ, సీతీ, వెంకీ అరుగుమీదకూర్చున్నారు. ఆదారిని పోయే పశువులు వాళ్లింటిముందరి గడ్డి తింటున్నాయి. అన్ని రకాల బిచ్చగాళ్లకీ బియ్యం పెడుతున్నారు వాళ్లు. బియ్యం పుచ్చుకొనే ఆనందం బిచ్చగాళ్లదీ, బియ్యంపెట్టే ఆనందం పిల్లలదీ, పిల్లలు పెడుతున్నారనే ఆనందం తల్లిదండ్రులదీ!

ఆ పెద్దపండుగ మూడు రోజులూ ఎవరు ఏపని చేసినా ఆపనులలో ఆనందాన్నే వారివారి మనస్సులు చూస్తున్నాయి.

ప్రభాతవల్లకి

□

= శ్రీ బెళ్లూరు శ్రీనివాసమూర్తి =

కడచిపోయిన [illegible]ార్యజాతి
గాథ లేవో పునఃప్రతిబింబన,
కడలునెల్ల నవీనరోచులు
కదలుగట్టెను.

ప్రశాన్తమైన నితాంతగానము
స్వాంతముల నగలించుచున్నది
మూర్త్యనవానుభూతిమాధురులు
మరలయు సౌఖ్యములు.

తిమిరమున విహ్వలయి నిరా
శస్త్రములను కలించుమాయా
తిమిరాంతిమనుహ్వానదయించుగలు
శాంతిచెందగను.

ఎన్ని మూర్ఛల బున్నదైరై
ఎంత బ్రహ్మానంద మొందునో
భావభరిత ప్రభాతవల్లకి
పాటలో నిండగా.

కాలవాహిని కరిగిపోయిన
గాథలోనే లీనమగునో
ఘనవినూతనస్వాంతకోదయ
గర్భమే గదలించునో!

సర్వజ్ఞాత్మముని

= శ్రీ నిర్వికల్పానందస్వామి =

సర్వజ్ఞాత్మముని అని ప్రసిద్ధిగాంచిన నిత్యబోధాచార్యులు శృంగేరీపీఠము నధిష్ఠించిన ఆచార్య పరంపరలో నొకడు. ఈయనగురుని పేరు దేవేశ్వరుడు. క్రీ. శ. ౮, లేక ౯-వ శతాబ్దము ఈయన జీవితకాల మైయుండవచ్చును. ఈయన జీవితమునందలి విశేషము లేమియును తెలియవచ్చుట లేదు.

సంక్షేప శారీరకము

కాని, అద్వైతవేదాంతవాఙ్మయమున ఏతత్కృతమగు సంక్షేపశారీరకమను గ్రంథము సమధిక ప్రసిద్ధిని గాంచియున్నది. ఈ గ్రంథము 'ప్రకరణ-వార్త్రిక' జాతీయ మని గ్రంథకర్తయే నుడివియున్నారు. శాంకరభాష్యమునకు వార్త్రికస్థానీయమగు ప్రకరణగ్రంథ మిది. ఇందు వేదాంతసూత్రములందువలెనే సమన్వయావిరోధసాధనఫలము లను నాల్గు ప్రకరణము లున్నవి. ప్రథమాధ్యాయమున ౫౬౨ శ్లోకములును, ద్వితీయాధ్యాయమున ౨౪౮ శ్లోకములును, తృతీయాధ్యాయమున ౩౫౬ శ్లోకములును, చతుర్థాధ్యాయమున ౫౩ శ్లోకములును కలవు.

వ్యాఖ్యలు

ఈ గ్రంథమునకు మధుసూదనసరస్వతి రచించిన సారసంగ్రహ మను టీకయును, రామతీర్థస్వామి రచించిన 'అన్వయార్థప్రకాశిక' యను టీకయును ఉన్నవి. మూలగ్రంథమును, టీకలును గూడ ముద్రితములైనవి.

ఈ 'సంక్షేప'శారీరకము శాంకరసూత్రభాష్యమును వివరించుటకు వ్రాయబడిన బృహద్గ్రంథము. ఇక, సర్వజ్ఞాత్మముని అనుసరించిన క్రమమును ఒకింత పర్యాలోకింతము.

చతుస్సూత్రీ వ్యాఖ్య

బ్రహ్మవిద్యాధికారికిని, జిజ్ఞాస్యమగు బ్రహ్మమునకును అభిన్నత్వమే సమీచీనము. ఏలయన, 'త్వం' పదార్థవాచ్యమగు ఈ ముముక్షువునకు స్వనిష్ఠమగు కర్తృత్వాదుల అధ్యాస యున్నది. దీనిని తొలగించుకొనుటకే బ్రహ్మజిజ్ఞాస. తానే బ్రహ్మము కాని యెడల ఈ ఎరుకవలన సిద్ధించున దేమియును లేదు. ఒకరికి సంబంధించిన జ్ఞానము మరియొకరి బంధమును ఎట్లు త్రుంపగలదు? కనుకనే జీవబ్రహ్మముల కభిన్నత్వము నంగీకరింపవలెనని వేదాంతసూత్రములలోని ప్రథమసూత్రము నిర్ణయించుచున్నదని సంక్షేపశారీరకకారుడు తలచుచున్నాడు.

ద్వితీయసూత్రము జగత్కారణప్రదర్శనవ్యపదేశమున తత్పదార్థమును నిరూపించుచున్నది. తత్-పదార్థముగు బ్రహ్మమును, దాని స్వరూపతటస్థలక్షణములను నిర్వచించి, జీవబ్రహ్మముల నైక్యమును బ్రదర్శించుటయే ద్వితీయసూత్రతాత్పర్యము. చతుర్థసూత్రమీ యైక్యమును సమధికముగ ప్రతిపాదించుచున్నది. తృతీయసూత్రము బ్రహ్మముయొక్క శాస్త్రప్రమాణైకవేద్యమును వక్కాణించుచున్నది.

అనుబంధములు

ప్రత్యగాత్మయొక్కయు, బ్రహ్మముయొక్కయు ఏకత్వబోధయే ప్రయోజనము. ఇదియే ఉపేయము. త్వంపదార్థమును, తత్పదార్థమును విషయములు. వీనిలో తత్పదార్థము అజ్ఞాతము; త్వంపదార్థము మిథ్యాజ్ఞాతము. కనుక నివి విచారవిషయము లగుచున్నవి. ఆత్మ అప్రమేయము—అనగా ప్రమాణమునకు విషయీభూతము కాజాలదు. ప్రమాణమునకు విషయీభూతమగుచో ఆత్మ దృశ్యమగును. దృశ్య